

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН І БІЗНЕСУ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
_____ Л. М. Побоченко
«_____» _____ 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 292 «МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЮ ПРОГРАМОЮ
«МІЖНАРОДНИЙ БІЗНЕС»

Тема: «Економічне співробітництво України і Китаю в сучасних кризових умовах»

Виконавець: Ушкаленко Ярослав Олександрович,
група МБ-403

(підпис виконавця)

Керівник: к.е.н., доцент, професор
кафедри міжнародних економічних
відносин і бізнесу ФМВ НАУ
Висоцька Марина Петрівна

(підпис керівника)

Нормоконтролер: Набок Інна Іванівна

(підпис нормоконтролера)

Київ - 2023

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних відносин

Кафедра міжнародних економічних відносин і бізнесу
спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»
освітньо-професійна програма «Міжнародний бізнес»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Побоченко Л.М.

«__» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

на виконання кваліфікаційної роботи

Ушкаленко Ярослав Олександрович

1. Тема роботи «Економічне співробітництво України і Китаю в сучасних кризових умовах» затверджена наказом ректора від «29» березня 2023 р. №423/ст.
2. Термін виконання роботи: з 09 травня 2022 року по 19 червня 2022 року.
3. Вихідні дані до роботи: законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти щодо регулювання економічних відносин між Україною та Китаєм, статистична звітність Національного бюро статистики КНР, Державної служби статистики України, посольства України в КНР та КНР в Україні; матеріали й аналітичні звіти міжнародних компаній: Bloomberg, PricewaterhouseCoopers, BBC, Deloitte, World Investment Report, World Trade Statistical Review; звіти міжнародних організацій Міжнародного валютного фонду, Світової організації торгівлі, Світового банку.
4. Зміст пояснювальної записки: теоретичні основи розвитку економічного співробітництва між Україною та КНР в сучасних кризових умовах; дослідження розвитку економічного співробітництва між Україною та КНР під впливом кризи; проблемні аспекти українсько-китайської економічної співпраці в умовах війни.
5. Перелік обов'язкового ілюстративного матеріалу: в роботі розміщено 1 таблиця та 20 рисунків.
6. Презентація основних результатів кваліфікаційної роботи в електронному вигляді. Розроблена презентація в Microsoft Office Power Point, складає 25 слайдів.

7. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1.	Вивчити літературні джерела з предмету дослідження та написати заяву про затвердження теми кваліфікаційної роботи	08.03.2023	Виконано
2.	Затвердити план дослідження та отримати завдання до виконання кваліфікаційної роботи	27.03.2023	Виконано
3.	Розкрити теоретичні основи розвитку економічного співробітництва між Україною та КНР в сучасних кризових умовах	01.05.2023 – 10.05.2023	Виконано
4.	Дослідити розвиток економічного співробітництва між Україною та КНР під впливом кризи	11.05.2023 – 21.05.2023	Виконано
5.	Визначити та обґрунтувати проблемні аспекти українсько-китайської економічної співпраці в умовах війни	22.05.2023 – 28.05.2023	Виконано
6.	Написати реферат, вступ, висновки та оформити список використаних джерел і додатки	29.05.2023 – 04.06.2023	Виконано
7.	Оформити кваліфікаційну роботу та пройти перевірку на плагіат	05.06.2023	Виконано
8.	Попередній захист кваліфікаційної роботи	09.06.2023	Виконано
9.	Передати кваліфікаційну роботу рецензенту для рецензування (за 10 днів до захисту)	12.06.2023	Виконано
10.	Передати кваліфікаційну роботу науковому керівникові для написання відгуку (за 7 днів до захисту)	12.06.2023	Виконано

Дата видачі завдання: «27» березня 2023 р.

Керівник кваліфікаційної роботи _____
(підпис керівника)

Висоцька М.П.
(П.І.Б)

Завдання прийняв до виконання _____
(підпис випускника)

Ушкаленко Я.О.
(П.І.Б)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи «Економічне співробітництво України і Китаю в сучасних кризових умовах»: 112 сторінок, 1 таблиця, 20 рисунків, 100 літературних джерел.

Перелік ключових слів (словосполучень): УКРАЇНА-КНР, ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО, ВІЙСЬКОВА АГРЕСІЯ, В УМОВАХ ВІЙНИ, ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ, ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА СПІВПРАЦЯ.

Об'єкт дослідження: процес розвитку українсько-китайських економічних відносин в контексті пандемії COVID-19.

Предмет дослідження: теоретичні і практичні аспекти обґрунтування економічних відносин між Україною та КНР в умовах глобальної пандемії.

Мета кваліфікаційної роботи: дослідження економічних відносин між Україною та КНР в умовах глобальної пандемії.

Методи дослідження: теоретичного узагальнення, аналізу та синтезу, порівняльних та експертних оцінок, методи логічного, системно-структурного аналізу економічних процесів та зв'язків, статистичного, порівняльного, факторного та структурного, секторально-галузевого та діалектичного підходів та інші.

Отримані результати та їх новизна: полягає у розкритті деяких питань щодо дослідження економічних відносин між Китаєм та Україною та перспектив зовнішньоторговельних відносин в умовах глобальної пандемії.

Значущість виконаної роботи та висновки: подальше створення правових, економічних, політичних умов забезпечення інвестиційної привабливості України для Китаю та перспектив економічного співробітництва між Україною та КНР в умовах глобальної пандемії.

Рекомендації щодо використання результатів: матеріали кваліфікаційної роботи рекомендується використовувати для застосування при написанні звітів щодо економічного співробітництва України та КНР в умовах глобальної пандемії.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КНР В СУЧАСНИХ КРИЗОВИХ УМОВАХ.....	10
1.1. Роль КНР в сучасній світовій економіці	10
1.2. Генезис процесу економічної співпраці між Україною та Китаєм.....	21
1.3. Договірно-правова база економічних відносин між Україною та КНР	33
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КНР ПІД ВПЛИВОМ КРИЗИ	43
2.1. Аналіз сучасних тенденцій розвитку торговельно-економічного співробітництва між Україною та КНР в умовах військової агресії.....	43
2.2. Оцінка структури та обсягів китайських інвестицій в економіку України.....	56
2.3. Особливості науково-технічного співробітництва України та Китаю.....	69
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ УКРАЇНСЬКО-КИТАЙСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СПІВПРАЦІ В УМОВАХ ВІЙНИ	87
3.1. Проблеми розвитку економічних відносин між Україною та КНР в воєнний період.....	87
3.2. Пріоритетні напрямки розвитку українсько-китайського економічного співробітництва в повоєнний період.....	93
ВИСНОВКИ.....	102
СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	104

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасні світові глобалізаційні процеси призводять до поглиблення взаємозалежності держав, в першу чергу, через переплетіння економічних та фінансових зв'язків, що спонукає країни до посилення співробітництва для забезпечення їх національних інтересів. Зовнішньополітичні відносини країн характеризуються значним динамізмом і, як наслідок, активізацією двосторонніх міжнародних відносин.

Геополітика Китайської Народної Республіки в XXI столітті переступила свої національні кордони і активною економічною діяльністю стала впливати на перерозподіл сфер впливу світових центрів сили (США, Європа) на свою користь, витісняючи їх з багатьох регіонів, де вони до недавнього часу домінували. У зв'язку з цим не тільки вченим, але і політичним елітам інших країн необхідно знати і враховувати в своїх зовнішньополітичних планах бачення КНР світової геополітичної архітекτονіки, місця своєї країни в ієрархії інтересів іншої держави світу.

Широкомасштабна війна, розв'язана росією проти України, змінила картину світу, зумовила низку ризиків і загроз, спричинила турбулентні процеси в політичному, економічному, безпековому середовищах, наслідки яких нині важко спрогнозувати. російська агресія поглибила протиріччя сучасного світу, погіршила соціально-економічну ситуацію на регіональному і глобальному рівнях. Зокрема, зростання вартості енергоресурсів, спровокована криза на ринку продуктів харчування спричинили подорожчання споживчих товарів і відповідно масштабний вплив на рівень добробуту громадян багатьох країн світу. Паралельно в різних регіонах світу прискорились інфляційні процеси.

Повномасштабна російсько-українська війна, яка уже стала досі найбільшим військовим конфліктом XXI століття та одним з визначальних чинників сучасних глобальних геополітичних трансформацій, від свого початку та по мірі входження в нові фази продовжує структурувати міжнародний простір.

Сьогодні дружні обміни між Китаєм і Україною переживають серйозні випробування. Якщо протягом останніх 30 років китайсько-українське торговельно-економічне та інше співробітництво розвивалося швидко, то є надія, що країни продовжать активну співпрацю не лише в галузі торгівлі і протягом наступних 30 років.

За будь яких умов один з найбільших ключів до розгадки сценарію подальшого розвитку подій в історії сучасного світового геополітичного протистояння, побудови нового світоустрою (як і перспектив російсько-китайських відносин) знаходиться на полях фронтів в Україні. Це добре розуміють не лише на Заході, але й в Пекіні та Москві. Різними залишаються інтерпретації цього розуміння та підходи до реалізації власних інтересів. Для України важливо надалі дотримуватися обраної стратегічної лінії на інтеграцію в західні економічні та військово-політичні структури. Однак варто врахувати уроки східної дипломатії та взаємодії з нею, адже майбутнє світоустрою вже точно буде визначатися між Західним і Східним полюсами сили.

Різносторонні аспекти торговельно-економічної інтеграції досліджували: М. Алле, Б. Баласс, В.Геєць, А. Гончарук, Н. Грущинська, Г. Дугінець, Д. Лук'яненко, А. Мазаракі, Ю.Макогон, А. Маршаль, В. Репке, П. Стріттен, Я. Тінберген, І. Федун, Ю. Шишкова та ін. Проблематику торговельно-економічного співробітництва країн за умов економічної глобалізації вивчали: Л. Антонюк, О. Булатова, Л. Гальперіна, Н. Калюжна, О. Кіреєв, Р. Лоуренс, , Л.Побоченко, А. Поручник, Л. Саркісян, Я. Столярчук, А.Румянцев, М. Харт, Е. Хелпман, А.Філіпенко, Т. Циганкова та інші.

Вивченню становлення та розвитку україно-китайських торговельно-економічних відносин, визначенню пріоритетних напрямків співробітництва та можливостей його поглиблення в умовах швидко змінюваного світового економічного простору приділяють увагу такі вітчизняні та зарубіжні дослідники як Т. Власюк, С. Войтко, В. Голод, О. Дроботюк, О. Кіктенко, Т. Чернявська, А.

Шаповал, О. Яценко, Зе Тянь Ін Ван, Лі Їму, Лі Янь, Чжан Хенлун, Шеньюе Ся, Чжан Чженьчжень та інші.

Незважаючи на значний науковий доробок, залишаються недостатньо вивченими питання щодо подальшої економічної співпраці України і КНР в умовах повеомаштабного вторгнення росії на територію України.

Мета та завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є дослідження економічного співробітництва України і Китаю в сучасних кризових умовах.

Досягнення означеної мети передбачає постановку і вирішення таких **завдань**:

- розкрити роль КНР в сучасній світовій економіці;
- дослідити генезис процесу економічної співпраці між Україною та Китаєм;
- розглянути договірно-правову базу економічних відносин між Україною та КНР;
- проаналізувати сучасних тенденцій розвитку торговельно-економічного співробітництва між Україною та КНР в умовах військової агресії;
- оцінити структуру та обсяг китайських інвестицій в економіку України;
- розкрити особливості науково-технічного співробітництва України та Китаю;
- дослідити проблеми розвитку економічних відносин між Україною та КНР в воєнний період;
- запропонувати пріоритетні напрямки розвитку українсько-китайського економічного співробітництва в повоєнний період.

Предметом кваліфікаційної роботи є теоретичні і практичні аспекти дослідження економічного співробітництва України і КНР в сучасних кризових умовах.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є дослідження процесу розвитку українсько-китайської економічної співпраці в сучасних кризових умовах.

Методологія дослідження ґрунтується на методах: порівняльних та експертних оцінок, абстрактно-логічного, економіко-математичного моделювання,

теоретичного узагальнення, аналізу та синтезу, а також методи логічного, системно-структурного аналізу економічних процесів та зв'язків, статистичного, порівняльного, факторного, секторально-галузевого та діалектичного підходів.

Інформаційну та статистичну базу кваліфікаційної роботи становлять: наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, законодавчі та нормативно-правові акти, офіційні інформаційні матеріали Державної служби статистики України, Національного бюро статистики Китаю, Міністерства закордонних справ України, Міністерства закордонних справ Китаю, 7 Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Посольства Китаю в Україні, Посольства України в Китаї, дані міжнародних експертних та рейтингових агентств, звіти та публікації міжнародних організацій (Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ), Світового банку (СБ), Світової організації торгівлі (СОТ), Міжнародного валютного фонду (МВФ), Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), ЮНКТАД та ін.), аналітичні огляди торговельної політики країн, дані мережі Internet, результати особистих спостережень автора.

Апробація результатів дослідження.

Ушкаленко Я.О. Роль зовнішньої торгівлі в економічному розвитку України // «Шевченківська весна 2023»: міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих вчених, 21 квітня 2023 року: тези доп. – К., 2023. – С. 167-169.

Ушкаленко Я.О. Кібербезпека як фактор національної та економічної безпеки держави // Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі: XIV міжнародна науково-практична конференція, 11 травня 2023 року: тези доп. – К., 2023. – С. 202-204.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку бібліографічних посилань використаних джерел. В роботі розміщено 1 таблиця та 20 рисунків. Список бібліографічних посилань використаних джерел включає 100 найменувань на дев'яти сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КНР В СУЧАСНИХ КРИЗОВИХ УМОВАХ

1.1. Роль КНР в сучасній світовій економіці

Головною особливістю новітнього сходження Китаю на вершину світового впливу як потужного центру сили стала напрочуд вдала й ефективна зовнішня економічна політика, яка дала можливість при збереженні традиційного п'ятирічного комуністичного планування відносно швидко здійснити справжній прорив в залученні іноземних інвестицій, впровадженні у виробництво високих технологій, відкриття ринку для закордонної торгівлі і стрімкої експансії на зарубіжні торговельні майданчики. Китай став без перебільшення світовою фабрикою, яка готова випускати все – від чіпів для електроніки до етнічних прикрас, посуду, музичних інструментів та одягу, зокрема, українських вишитих сорочок. При цьому такому успіху переважно сприяли західні партнери. Як наслідок на початок 2000-х років Китай став найбільшим кредитором інших держав, в тому числі США. За прогнозами економістів, до 2030 року Китай, за умови збереження темпів приросту економіки останніх двох десятиліть, здатен випередити економіку США. Звичайно, якщо цьому не завадить нова масштабна проблема, на зразок коронавірусу, який в останні два роки суттєво уповільнив економічні показники КНР [81].

Наростання економічної потуги Китаю та глобілізація її економічної експансії, яка сягнула уже усіх континентів, на певному етапі логічно привели до зростання амбіцій та можливостей у світовій політиці і сфері безпеки. Тим більше, що розпад СРСР, послаблення росії, а згодом і світового впливу США, формування системи мультиполярного світоустрою, світова економічна криза 2000-х років дали

хороший шанс Китаю вийти в лідери світової політики, стати окремим центром впливу в міжнародних відносинах XXI століття.

Сучасний прорив Китаю небезпідставно пов'язують з ім'ям його чинного і з 2013 року незмінного керманіча Сі Цзіньпіна. Він дав старт так званій «третьої революції» в Китаї, що прийшла услід революціям Мао і Ден Сяопіна. Третя хвиля китайської революції має на меті створення нової епохи модернізації, що підштовхне економіку до більшої доданої вартості і сприятиме появі «помірно заможного суспільства». За два терміни правління йому удалося досягнути багато: утвердити першість Комуністичної партії і домінування держави в національній економіці; провести соціальні реформи в дусі китайського соціалізму; започаткувати масштабну антикорупційну кампанію; Китай став на шлях побудови передової світової потуги (супердержави); розбудовано флот і потужні повітряні сили. Водночас країна стала більш авторитарною, закритою та націоналістичною. Запроваджено обмеження на користування інтернетом та введено інші обмеження, пов'язані із свободою слова. Правління Сі стало довічним, чим порушено традицію обмеження президентських термінів двома термінами, запроваджену за правління демократа Ден Сяопіна. Після зміни конституційної норми про два терміни перебування на посаді глави КНР, у березні 2023 року Всекитайські збори народних представників втретє переобрали Сі Цзіньпіна на посаду глави Центральної військової ради, фактично глави держави [81].

Під час одного з виступів Сі назвав Китай «гордим і непохитним». Добре усвідомлюючи тенденції глобалізації та неможливість жодної країни повністю відгородитися від світу, керівництво КНР первинним ареалом поширення інтересів і домінування своєї країни проголосило Індо-Тихоокеанський регіон (широкий масив територій від Західного узбережжя США до Західного узбережжя Індії, чим кинуло відкритий виклик гегемонії Сполучених Штатів та їх союзників. Спроби остаточно витіснити Військово-морський флот США, Японії і Австралії з Південнокитайського моря, нахабне захоплення островів та провокації проти іноземних суден уже стали хрестоматійними. Взято свідомий курс на розкол єдності

країн-членів АСЕАН. Попри військову експансію первинним став традиційний для Китаю курс на поширення економічного впливу в державах регіону. Китай дуже вдало скористався міжнародним режимом вільної торгівлі у світових океанах, за встановлення якого тривалий час боролися США ще з періоду між двома світовими війнами. Другим колом зовнішнього впливу КНР став Близький Схід і країни Африки, третім – Європа.

Якщо до каденції президентства Дональда Трампа між США та КНР відбувалися спроби порозумітися та визначити спільні правила конкуренції, то з його перемогою на виборах у 2016 році відносини між країнами зазнали ескалації напруги і набули ознак конфронтації. Китай в очах керівництва США перейшов зі статусу партнера, потім економічного конкурента, до економічного, а згодом і стратегічного суперника та навіть ворога. Еру двох десятиліть «боротьби з тероризмом» у зовнішній політиці США замінила ера суперництва з росією та конфронтації з Китаєм як головною загрозою міжнародного впливу США [81].

Наявна гонка озброєнь і технологій між конкурентами перейшла на рівень суперництва у сфері штучного інтелекту. Офіційна стратегія економічної модернізації та виробництва – всесвітньо відома «Made in China» («Вироблено в Китаї»), оголошена на 2017 – 2025 роки, має на меті досягнути Китаєм лідерства у високотехнологічних галузях економіки. Символом технологічних та комерційних перемог Китаю на глобальному рівні став світовий флагман впровадження телекомунікаційних технологій, лідер у сфері 5G китайська корпорація Huawei.

Концепція і водночас сучасна практика поширення китайського впливу на світові економічні, та непрямо на політичні процеси, отримала назву «Один пояс – один шлях» («One Belt One Road»).

Вперше описана під час виступу в Казахстані Сі Цзіньпіном як «новий шовковий шлях», дана ініціатива і стратегія зовнішньої політики КНР швидко набула поширення не лише як відновлення історичного торговельного шляху з Азії до Європи, а геополітична стратегія поширення китайського впливу фактично на весь світ.

«Один пояс – один шлях» зосереджений насамперед на проектах енергетики, інфраструктури і транспорту. Загальні інвестиційні цілі складають небачені досі 1,4 трильйона доларів. Головна загроза (з позиції Заходу) даної стратегії полягає в тому, що Китай прагне за ширмою торговельно-економічної експансії поширювати власну економічну модель та навіть філософію суспільного життя і модель політичного управління. Квінтесенцією поширення «Поясу і шляху» на Європу став проєкт «16+1» – намагання КНР розвивати торговельно-інвестиційні відносини з країнами Центрально-Східної Європи, до якого пристали також Італія і Греція.

Утім за часто веселковими планами економічного зростання і досягнення фантастичного економічного ефекту стоять і суто банальні речі – фінансове кредитування потрібних для керівництва Китаю та бізнесу КНР країн і проєктів, більшість з яких, доводиться констатувати, не виправдали себе. Саме тому у 2020 році країни просили відтермінувати виплати боргу Китаю.

Одним з наймасштабніших проєктів стала купівля китайськими компаніями контрольного пакету акцій грецького порту Пірей. Однак загалом проєкт «16+1» зазнав невдачі, більшість держав регіону відмовилися від нього під тиском США та ЄС, які вчасно вірно розцінили в ньому спробу поширення політичного впливу Китаю в Європі [81].

Економіка Китаю відновлюється, але реформи все ще потрібні. Підтримка відновлення вимагатиме як монетарної, так і фіскальної підтримки, а також прискорених структурних реформ. Економіка Китаю має відновитися 2023 року, оскільки мобільність і активність активізуються після скасування пандемічних обмежень, що дасть поштовх світовій економіці.

Глобальний ВВП у 2022 році вперше в історії перевищив 100 трлн дол. США. На розвинені країни припадає 57% цієї суми, включно з США (25% світової економіки) та ЄС (17%). З країн, що розвиваються, далеко попереду всіх Китай з 18% [73], (рис. 1.1.):

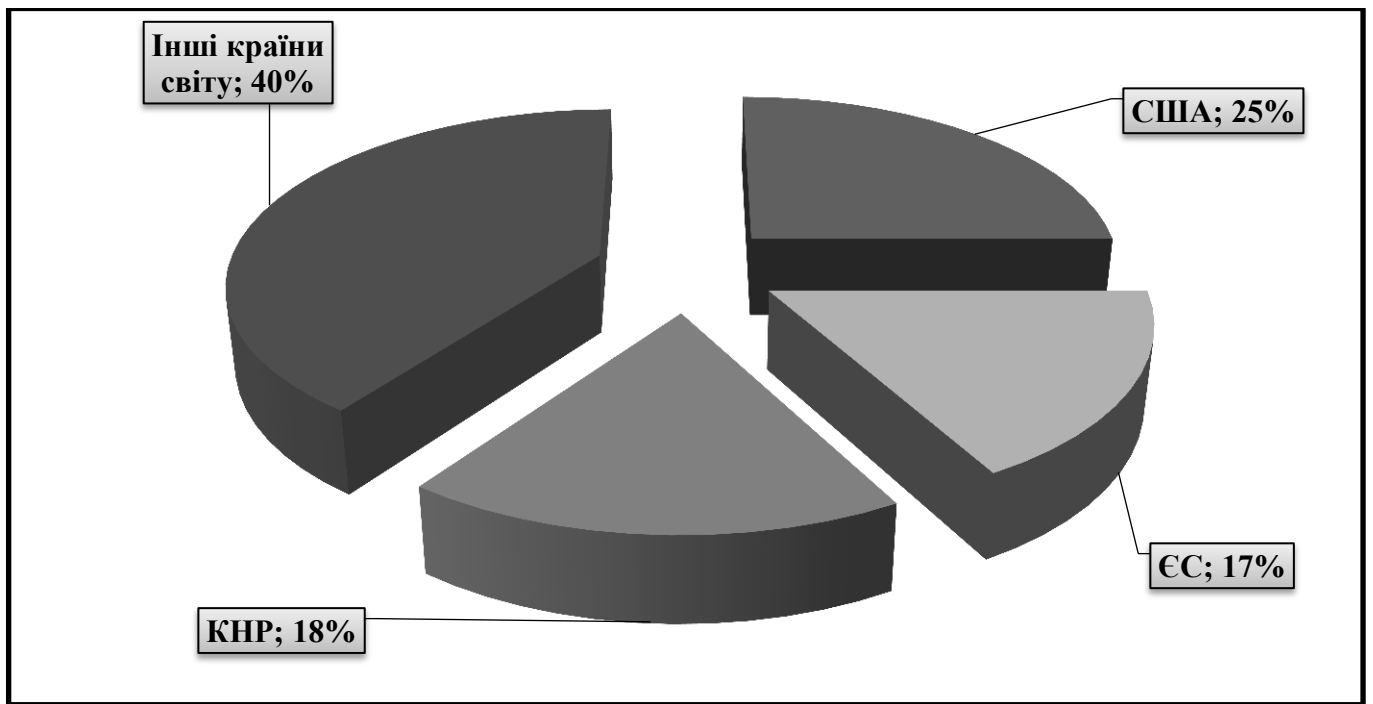

Рис. 1.1. Внесок КНР у світову економіку в 2022 році, (% глобального ВВП).

Примітка. Побудовано автором за даними Міжнародного валютного фонду (МВФ).

За даними Державного статистичного управління КНР (ДСУ) 28 лютого 2023 року опублікувало статистичний бюлетень "Соціально-економічний розвиток за 2022 рік". За попередніми розрахунками, обсяг валового внутрішнього продукту (ВВП) Китаю за 2022 рік становив 121 020,7 млрд юанів (близько 17,95 трлн дол. США), збільшившись на 3,0% порівняно з попереднім роком [77].

Зокрема, витрати на кінцеве споживання стимулювали зростання ВВП на 1,0 в. п. у річному обчисленні, загальний обсяг капіталовкладень сприяв зростанню ВВП на 1,5 в. п., а чистий експорт товарів та послуг стимулював зростання ВВП на 0,5 в. п.

Економіка Піднебесної, посічена борговою кризою, локдаунами та крахом ринку нерухомості, хоч і завершила 2022 рік зростанням, але воно було одним з найнижчих з 1970-х років [85].

Аналітики пояснюють такі невтішні для Китаю результати економічного зростання жорсткими COVID-обмеженнями та спадом на ринку нерухомості – бульбашки, яку довго роздмухувала КНР.

Але і війна в Україні очевидно зіграла свою роль, викликавши насамперед нестабільність у Шанхайській організації співробітництва – Казахстан та Узбекистан, які є членами ШОС, направили допомогу Україні та заявили, що поважають її територіальну цілісність.

Китай, який у 2022 році уперше за чотири десятиліття зафіксував зростання ВВП менше, ніж у середньому у світі. Згідно з останніми прогнозами Міжнародного валютного фонду (МВФ), 2023 року економіка зросте на 5,2% проти 3% 2022 року. Це хороші новини для Китаю та світу, оскільки очікується, що цього року китайська економіка становитиме третину глобального зростання [73], (рис. 1.2.):

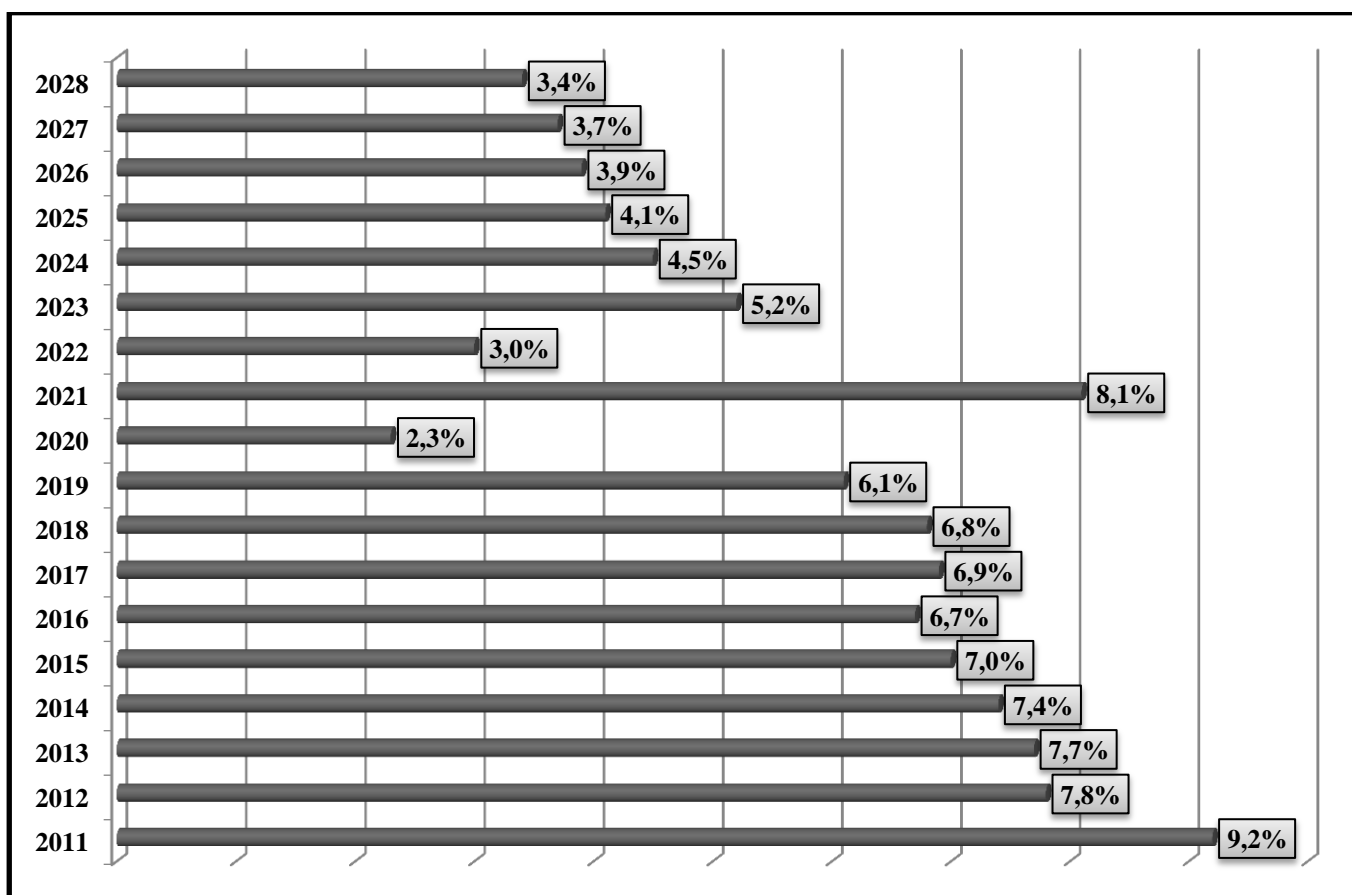

Рис. 1.2. Темпи приросту ВВП КНР в 2011-2022рр. та прогноз на 2023-2028рр., (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Міжнародного валютного фонду (МВФ).

Відповідно, до звітів для Китаю, економіка потребує комплексної макроекономічної політики та структурних реформ для забезпечення відновлення та

сприяння збалансованому, екологічному та інклюзивному зростанню. Оскільки Китаю вдалося взяти під контроль пандемію COVID-19, економічне зростання швидко відновилося. Під впливом пандемії COVID-19 у 2020 році ВВП Китаю впав до 2,3% та зріс до 8,4% у 2021 році, а в 2022 році відбулося зростання до 3%. За прогнозами МВФ ВВП КНР зросте до 5,2% в 2023 році [73].

Згідно з даними уряду КНР, економіка Китаю в першому кварталі 2023 року зросла на 4,5% порівняно з роком раніше, причому темпи зростання істотно прискорилися після скасування жорстких обмежень політики «нульового COVID-19».

За 2022 рік ВВП збільшився на 3%, сильно не дотягнувши до офіційної мети "близько 5,5%" і різко загальмувавши з 8,4% зростання в 2021 році. За винятком зростання на 2,2% після першого удару COVID в 2020 році, це найгірший показник з 1976 року.

Зі скороченням робочої сили та зменшенням віддачі від капітальних інвестицій зростання в наступні роки залежатиме від прискорення темпів зростання продуктивності. За оцінками МВФ, без реформ протягом наступних п'яти років зростання впаде нижче 4% [73].

Амбіційний, але здійснений набір реформ може покращити ці перспективи — що важливо, інклюзивним шляхом підвищення ролі споживання домогосподарств у попиті. Такі реформи, як поступове підвищення пенсійного віку для збільшення пропозиції робочої сили, посилення допомоги на випадок безробіття та медичного страхування, а також реформування державних підприємств для усунення розриву в продуктивності з приватними компаніями значно допоможуть прискорити зростання в найближчі роки. Проведення таких реформ дозволить Китаю підвищити рівень доходу приблизно на 2,5 відсотка за п'ять років.

Згідно з останнім аналізом співробітників МВФ, коли темпи зростання Китаю збільшуються на 1 відсотковий пункт, зростання в інших країнах збільшується приблизно на 0,3 відсоткових пункти. Це підкреслює, як внутрішні реформи можуть сприяти розвитку економіки Китаю та інших країн [73].

Упродовж останніх 20 років КНР є країною, економіка якої розвивається швидкими темпами, де ВВП на душу населення у 2021 році склало 12 556 дол. США. ВВП Китаю на душу населення в 2022 році досяг 85698 юанів (12 933 дол. США), що на 3,0% більше, ніж у попередньому році [73], (рис. 1.3.):

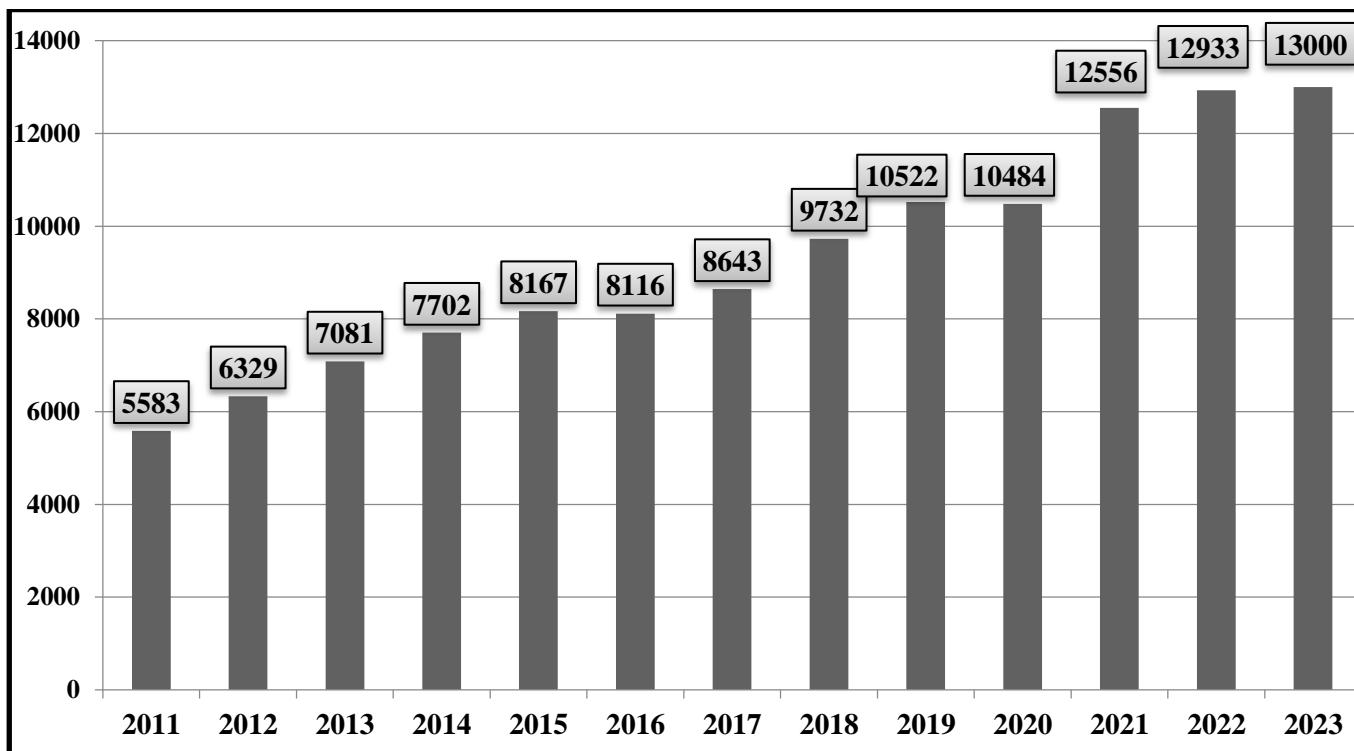

Рис. 1.3. Динаміка ВВП на душу населення КНР в період з 2011 по 2022рр. та прогноз на 2023 рік, (дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Міжнародного валютного фонду (МВФ).

З 2011 по 2022 рр. найбільше зростання ВВП на душу населення спостерігалось у 2011 році. З 2016 року темпи зростання економіки КНР помітно уповільнилися. Тим не менш, навіть у 2019 році під впливом коронавірусної кризи темпи зростання ВВП на душу населення втрималися на рівні 5,5%. Цей результат став найгіршим показником із 1990 року. У 2020 році спостерігаються рекордно низькі темпи зростання ВВП на душу населення на рівні 2,1%. Це пов'язано із гальмуванням світової динаміки у зв'язку з пандемією. В 2021 році темпи зростання

ВВП на душу населення КНР становило 7,9%, але в 2022 році вони знову впали до 3% [73], (рис.1.4.):

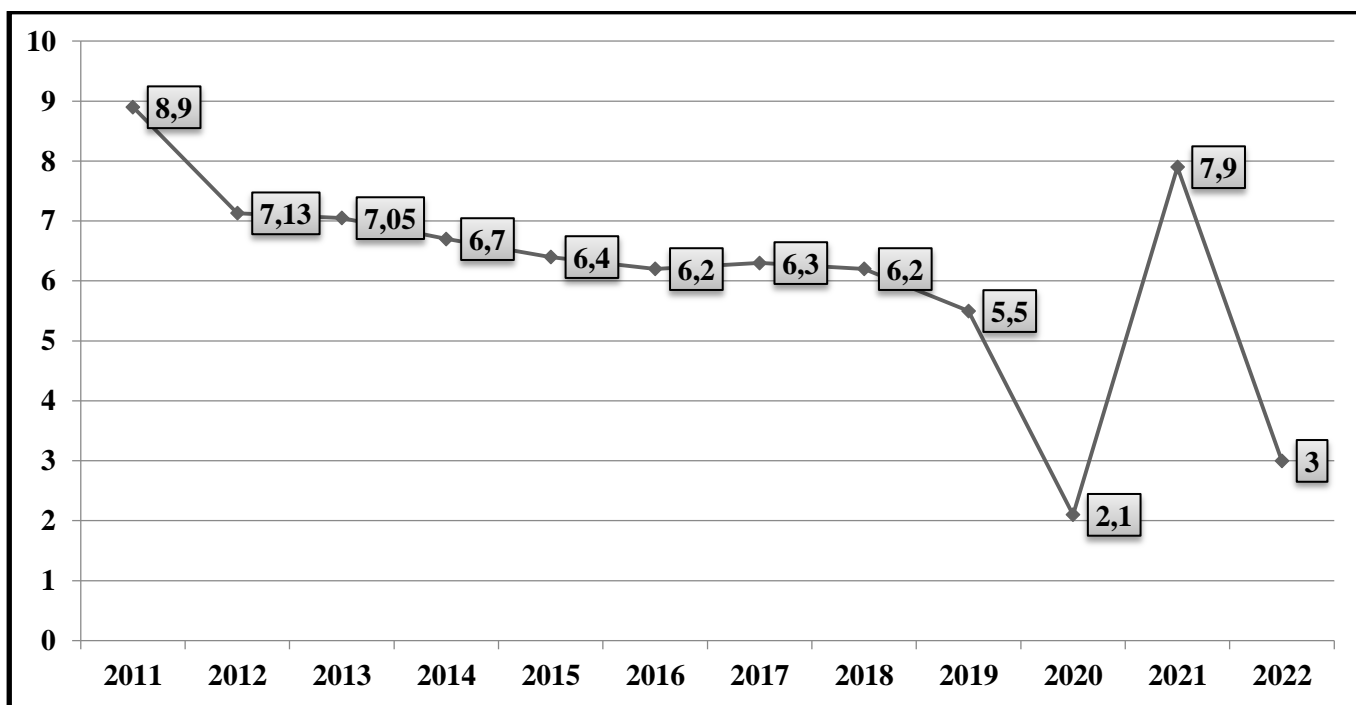

Рис. 1.4. Темпи зростання ВВП на душу населення КНР з 2011 по 2022рр., (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Міжнародного валютного фонду (МВФ).

За даними Reuters, окрім проблем економічних Китай накрила також демографічна криза. Уперше за 60 років у Піднебесній скоротилася чисельність населення на 850 тис. людей [69].

На кінець 2022 року населення КНР становило 1 411,75 млн осіб, що на 0,85 млн осіб менше, ніж на кінець 2021 року. У 2022 році кількість народжених становила 9,56 мільйона осіб з коефіцієнтом народжуваності 6,77 на тисячу; кількість померлих – 10,41 мільйона осіб з коефіцієнтом смертності 7,37 на тисячу; природний приріст населення становив мінус 0,60 на тисячу. За віковою структурою населення у працездатному віці від 16 до 59 років становило 62,0% від загальної кількості населення; населення у віці 60 років і старше становило 19,8%; населення у віці 65 років і старше становило 14,9% [62].

У розрізі міських та сільських поселень кількість постійного населення становила 920,71 млн осіб, що на 6,46 млн осіб більше, ніж на кінець попереднього року; кількість постійного населення у сільській місцевості становила 491,04 млн осіб, що на 7,31 млн осіб менше. Частка міського населення в загальній чисельності населення (рівень урбанізації) становила 65,22%, що на 0,50 відсоткового пункту вище, ніж на кінець попереднього року [62], (рис. 1.5.):

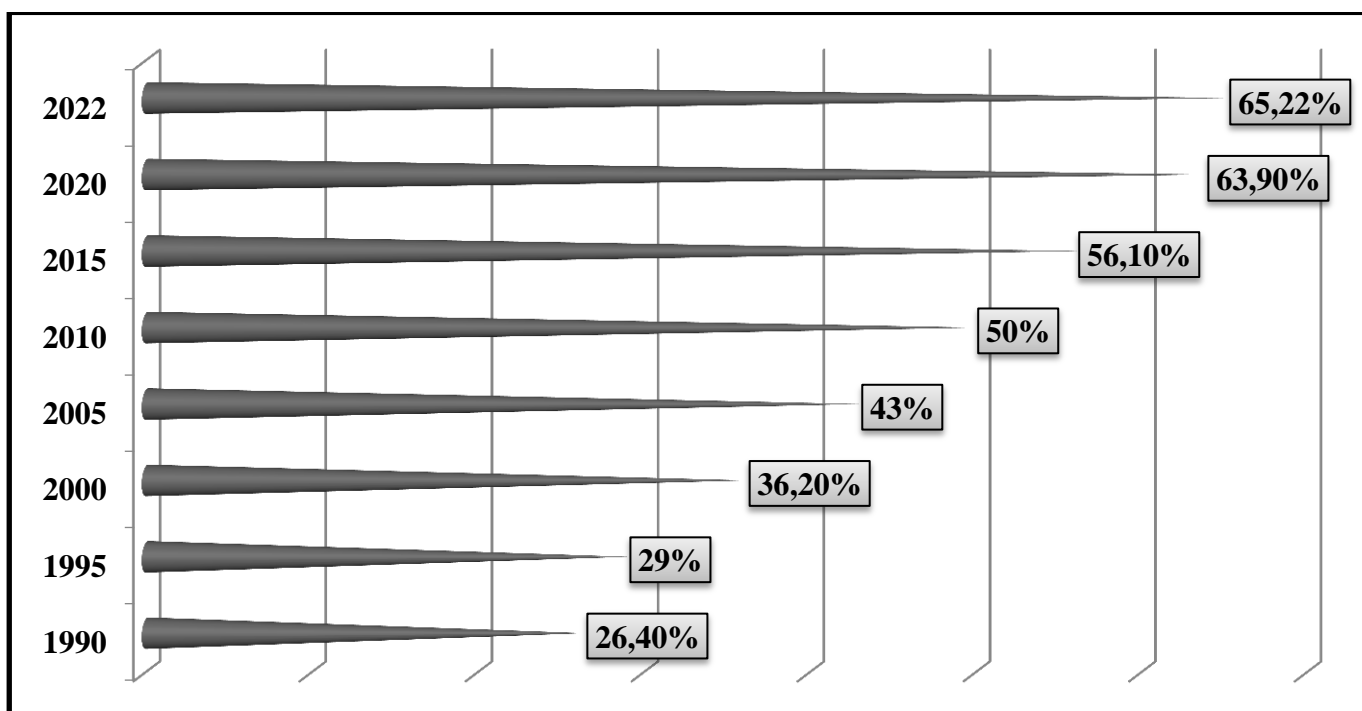

Рис. 1.5. Динаміка рівня урбанізації населення КНР з 1990 по 2022рр., (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Асоціації українсько-китайського співробітництва.

Згідно з прогнозами експертів ООН, до 2050 року населення Китаю може скоротитися на 109 млн людей. Місцеві демографи вже нарікають, що Китай постаріє раніше, ніж розбагатіє. Економіка уповільнюватиметься через падіння доходів, а державний борг зростатиме через стрімке збільшення витрат на охорону здоров'я та соціальне забезпечення.

На кінець 2022 року кількість зайнятих в економіці в країні становила 733,51 млн осіб, з яких 459,31 млн - у міських районах. Загальна кількість трудящих-мігрантів становила 295,62 млн, що на 1,1% більше, ніж у 2021 році [62].

Споживчі ціни у 2022 році зросли на 2,0% порівняно з попереднім роком. Відпускні ціни промислових виробників збільшилися на 4,1%, а закупівельні ціни промислових виробників зросли на 6,1%. Ціни виробників сільськогосподарської продукції зросли на 0,4% [69]. Наприкінці 2022 року валютні резерви Китаю досягли 3 127,7 млрд дол. США, що на 122,5 млрд дол. США менше, ніж на кінець 2021 року. Середній обмінний курс за весь рік становив 6,7261 юань за 1 долар, знизившись на 4,1% порівняно з 2021 роком.

У 2022 році стрімко розвивалися нові галузі, нові форми та моделі бізнесу. Серед провідних промислових підприємств Китаю додана вартість високотехнологічної обробної промисловості збільшилася на 7,4% порівняно з попереднім роком, склавши 15,5% доданої вартості всіх провідних промислових підприємств, а додана вартість виробництва обладнання зросла на 5,6%. Серед провідних підприємств у сфері послуг виторг від бізнесу стратегічного значення, що народжуються, зросла на 4,8% порівняно з попереднім роком. У 2022 році інвестиції у високотехнологічні галузі збільшилися на 18,9% порівняно з 2021 роком [62].

Загальний обсяг виробництва зерна у 2022 році склав 686,53 млн тонн, що на 3,68 млн тонн більше, ніж у попередньому році. У 2022 році було здійснено загалом 62 успішні космічні запуски. Були запуснені лабораторні модулі "Веньтянь" та "Ментянь", виконані місії космічних кораблів "Шеньчжоу-14" та "Шеньчжоу-15" та повністю завершено будівництво китайської космічної станції.

Таким чином, ВВП Китаю зріс на 3,0% у 2022 році. Поява нового штаму вірусу COVID-19, продовження динаміки уповільнення ринку нерухомості, швидке підвищення процентних ставок Федеральної резервної системи США та геополітична нестабільність ускладнили розвиток економіки Китаю минулого року. Попри уповільнення економічного зростання, обсяг ВВП Китаю досяг 121 трлн юанів (18 трлн. дол. США), що підкреслює важливість Китаю для світової економіки. Уряд намагається відновити та розширити внутрішнє споживання. За очікуваннями, саме внутрішнє споживання стане ключовим фактором зростання економіки Китаю цього року.

1.2. Дослідження процесу економічної співпраці між Україною та Китаєм в умовах сьогодення

У трикутнику Китай-Україна-росія китайсько-українські інтереси ніколи не привалювали над китайсько-російськими. У кращому випадку Китай намагався їх реалізувати паралельно. Зараз китайське керівництво підтримує росію в її агресії проти України. Спроби прив'язати до причин війни в Україні Сполучені Штати – це данина відомій антиамериканській риториці для внутрішнього споживання у Китаї. Водночас Пекін уважно спостерігає за подіями в Україні. Він не буде, попри «поплескування по плечу», підштовхувати Москву до подальшої ескалації, а тим більше безпосереднього допомагати їй у військовому плані. Стримуючим фактором вбачається у цьому сенсі і демонстративне прагнення Китаю зіграти стабілізуючу роль на теренах Центральної Азії, де з острахом спостерігають за зухвалістю росії [28, с.36].

30 років тому Китай щиро сприйняв незалежність нашої держави. Цьому дещо передувало те, що в Піднебесній ніхто не асоціював Україну з сумнозвісними взаємовідносинами з СРСР та його попередниками. Хіба тільки те, що свого часу місто Харбін було побудоване українцями, але це скоріше позитивний «вузлик» спільної історії. Такими «вузликами» стали і участь українців у боротьбі за свободу Китаю у Другій світовій війні, а також продовження цих спільних зусиль при формуванні бази індустріальної могутності Китаю у 50-60 роках минулого століття.

Взаємна технологічна допитливість стала ілюстрацією взаємовідносин і у новітні часи. По-перше, це використання українських технологій, зокрема Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона, у галопуючому розвитку китайських швидкісних залізниць. Це стало неабияким поштовхом для досягнень Китаю у цьому напрямку. По-друге, китайці своїми інвестиціями та технологіями заклали фундамент зеленої енергетики в Україні.

Динаміка українсько-китайських відносин в економічній, науковій, освітній та військовій сферах привела до того, що в 2011 році Україна та КНР стали

стратегічними партнерами. Запорукою цього партнерства були і є безумовна підтримка Китаєм територіальної цілісності та суверенітету України, а також тверда позиція України щодо «єдиного Китаю».

У 2013 році було підписано Договір про дружбу та співробітництво України та КНР, «Великий договір». Була сформована програма стратегічного партнерства України і КНР, спрямована на поглиблення співробітництва і взаємодоповнення економік наших країн. У ці роки чітко запрацювала міжурядова комісія зі співробітництва, періодичні засідання якої проходили то в Україні, то в Китаї. Розглядалися відповідні галузеві напрямки і на підкомісіях. Це, безумовно, сприяло тому, що країни вийшли на багатомільярдний рівень товарообігу між країнами.

Український фактор став відігравати відчутну роль у вирішенні продовольчих проблем Китаю. За сприяння посольства України ринок Китаю відкрився фактично для всього спектру вітчизняної сільськогосподарської продукції. З'явилося більше довіри та порозуміння в міжрегіональних стосунках. Цьому сприяла китайська ініціатива оновленого Шовкового шляху, яку Україна підтримала однією з перших серед європейських країн. Бо на цьому маршруті лежать конкретні міста, провінції та області, які безпосередньо зацікавлені у співпраці, інвестиціях, обміні досвідом. Досвідом, до речі, і славнозвісної децентралізації, що надзвичайно ефективна у Китаї і ніяк по-справжньому не запрацює в Україні. Варто зазначити, що саме в повоєнний період, під час майбутньої відбудови та подальшого розвитку української економіки, принцип децентралізації, тобто змагальність, конкуренція регіонів у залученні інвестицій і технологій матиме визначальне значення [28, с.37].

У прагматичних китайців вогник безпосередньої зацікавленості в Україні має не затухати, а навпаки, розгорятися і висвічувати шляхи справжньої підтримки з боку китайського уряду нашої справедливої боротьби за незалежність та волю. А китайські інвестиції мають стати додатковими гарантіями нашої безпеки. І, нарешті, про «Китайську мрію». Свого часу, започатковуючи цей патріотичний рух, Китай закликав і інші країни мати свою, власну національну мрію, щоб у майбутньому рухатись усім світом до «спільноти однієї долі». Що ж, наша українська мрія – жити

у незалежній та заможній державі, у суспільстві вільних, ініціативних громадян – повністю відповідає заклику наших китайських друзів. Саме зараз у Китаї відбуваються важливі події (маю на увазі XX з'їзд КПК) і виробляються рішення, які визначатимуть шляхи розвитку цієї країни, її внутрішню та зовнішню політику на подальший період. Отже, маємо надію, що у цих рішеннях і документах знайдуть своє відображення добрі традиції співробітництва і взаємної підтримки між таким стратегічними партнерами, якими є Китай і Україна [28, с.39].

Черговою історичною віхою для розвитку Китаю на сучасному етапі став XX з'їзд КПК, що відбувся 16–22 жовтня 2022р. у Пекіні й на якому третій раз поспіль Генеральним секретарем КПК обрано Сі Цзіньпіна, що за традицією означало автоматичне його призначення у березні 2023р. на найвищу посаду держави -голову КНР. Тобто, був порушений базовий принцип реформ Ден Сяопіна відносно максимального часу перебування на вищих посадах партії та уряду -два терміни по 5 років [78].

За результатами з'їзду внесені дві поправки до статуту КПК, що закріпили персонально за Сі Цзіньпіном роль «головного ядра ЦК КПК» та верховенство його ідей у партії. Ідеологічним обґрунтуванням такого рішення стало посилення на напружену міжнародну обстановку та необхідність перетворення армії у збройні сили світового класу, зокрема, й для рішучої боротьби із «самостійницькими» силами на Тайвані.

За своїм офіційним статусом та повноваженнями у партійній та державній ієрархії Сі Цзіньпін зрівнявся із комуністичним диктатором КНР Мао Цзедунем. Фундамент для досягнення такого положення Сі Цзіньпін заклав, ще у перший термін свого правління, коли зміг використати популярний у народі лозунг боротьби із корупцією для усунення біля 100 високопоставлених партійних функціонерів, які могли завадити його наміру з обрання на третій термін. Наразі, усі члени Постійного комітету Політбюро ЦК КПК до складу якого увійшли 7 найвищих функціонерів партії являються ставлениками Сі Цзіньпіна. На другу за значенням посаду КНР

прем'єр-міністра обрано соратника генерального секретаря Лі Цяна, що до того обіймав посаду голови Шанхайського міського партії.

Стислий аналіз програмної доповіді Сі Цзіньпіна на XX з'їзді КПК:

У своїй доповіді на XX з'їзді КПК «Високо тримати великий прапор соціалізму із китайською специфікою, згуртовано боротися за всебічну побудову модернізованої соціалістичної держави» Сі Цзіньпін підкреслив, що марксизм із китайською специфікою, який ґрунтується на діалектичному й історичному матеріалізмі залишатиметься головною ідеологічною платформою КНР.

Стосовно амбіцій КНР у майбутньому світі у період до 2050р., то генеральний секретар КПК підкреслив, що мета китайських комуністів -«до середини нинішнього століття перетворити Китай у модернізовану соціалістичну державу, що буде лідирувати у світі за загальною національною потугою та міжнародним впливом». При цьому, ЦК КПК має дбати не тільки про китайський народ, але й про прогрес усього людства та його єднання [78].

До ключових інструментів економічного розвитку Сі Цзіньпін відносить удосконалення соціалістичної ринкової економії та розширення її відкритість для світу. Китай планує досягнути лідируючих позицій в галузі науки та техніки, а також освіти, у т.ч. через залучення кращих кадрів із різних країн світу до роботи у КНР. Кадрова політика буде здійснюватися в ім'я партії та держави. Партія ставить за мету до 2035р. досягнути рівня суспільства середньої заможності.

Величезне значення генеральний секретар приділив питанню відновлення єдності між КНР та Тайванем за принципом «одна країна -дві системи». Це питання для ЦК КПК є абсолютним пріоритетом, що планує його вирішити, насамперед, мирним шляхом, але не виключається й військовий варіант політичного приєднання Тайваню до материкового Китаю із утворенням єдиної держави під керівництвом Пекіну.

Доповідь Сі Цзіньпіна пронизана ідеологічним догматизмом й нагадує за своїм стилем виступи генеральних секретарів КПКРС. У ній чітко прослідковуються експансіоністські риси з розповсюдження комуністичного впливу у глобальному

вимірі, що було характерним для епохи Мао Цзедуна та комуністичних вождів СРСР. На відміну від попередників, сучасне керівництво КНР для досягнення реалізації своїх цілей на міжнародній арені, володіє незрівнянно більшою економічною потугою та «м'якою» силою, яка створюватиме вже у період до 2035р. не менші виклики для лідерства США та їх союзників ніж відійшовший у «царство мертвих» СРСР.

Марксистська риторика генерального секретаря КПК дуже мало має спільного із китайськими реаліями та являється скоріше частиною партійного ритуалу. Сучасний Китай вже давно відійшов від марксизму й розбудовує ринкову економіку на основі приватної власності -70% ВВП у країні виробляється приватними підприємствами на яких задіяно 80% усієї робочої сили [78].

Саме відмова ЦК КПК від архаїчних принципів соціалістичної економіки та перехід до ринку після низки невдалих експериментів дозволяли Китаю досягати цілей сталого розвитку із високими темпами зростання упродовж останніх 45 років. Натомість, головні фактори зростання китайської економіки -дешева робоча сила та інвестиції у житлове будівництво поступово вичерпуються. Пандемія Covid-19 та іпотечна криза завдали чутливого удару економіці КНР, що призвело до зниження зростання ВВП у 2022р. до 3% -найнижчого показника із 1976р.

Валовий борг Китаю (державний, підприємств та домашніх господарств) у 2022р. перевищив 300% ВВП й був викликаний, у першу чергу, неадекватно великим та непрорахованим кредитуванням: іпотечного ринку; інфраструктурного будівництва за загальнонаціональними проектами; розвитку провінцій; реалізації проектів з капітального будівництва закордоном [71].

Започаткований КНР глобальний проект «Один пояс, один шлях» (BRI) крім політичної цілі щодо збільшення впливу держави у світі через реалізацію планів з просування товарів на світові ринки та розширення інвестиційних можливостей, приносить також величезні фінансові проблеми. За даними Центру фінансування шанхайського Університету Фудань, позики для проекту BRI допомогли країні стати найбільшим двостороннім кредитором у світі із показником у 932 млрд. дол.

США. Водночас, за інформацією лабораторії Mary's AidData Lab, 60% позик надаються країнам що знаходяться у фінансовій скруті, тому кредити на 52 млрд. дол. США. стали проблемними у 2020-2021рр. - 35% усіх інвестиційних проектів BRI знаходяться в зоні ризику [78].

На період до 2035р. в КНР прогнозується поглиблення економічних проблем через вичерпання основних факторів зростання та нарощування державного боргу. Також, слід брати до уваги наростаючі суперечності між однопартійною політичною системою збудованою за сталінськими принципами, що базується на догматичній ідеології та інтересами приватного капіталу й прогресивних прошарків суспільства, які будуть все більше прагнути до зменшення втручання партії в економіку та до демократизації суспільних процесів [78].

Вказані тенденції не дозволять КНР підтримувати економічне зростання упродовж наступних 10 років на рівні не меншому 5% на рік, що ще сильніше загострюватиме суперечності між архаїчною політичною системою та потребами суспільства. Для відволікання суспільної уваги від них з метою подальшого утримання всебічної влади, ЦК КПК намагатиметься в усілякий спосіб, включно із військовим, приєднати Тайвань до КНР.

На міжнародній арені для підготовки до більш жорсткого протистояння із США, Китай намагатиметься посилювати вісь Мінськ-Тегеран-Москва-Пхеньян-Пекін із можливим підключенням до неї Ер-Ряду. Крім того, КНР поступово групуватиме під своїм крилом країни глобального Півдня, а також застосовуватиме зусилля щодо домінування у басейні Південно-Китайського моря з перспективою створення конкуренції ВМФ США на Тихому океані. Це море має геостратегічне значення -через нього щорічно проходить торгових вантажів вартістю до 5 трлн. дол. США. Від їх переміщення залежить економіка Південної Кореї, КНР, Тайваню, Японії та інших країн регіону [71].

Втім, у період до 2035 року КНР не буде готовою до масштабного військово-політичного протистояння із США й намагатиметься діяти гібридними методами шляхом:

- збільшення фінансової та технологічної залежності від себе країн Африки, АТР, Латинської Америки та РФ;
- просування проекту BRI, та зміцнення впливу міжнародних об'єднань BRICS й SCO;
- зростання ролі юаня в міжнародних торгівельних операціях;
- нарощування антиамериканської пропаганди в країнах глобального Півдня та дискредитації НАТО й AUKUS;
- перетворення країн, що багаті на корисні копалини у власні сировинні придатки.

Вказана активність буде спрямована для досягнення мети поставленої ХХ з'їздом КПК про перетворення КНР до 2050р. у найбільш потужну та впливову країну світу. Це означає, що Пекін планує досягнути не тільки економічного лідерства, але й переписати глобальні правила гри відповідно до власних цінностей. Реалізувати свої плани КНР намагатиметься еволюційним шляхом завдяки м'якій силі, однак, у разі виникнення безпосередньої загрози владі КПК, може зважитися й на використання військових інструментів.

Реалізація даних гегемоністських планів -нереалістичне завдання, яке ґрунтується на сплаві догматів марксизму, сталінізму й маоїзму та ностальгії за великим імперським минулим стародавнього Китаю. Однак, ці занадто амбіційні плани не враховують економічні та військові можливості Пекіну та рішучість Вашингтону зі своїми союзниками протистояти ним. Доречно нагадати китайську мудрість, що «найкраща битва та, що не почалася».

Якщо ЦК КПК не відмовиться від своїх архаїчних поглядів, то це завершиться для КНР у період до 2040р. повторенням долі СРСР. Єдиний можливий стратегічний шлях, який забезпечить китайському суспільству стабільність у важкий період змін - поступова відмова КПК від догматів комуністичної ідеології, започаткування курсу на еволюційні політичні перетворення через демократизацію політичної системи з врахуванням національних особливостей та, як наслідок цього -повернення до реалізму в міжнародній політиці [78].

Висновки для України [71]:

1. Україна та Китай на сучасному етапі мають діаметрально протилежні цінності, що не дозволяє сподіватися на стратегічне партнерство між країнами, як мінімум до 2030р. Так, якщо Україна обрала курс на подальший розвиток демократичних перетворень та посилення безпекової компоненти за допомогою інтеграції із ЄС та вступу до НАТО, то КНР залишається в павутиннях марксистської догматики та ворожого відношення до Північноатлантичного військового блоку;

2. Керівництво КНР на чолі із Сі Цзіньпіном не сприймає Україну, як повноцінну державу й вважає, що її політика повністю підпорядкована інтересам США та ЄС, які являються стратегічними противниками Пекіну. З цієї причини українському державному керівництву не варто розраховувати з боку КНР на рівноправне й взаємовигідне співробітництво, а також на врахування української позиції у питанні забезпечення довгострокового та справедливого миру у межах міжнародно визнаних кордонів України.

3. Незважаючи на ідеологічні й ціннісні розбіжності між країнами, керівництву української держави доцільно утримуватися від конфронтації із КНР та намагатися розвивати з нею економічні й культурні стосунки, що необумовлені політичними вимогами. Дуже важливою задачею є також відновлення нормальних дипломатичних контактів. Водночас, потрібно не допустити критичну залежність у торгівлі та інвестиціях від КНР, заборонити китайські інвестиції у підприємства ВПК та приватизацію й оренду сільськогосподарської землі. Ці питання відносяться до сфери національної безпеки й повинні бути під постійним жорстким державним контролем.

4. Після переговорів із президентом рф, Сі Цзіньпін помітно знизив свій інтерес щодо просування Мирного плану Китаю, оскільки зрозумів, що російська сторона не здатна до будь яких розумних компромісів. Отже, КНР навряд чи надалі стане ризикувати своїм авторитетом без гарантій позитивного результату для себе. Якщо ж, все таки перемовини між В.Зеленським та Сі Цзіньпіном відбудуться, то

українській стороні слід у ввічливій формі відстоювати свою позицію у рамках української формули миру схваленою Генеральною асамблеєю ООН. Разом із тим, доцільно не відхиляти мирні ініціативи Пекіну в цілому, а заявити про підтримку тих пунктів, що не суперечать згаданій формулі та нагадати про взяті КНР зобов'язання перед Україною у рамках Будапештського меморандуму.

5. У ході свого візиту до Москви голова КНР назвав Путіна своїм другом, а у спільній заяві сказано, що стратегічне партнерство між країнами вийшло на найвищий рівень в історії. Це красномовно засвідчує, що попри миролюбну риторику та посилення на статут ООН, Пекін визначився на чийй він стороні у розв'язаній росією війні, а міжнародне право для нього у дійсності являється тільки інструментом з розширення глобального впливу. Запрошення президента РФ відвідати Китай у цьому році із офіційним візитом тільки підтверджує дане твердження.

6. У спільній китайсько-російській заяві вказано про недопущення застосування ядерної зброї, оскільки в ядерному конфлікті не може бути переможців. Крім того, сторони закликали утриматися ядерним країнам від розміщення ядерної зброї у країнах, які нею не володіють. Проте, не успіли ще висохнути чорнила на спільному документі, як В.Путін оголосив про свої наміри із розміщення ядерної зброї на території Білорусії, ще раз підтвердивши правоту Отто фон Бісмарка, що підписані із росією документи не вартують тих чорнил, якими вони були підписані. Вказаний план РФ грубо порушує Договір ООН про нерозповсюдження ядерної зброї та Будапештський меморандум.

7. Україні у своїй стратегії безпеки слід враховувати, що нинішнє керівництво КНР зацікавлено платити високу ціну за збереження путінського режиму на довгий час через -по-перше, створення ним сприятливих умов Китаю для повзучої колонізації росії, а по-друге, її використання, як криголаму з порушення євроатлантичної єдності. У цьому контексті до будь яких безпекових ініціатив Пекіну необхідно відноситися із максимальною обережністю.

8. Україні важливо довести меседж до своєї союзників, що затягування війни в Україні збільшує шанси утримання влади путінським режимом й сприятиме колонізації рф Китаєм, що значно його посилюватиме у протистоянні із США та усім демократичним світом. Натомість, перемога України у 2023р. створює надійне підґрунтя для призупинення цього небезпечного для світової безпеки процесу, як передумова для усунення від управління росією путінського угруповання. Отже, швидка поразка російських військ в Україні, що потребує пришвидшених поставок їй летальної зброї, також в інтересах усіх відповідальних членів НАТО не тільки із причини стабілізації ситуації у Європі, але й з огляду на стримування Китаю.

Таким чином, стратегічне партнерство може забезпечити Україні виконання її стратегічних задач. Якщо Китай допомагатиме Україні виконати певні стратегічні задачі, оскільки Китай для нас – це величезний ринок збуту, що забезпечує по суті велику частку наших експортних позицій. Китай – це потенційно один з великих глобальних гравців на міжнародній арені. У Китаю є цікаві можливості для України в науково-технічній співпраці, в освіті. Тобто Китай може забезпечити для нас на багатьох рівнях і в багатьох сферах цікаві можливості для співпраці. Тобто таке стратегічне партнерство може охоплювати різні сфери і бути багаторівневим, комплексним, взаємовигідним. Війна в Україні, яка нині послабила наші відносини і зосереджує усі ресурси в Україні на захист нашої країни, не має стати причиною відмови України від розвитку відносин із Китаєм та загалом Азією.

В контексті згаданого процесу глобального міжнародного перегрупування сил та з огляду на тривалий процес зростання могутності цієї держави до рівня провідної світової потуги російсько-українська війна, як уже видно сьогодні, надала сприятливі обставини для реалізації міжнародних амбіцій КНР.

У складній та недостатньо прогнозованій міжнародній ситуації виникнення найбільшого в Європі з часів Другої світової війни військового конфлікту наочно спостерігається еволюція новітньої китайської зовнішньої політики від стратегії нейтралітету і сторони-арбітра (2022 рік) до переважання стратегії конфронтації із

Заходом та його союзниками в Азії (насамперед Японія та Австралія), що спостерігається від початку 2023 року. Ключовими факторами зміни стратегії стали:

- переобрання Сі Цзіньпіна на третій термін, що йому «розв'язало руки» для подальшого впровадження попередньої політики і легітимізує реалізацію найбільш сміливих планів по утвердженню Китаю на міжнародному рівні;
- рішучість адміністрації президента США Джо Байдена протистояти гегемоністським устремлінням Пекіна щодо Тайваню та зміцнення антикитайської міжнародної коаліції;
- затяжний характер російсько-української війни та послаблення позицій росії із реальними перспективами її поразки на фронті та падіння економіки від західних санкцій, що цілком реально може призвести до зміни правлячої верхівки в Москві.

Військова агресія РФ проти України вже давно вийшла за рамки двосторонніх відносин. Наслідки цієї агресії негативно вплинули на всі сфери життя світового співтовариства. Це стосується і міжнародної продовольчої безпеки. Відомо, що Україна є одним з найбільших постачальників зерна (пшениця, кукурудза, ячмінь) у світі (10% світового експорту), а експорт зернових становить 50% валютних надходжень до нашої країни. Водночас Україна є основним постачальником продовольчого зерна країнам, що розвиваються, переважно Африки та Азії. Згідно з дослідженням, яке було проведено Всесвітньою продовольчою програмою ООН «Вплив кризи в Україні на продовольчу безпеку» («Food security implications of the Ukraine conflict»), у результаті блокади українських морських портів близько 44 мільйони людей у 38 країнах балансують на межі голоду через відсутність продуктів харчування, єдиним постачальником яких є Україна.

Україна як держава, що пережила дві найбільші в світі катастрофи штучного Голодомору 1932–1933 рр. та 1946–1947 рр., знає ціну цієї людської трагедії, а також як єдиний постачальник зерна в певні країни Азії та Африки має звернутися до Ради Безпеки ООН та НАТО з вимогою вжити негайних заходів щодо деблокади українських портів та створення безпечних морських шляхів, забезпечення вивозу

зерна з України до країн, населення яких страждає від голоду, спричиненого діями російських окупаційних військ. З відповідною заявою уряд України також має звернутись до керівництва Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН, яку наразі очолює доктор Цю Дунюй, науковець китайського походження. З аналогічними пропозиціями мають звернутися Посли України до урядів тих країн, населення яких наразі голодує від нестачі харчів.

У цей складний час керівництво країни та дипломатичний корпус мають виявити найвищий рівень відповідальності та професійного ставлення до своїх обов'язків задля забезпечення як України, так і світу від гуманітарної катастрофи. Особливу роль у цьому питанні має відгравати Посольство України в Китаї, оскільки саме Китай з часу утворення країни і по нинішній день надає активну підтримку країнам, що розвиваються, які відіграли ключову роль під час голосування в ООН щодо надання у 1971 р. КНР членства в цій організації. Тодішній китайський лідер Мао Цзедун заявив: «Країни, що розвиваються, на плечах занесли Китай до ООН». Сьогодні китайське керівництво має можливість вжити всіх необхідних заходів щоб «нагодувати» країни, що розвиваються, та запобігти гуманітарній катастрофі глобального масштабу, яка виникла внаслідок нестачі харчів через блокування російськими військами морських портів України. Розблокування експорту зерна з України дозволить також отримувати валютні надходження, що значно покращить стан нашого державного бюджету.

Україні також необхідно продемонструвати Китаю бажання зміцнювати політичну співпрацю на самому високому рівні, підтвердити готовність до реалізації, визначених програмами та договорами, напрямів співпраці на державному рівні. І саме активне співробітництво між Україною та Китаєм може сприяти переходу Піднебесної на більш чіткі позиції щодо ефективного використання свого впливу у справі припинення російської агресії та відновлення територіальної цілісності Української держави.

1.3. Правове регулювання торговельно-економічних відносин між Україною та КНР

Зближення Китаю з росією, що спостерігається на фоні російсько-української війни, стало можливим не в останню чергу завдяки слабкості відносин України і Китаю. Китайсько-українські відносини за увесь період їх офіційного здійснення не можуть похвалитися особливими успіхами. Підписана 20 червня 2011 року Спільна декларація про встановлення і розвиток відносин стратегічного партнерства між Україною і Китайською Народною Республікою констатує вагомий потенціал міждержавної співпраці. Однак реалії міжнародних відносин сьогодення свідчать про зовсім протилежне. Цьому є низка об'єктивних та суб'єктивних причин:

- відсутність політичної волі у китайської сторони розвивати співпрацю з українськими партнерами поза контекстом відносин з РФ, яким в Пекіні надається абсолютна першість. Україна розглядається стереотипно як історичний сателіт Москви, залежна країна, яка не може цілком самостійно реалізувати власний суверенітет. До речі, в умовах сьогодення і наростання протистояння по лінії КНР – США, в китайських ЗМІ лунають схожі твердження щодо України, але уже як маріонетки США, яка фінансується, постачається зброєю та відповідно управляється з Вашингтона. Взагалі використання російських інформаційних методичок і стилістики ведення антизахідної пропаганди притаманне для інформаційних ресурсів Китаю, який досі не сформував окремої повноцінної стратегії комунікації з Києвом. І в цьому вина не лише Пекіна, а й Києва;

- незважаючи на миролюбні декларації, керівництво Китаю, толеруючи непрямі поставки легкої зброї і військового спорядження до Росії, іншу нелетальну допомогу і політичну підтримку агресору демонструє політику подвійних стандартів щодо війни в Україні та своїми діями перекреслює можливість для КНР дійсно стати перспективним миротворцем чи дипломатичним медіатором між сторонами конфлікту;

- в Пекіні декларують політичну лінію на формальне збереження незалежності і територіальної цілісності України, що відповідає нормам міжнародного права. Однак неодноразово продемонстрована позиція утримання при голосуванні на Генеральній Асамблеї та Раді Безпеки ООН щодо засудження російської агресії свідчить про політичну «розтяжку», в якій перебуває Китай у прагненні задовольнити усі свої інтереси і виграти на всіх напрямках зовнішньої політики. Про це свідчить і запропонований урядом Китаю на початку березня 2023 року т. зв. «мирний план» врегулювання російсько-українського конфлікту, оголошений фактично після року мовчання щодо своєї офіційної позиції.

12 пунктів китайського «мирного плану» містять загальні декларації про повагу до «суверенітету всіх країн», необхідності дотримання міжнародного права (насамперед, цілей і принципів Статуту ООН), відмови від «менталітету холодної війни», заклик до «раціональності і стриманості» сторін військового конфлікту та відновлення мирних переговорів, наголос на необхідності вирішення гуманітарних проблем.

Знайшлося місце і підтримці Чорноморської зернової ініціативи, характерному для китайських інтересів пункту про «підтримання стабільності промислових ланцюгів і ланцюгів поставок». Однак на фоні постійних обстрілів росією житлових будинків, дитячих садків і шкіл, лікарень, вулиць міст і сіл, території Запорізької атомної електростанції особливо штучно і навіть цинічно звучить заклик до обох сторін щодо захисту цивільного населення та військовополонених, а також до підтримки безпеки атомних електростанцій. При цьому жодної згадки про агресора та його дії в тексті плану немає, наче агресор та жертва повинні нести солідарну відповідальність за злочини і руйнування під час війни.

Викликає подив і пункт 10 щодо засудження Китаєм «односторонніх санкцій, несанкціонованих Радою Безпеки ООН». Ідеться про санкції Заходу та інших демократичних країн (наприклад, Японії, Австралії тощо) проти путінського режиму, які КНР вочевидь готова запросто відмінити як умову майбутніх мирних переговорів. Такі «справедливість» і «рівність» як основа майбутнього миру явно не

підходять Україні. Зрештою показово, що Пекіну так і не вдалося відійти від обмеженого та неадекватного означення російської агресії як «українська криза».

Стратегічними для безпеки КНР можна вважати неоднозначні пункти «плану» щодо заперечення посилення безпеки регіону шляхом «зміцненням чи розширенням військових блоків». Тут явно помітний натяк на поширення НАТО та застереження від прийняття до його складу України, що в давніх інтересах Москви. Окремий пункт із закликом до протистояння «загрозі або використанню ядерної зброї» теж лише натякає, але прямо не вказує на головне сьогодні джерело загрози світовій безпеці – агресивний і непередбачуваний кремлівський режим з ядерною кнопкою в руках.

Ну і зрештою на завершення пункт 12 «Сприяння постконфліктній відбудові» містить уже явні гарантії для бізнес інтересів Китаю – відвертий натяк на готовність країни «надати допомогу та відігравати конструктивну роль» у зусиллях з післявоєнної відбудови України. Тільки чомусь жодним чином не згадано про підтримку КНР міжнародних вимог до росії щодо компенсації Україні та її громадянам масштабних матеріальних і моральних збитків. Про це автори документа воліли свідомо дипломатично промовчати.

Після аналізу змісту цього тексту уже не дивно, що цей «план» однозначно засудили усі західні партнери України як нереалістичний та фіктивний, висунутий з метою затягування часу і прагнення зі сторони Китаю хоч якось зберегти реноме російського керівництва в умовах підготовки контрнаступу ЗСУ зі звільнення захоплених суверенних територій України і явних військових невдач бездумної російської військової навали. Цинізм позиції Пекіна полягає в тому, що укладення будь якої угоди з агресором-росією на даному етапі війни буде неодмінно передбачати пункт про чергові територіальні поступки України за рахунок власної суверенної території, на що, очевидно, Китай готовий закрити очі. Як і готовий надалі не помічати кричущі злочини Кремля на території України та уникати характеристики російського режиму як агресора, а російську війну проти України вперто продовжує називати «українською кризою», інспірованою Заходом.

– керівництво Китаю навіть не забажало жодного разу за період війни провести двосторонні переговори з українською стороною та зрозуміти її аргументи. Проблема в тому, що воно наразі не бачить причин говорити з владою України, яку проголошено в китайських ЗМІ маріонеткою Заходу, а свідомо орієнтується виключно на російський нарратив. Така позиція, абсолютно непрофесійна, хибна та безперспективна, виключила КНР з когорти партнерів України у справі допомоги для здобуття перемоги і подальшого гарантування безпеки. Це принаймні дивно, з огляду на амбіції Пекіна як окремого світового центру сили;

– позиція Китаю в ході російсько-українського конфлікту засвідчує повний провал двосторонньої політики побудови стратегічних міждержавних відносин України і КНР та наявність відвертих прорахунків української влади різних каденцій в стратегічному плануванні зовнішньої політики України на її далекосхідному напрямі. Одним з них є відсутність більше двох років посла України в Китаї, що неприпустимо з огляду на роль і значення цієї країни в сучасній світовій політиці та трансаціональних економічних процесах. Така неувага до попередньо проголошеного «стратегічного партнера» з боку офіційного Києва викликає подив і створює для нього додаткові причини для завідомо програшної позиції у відносинах з КНР. Загальна дипломатична пасивність української влади на далекосхідному напрямі зовнішньої політики дає формальні підстави китайській стороні відкладати анонсовані попередньо он-лайн переговори Сі Цзіньпіна з президентом України Володимиром Зеленським;

– курс на зближення Пекіна з Москвою зумовлений не в останню чергу прагненням підтримати росію в умовах імовірної поразки на фронті в Україні та посилення західних санкцій. Китай зацікавлений у збереженні росією єдиної держави та більше – правління чинного політичного режиму в Москві на чолі з Путіним, адже це для КНР гарантуватиме безпеку, прогнозованість міжнародного курсу росії, можливість подальшого її втягування в свою орбіту і залежність від власних інтересів, використання росією ресурсної бази і полігону для нарощування

військових ресурсів, які можуть бути корисними Китаю для протистояння зі США. При цьому інтереси України практично знехтувані.

Варто зазначити, що відносини між Україною та КНР регулюється Угодою між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про торговельно-економічне співробітництво (1992р.), згідно з якою встановлено режим найбільшого сприяння щодо стягнення мита на експортні та імпорتنі товари двох країн, податків та інших внутрішніх зборів.

Загалом, чинна договірно–правова база українсько–китайських відносин на сьогодні налічує 246 основних міждержавних, міжурядових і міжвідомчих документів та в цілому відповідає станові двосторонньої взаємодії нині.

Головними документами з тих, що регулюють політичні відносини між Україною та КНР, є Спільне комюніке про встановлення дипломатичних відносин між Україною та КНР (04.01.1992р.), спільні українсько–китайські комюніке (31.10.1992 та 24.06.1995рр.), Спільна (Київська) Декларація між Україною та КНР (06.09.94р.), Спільна (Пекінська) Декларація про розвиток і поглиблення відносин дружби і співробітництва між Україною та КНР (04.12.1995р.), Спільна (Київська) Декларація про зміцнення дружби і всебічного співробітництва в XXI столітті (21.07.2001р.), Спільна (Пекінська) декларація України та КНР (18.11.2002р.), Спільна заява України та КНР щодо всебічного підвищення українсько–китайських відносин дружби та співробітництва (02.09.2010р.), Основні напрямки розвитку відносин між Україною та КНР на 2010–2012рр. (02.09.2010р.), Спільна декларація про встановлення та розвиток відносин стратегічного партнерства між Україною та КНР (20.06.2011р.), а також у грудні 2013 року укладено базовий Договір про дружбу і співробітництво між Україною та КНР, у якому закріплені ключові принципи й досягнення двосторонніх відносин, прагнення до активної розбудови взаємовигідної співпраці в усіх галузях. Ухвалено Програму двостороннього співробітництва між Україною та КНР на період до 2025р. у рамках спільного будівництва «економічного поясу Шовкового шляху» і «морського Шовкового

шляху 21-го століття» (23.12.2020р.) та Програму українсько-китайського співробітництва в галузі космосу на 2021-2025рр. (23.12.2020р.), [64].

Торговельно–економічне співробітництво України та Китаю має величезний невикористаний потенціал. Одним з основних умов ефективного функціонування міжнародних торговельних відносин між Україною та КНР є створення законодавчої та нормативної бази, яка відповідала б інтересам обох держав, а також інтересам суб'єктів зовнішньоторговельних відносин [45, с. 99].

Базовими документами економічної сфери є:

- Угода між Урядом України та Урядом КНР про торговельно–економічне співробітництво (08.08.1992 р.); [21].
- Угода між Урядом України та Урядом КНР про заохочення і взаємний захист інвестицій (30.05. 1993 р.); [17].
- Угода між Урядом України та Урядом КНР про науково–технічне співробітництво (27.04.1992 р.), [16].

Україна сьогодні не розглядається режимом КНР як стратегічна країна для реалізації інтересів Китаю в Європі. Дипломатична активність КНР у стосунках з РФ та Білоруссю у першому кварталі 2023 року засвідчує, що для просування китайських товарів до Європи північною гілкою обрано шлях через ці дві країни в обхід України. Однак, зважаючи на підсанкційний режим їх економік і можливу подальшу внутрішню нестабільність внаслідок прогнозованого успішного наступу ЗСУ та перемоги України у війні така тактика Пекіна є надто ризикованою і навіть безперспективною. Без українських портів та інших транспортних мереж і природних ресурсів реалізація стратегії «Один пояс – один шлях» на європейському напрямі буде надто затратною справою, а її успішний результат малоімовірний.

Водночас пропонований Китаєм «мирний план» не містить вказівок на необхідність будь яких територіальних чи інших поступок з боку України за імовірності майбутніх мирних переговорів про завершення війни. Це свідчить про те, що загальний і не надто конкретний зміст документа формувався таким свідомо, в традиціях китайської дипломатії, і може у подальшому використовуватися

китайським керівництвом у залежності від ситуації, по мірі успіхів однієї з сторін конфлікту на полі бою. Це добре розуміють в Пекіні і очевидно добре розуміють в Києві.

Для України така здавалося б неконкретність позиції Китаю, яку вже поспішили розкритикувати провідні російські пропагандисти, зокрема, за невизначеність статусу захоплених українських територій, відкриває нові можливості в дипломатичній площині. Якщо Китай нам не допомагатиме, то хоча б принаймні не заважатиме успішно досягати переможного результату у захисті своєї країни.

Тут варто пригадати результати голосування на засіданні Генасамблеї ООН від 23 лютого 2023 року щодо запропонованої Україною резолюції до річниці повномасштабного російського вторгнення «Про справедливий і сталий мир в Україні», яка закликає росію зупинити бойові дії та вивести свої війська з її території, а також закріплює основні положення української «формули миру». Резолюцію підтримала 141 країна, проти – 7. Китай утримався, чим показав свою подальшу вичікувальну позицію. І це показово. Як то кажуть, «наразі вдячні і на тому». Нехай пасивна підтримка України, але вона присутня і залишає надії на подальшу роботу для двосторонньої дипломатії.

Війна в Україні до певного моменту була вигідна КНР з наступних міркувань:

1. Послаблює військовий потенціал та економічні ресурси усіх сторін конфлікту – насамперед скорочує потенціал колективного Заходу, водночас виснажуючи і Росію як військову потугу, що до певної міри вигідно КНР, адже пришвидшує втягування Москви в орбіту міжнародних інтересів Пекіна. В будь-якому випадку – за перемоги чи поразки росії у війні, – Китай вийде переможцем, адже отримає певні бонуси в геополітичному та геоекономічному плані.

2. Підвищує статус Китаю на міжнародній арені як незалежної сили, яка готова виступити гарантом дотримання-відновлення принципів міжнародного права для досягнення миру, що приховує істинне прагнення керівництва КНР – використати слушний момент для посилення свого впливу і пришвидшення

досягнення стратегічної мети – досягнення статусу другого центру світової політики на рівні з США. Згаданий так званий завідомо нереалістичний для виконання китайський «мирний план» свідчить, що в Пекіні в умовах очевидної неможливості росією досягнути швидкого військового успіху в Україні бачать вигоду в переведенні війни в латентну (затяжну) фазу, адже це окрім виснаження сторін конфлікту, в тому числі колективного Заходу і окремо США) відверне увагу Заходу від кулуарної гри Пекіна, спрямованої на нарощування власного потенціалу і розширення міжнародного впливу будь якою ціною.

3. Війна в Україні для КНР виконує роль своєрідного спостережного полігону для вивчення тактичних прийомів ведення бойових дій в різних умовах та аналізу можливостей Заходу застосовувати різні види озброєння на території третіх країн. Проблема Тайваню нікуди не поділася і залишається як ніколи актуальною у зв'язку з черговим загостренням американсько-китайських відносин, активізацією військових можливостей КНР в Південнокитайському морі. Китай ретельно аналізує причини, чому росія зазнає невдач у війні в Україні, аби потім використати ці знання у протистоянні з США. Насамперед ведеться робота з вивчення стратегії і тактики подолання оборонних редутів і сили спротиву на прикладі ЗСУ та інших підрозділів героїчної оборони України. Окрім сучасних видів класичних озброєнь, ідеться про розробку своїх удосконалених бойових безпілотних літальних апаратів, альтернативних джерел Інтернет-зв'язку типу Starlink, розробку додаткових засобів захисту військової техніки від модерних засобів ураження типу Stinger і Javelin, ефективність використання яких в умовах протистояння наступу російських військ в Україні безсумнівна.

На досягнення вказаних завдань міжнародної політики Китаю був спрямований офіційний візит до Москви Сі Цзіньпіна, що відбувся 20-22 березня 2023 року. Його результати засвідчили наступне:

– росія все більше входить в залежність від геополітичних та економічних інтересів Китаю як окремого повноцінного центру сили в сучасній світовій політиці. Анонсований Путіним під час зустрічі з китайським лідером перехід

зовнішньоекономічної політики росії на юані остаточно підтвердив, куди рухається росія XXI століття, а іншого вибору зрештою в неї не залишилось;

– Китай вправно використовує суттєві економічні і міжнародні політико-дипломатичні обмеження сучасної росії в своїх інтересах, вчасно пропонуючи альтернативну підтримку, «руку допомоги», яка утім теж має свою ціну. Пікантності візиту Сі Цзіньпіна до Москви надало винесення за кілька днів до того рішення Міжнародного кримінального суду в Гаазі рішення про арешт президента росії путіна на підставі звинувачень у справі про викрадення українських дітей під час війни з Україною чи як це називає кремль «спеціальної військової операції». Режим КНР засвідчив, що не зважатиме на таке рішення міжнародної кримінальної інституції, але головне те – що це рішення ставить у патову ситуацію подальші відносини демократичного Заходу з путінським режимом, які просто уже стали неможливими. Тому «дружній» візит підтримки для путіна від китайського лідера став як ніколи вчасним, насамперед для посилення впливу Китаю на політику та економіку росії;

– сподівання російського правлячого режиму на беззастережну підтримку КНР аж до формування міждержавного військового блоку зазнали невдачі. Тут спрацював задекларований, зокрема, у згаданому китайському «мирному плані» принцип уникнення побудови будь яких військових блоків та укладення союзів проти третіх сторін. Окрім того бойові дії в Україні створили для Китаю низку суттєвих проблем:

– газова війна росії проти ЄС мала наслідком зменшення грошей у західних споживачів на купівлю китайських товарів;

– наростання різкого загострення конфлікту із Заходом (насамперед з ЄС) не вигідне китайській владі, яка наразі з економічних причин до нього не готова;

– на прикладі України Китай отримав наочний урок щодо можливості організації потужної консолідованої підтримки з боку колективного Заходу, яку в Пекіні явно недооцінили.

Це стало добрим уроком для китайського режиму щодо стримування реалізації плану силових дій проти Тайваню, який КНР традиційно вважає своєю суверенною територією.

Китай вже повною мірою усвідомлює ймовірність того, що росія зазнає невдачі в Україні та вийде з конфлікту «другорядною державою», значно ослабленою економічно та дипломатично, що впливає на рівень її практичної підтримки з боку КНР, зокрема, військової. Тому росія може розраховувати на певну дозовану військову допомогу від КНР, але лише у тому об'ємі, в якому захоче керівництво останньої. Очевидно про надання важчих озброєнь наразі не йдеться. Китай не піде на підтримку ескалації конфлікту в Україні, адже уже пересвідчився в неспроможності росії до швидкого ефективного наступу, а до Третьої світової війни в Пекіні, принаймні поки що, явно не готові.

В Китаї уже зрозуміли, що ескалація війни в Україні їм не вигідна. Тут спостерігається явна заслуга ЗСУ та українського суспільства загалом, яке показало подивованим китайцям, як і всьому світу, межі російської могутності та приклад ефективності застосування героїзму і військової вправності за обмежених ресурсів.

В Китаї домінує розчарування здатністю сучасної російської держави до ефективної зовнішньої політики, насамперед її військово-політичного сегмента, що на руку Україні і створює непогані шанси для подальшого відновлення контактів з китайською владою і відновлення українсько-китайських відносин за умови належної активності і наполегливості української сторони.

Візит в Москву Сі Цзіньпіна засвідчив, що Китай, роблячи наголос на поглибленні стосунків з Росією в умовах активного процесу розбудови антизахідної коаліції, не повністю відійшов від політики стратегічної невизначеності в умовах російсько-української війни, яка домінувала у 2022 році, залишивши за собою можливість коригування підходів своєї зовнішньої політики залежно від конкретної ситуації. Точно непорушними залишилися підходи Пекіна щодо незастосування ядерної зброї та неприпустимості погроз її застосування. Як уже традиційно повелося, реальну позицію китайської влади часто варто читати «між рядків» текстів

офіційних заяв та документів. Зокрема, оприлюднена 27 березня 2023 року заява китайського МЗС, як реакція на попереднє оголошення Путіним рішення про розміщення на території Білорусі ядерної зброї, містить пряму вказівку на текст спільної заяви лідерів ядерних держав від 5 січня 2022 року про те, що «...слід уникати воєн між державами, які мають ядерну зброю, і варто знижувати стратегічні ризики». Так дипломатично в Пекіні засудили відповідне рішення Москви, показавши межу можливого в системі китайсько-російського партнерства. Китаю цікаві російські ядерні технології, але не цікаве їх застосування для знищення світу.

Таким чином, в умовах глобалізації межа між цими статусами учасників міжнародних відносин дуже умовна і часто ситуативна. Досягнення Китаєм реноме другого центру сили в світовій політиці без підтвердження глобального статусу своєї економіки, що досягається шляхом збереження найбільших ринків збуту своєї численної продукції, категорично неможливе. Тому керівництву росії не варто сподіватися на сліпу підтримку китайських партнерів будь яких спонтанних актів агресії в процесі агонії чинного керівництва кремля. росія цікава Китаю доти, доки приносить прагматичну користь як джерело дешевих енергоресурсів і володарка значного збройного потенціалу.

Висновки до розділу 1

Таким чином, в умовах глобалізації межа між цими статусами учасників міжнародних відносин дуже умовна і часто ситуативна. Досягнення Китаєм реноме другого центру сили в світовій політиці без підтвердження глобального статусу своєї економіки, що досягається шляхом збереження найбільших ринків збуту своєї численної продукції, категорично неможливе. Тому керівництву росії не варто сподіватися на сліпу підтримку китайських партнерів будь яких спонтанних актів агресії в процесі агонії чинного керівництва кремля. росія цікава Китаю доти, доки приносить прагматичну користь як джерело дешевих енергоресурсів і володарка значного збройного потенціалу.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КНР ПІД ВПЛИВОМ КРИЗИ

2.1. Оцінка зовнішньоекономічного потенціалу Китаю в кризових умовах

До економіки Китайської Народної Республіки прикута пильна увага як на регіональному, так і глобальному рівнях, особливо на тлі проблем світової економіки, загострення відносин із Сполученим Штатами Америки та ситуації довкола війни РФ проти України.

Економіка Китаю, друга за розміром ВВП у світі, справляє серйозний вплив на глобальну економіку. На тлі проблем у багатьох країнах, для яких характерні високі рівень інфляції, процентні ставки, зовнішні боргові зобов'язання та збої в роботі банківської системи, щогорічний розвиток господарства КНР може пожвавити світовий економічний підйом.

Провідні міжнародні рейтингові агентства та фінансові організації нещодавно переглянули в бік збільшення свої прогнози щодо зростання ВВП Китаю в 2023 році. Можна припустити, що прискорення економічного зростання китайської економіки відбувається, зокрема, і через ефект низької бази минулого року, що фактично є «відскоком» після значних економічних втрат.

Відновлення економіки Китаю досі залишається нерівномірним, оскільки її зростання, що раніше підтримувалося зовнішніми інвестиціями, тепер здебільшого залежить від внутрішнього споживання та стикається з проблемами. Щогорічне економічне зростання в Китаї також дещо стримуватимуть невирішені проблеми щодо боргових зобов'язань місцевих органів влади та в секторі нерухомості, помірне відновлення внутрішнього попиту на іноземні товари після скасування обмежень, уведених під час пандемії коронавірусної хвороби, скорочення зовнішнього попиту та геополітична напруга.

Незважаючи на суперечливе ставлення різних країн світу до російської агресії та вірогідних процесів її протікання, США, ЄС, НАТО та інші союзи та інститути отримали нові напрями для власного позиціювання і консолідації. Так, війна в Україні відновила особливу роль США у формуванні та захисті світового порядку, адже швидкість, масштабність і цілеспрямованість заходів, які вжили США для допомоги Україні, довели їх значущість для демократичного світу загалом.

Стосовно Європи, війна змусила ЄС переглянути власне ставлення до європейської безпеки, у т. ч. її економічної складової, де особливе місце сьогодні займає економічна залежність Євросоюзу від Китаю. Одним з наслідків таких трансформаційних процесів стало те, що, з одного боку, безпекові пріоритети стають домінуючими у визначенні економічного партнерства, з іншого - посилюється увага до протидії надмірній економічній (імпортній) залежності (демократичних країн від авторитарних, які володіють стратегічними запасами природних ресурсів).

Однак набагато більше занепокоєння керівництва ЄС пов'язане з відновленням (після довгого періоду закритості для досягнення «нульового ковіду») активної економічної експансії Китаю. У промові Президентки Єврокомісії наприкінці березня 2023 року особливий акцент було зроблено на потребах Євросоюзу зміцнення безпекових, економічних, торговельних заходів як відповіді на виклики Китаю, його відверті наміри зміни міжнародного порядку, підкріплених зростаючим економічним домінуванням.

За даними Національного бюро статистики КНР, валовий внутрішній продукт (ВВП) Китаю перевищив поріг 17,3 трлн. дол. США у 2021 році. ВВП країни збільшився на 8,1% [77]. За підсумками 2022 року ВВП Китаю зріс на 3% у річному вирахованні до 17,95 трлн дол. США і у I кв. 2023 року економіка країни продемонструвала помітні показники зростання. Насамперед це виявилось у збільшенні реального ВВП Китаю на 4,5 % порівняно з I кв. 2022 року.

За даними Головного митного управління Китаю річний обсяг зовнішньої торгівлі Китаю в 2022 році вперше перевищив 40 трильйонів юанів (близько 5,94

трильйона доларів США) у 2022 році, що на 7,7 % більше, ніж у минулому році, перевищуючи світові показники протягом шести років поспіль, оскільки країна працює над кращою координацією протидії епідемії з економічним і соціальним розвитком на тлі складної та важкої внутрішньої та міжнародної ситуації.

За даними Генеральної адміністрації митниць КНР, протягом перших чотирьох місяців 2023 р. зовнішня торгівля товарами Китаю зменшилася порівняно з аналогічним періодом 2022 року на 1,9 % і становила 1,94 трлн дол. США. Одночасно відбулося повільне зростання обсягів експорту на 2,5 % – до 1,12 трлн дол. США, а імпорнт скоротився на 7,3 % – до 0,82 трлн дол. США [77], (рис. 2.1.):

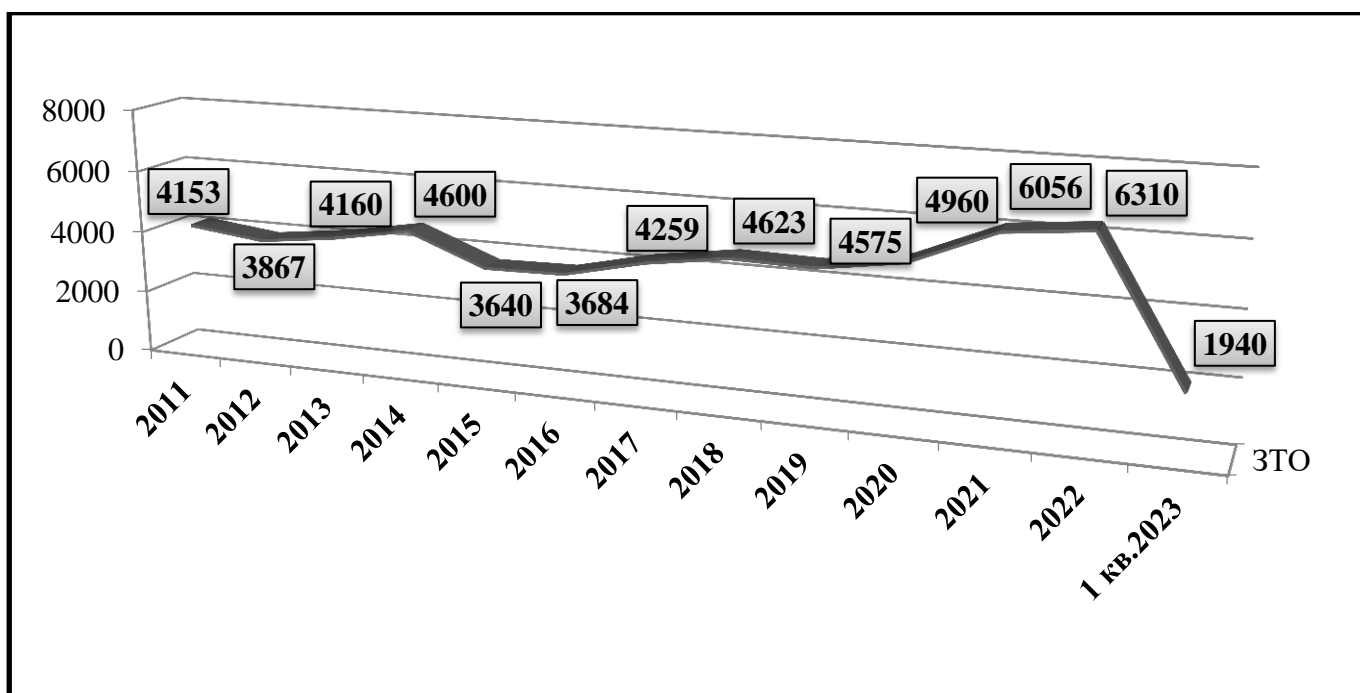

Рис. 2.1. Зовнішньоторговельний оборот КНР в період 2001-2023рр., (трлн. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Головного митного управління КНР.

Хоча останніми роками економіка Китаю піддавалась різноманітним випробуванням, однак країні вдалося не лише утримати загалом позитивну динаміку, але й зміцнити власні позиції у світовому економічному середовищі. Так, по-перше, у 2021-2022 рр. Китай підняв свою частку в світовому експорті до

рекордного рівня. Водночас імпорт Китаю як частка його ВВП неухильно скорочується, з максимуму в 28% на початку 2000-х років до нинішніх 15-17%. Тобто Китай зменшив власну залежність від зовнішньої торгівлі, імпорتنих поставок, і водночас світова економіка дедалі більше поглинає китайського експорту, тим самим посилюючи залежність від таких експортних поставок [73].

За даними Головного митного управління КНР, у 2021 році обсяги зовнішньої торгівлі Китаю склав 6,056 трлн. дол. США. При цьому експорт склав 33,66 трлн. дол. США та зріс на 29,9%, а імпорт 2,69 трлн. дол. США зріс на 30,1%. Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі 0,676 трлн. дол. США [77].

У 2022 році обсяг зовнішньої торгівлі Китаю становив 6,31 трлн дол. США. При цьому експорт становив 3,578 трлн. дол. США, а імпорт 2,71 трлн. дол. США, позитивне сальдо досягло 878 млрд. дол. США [77], (рис. 2.2.):

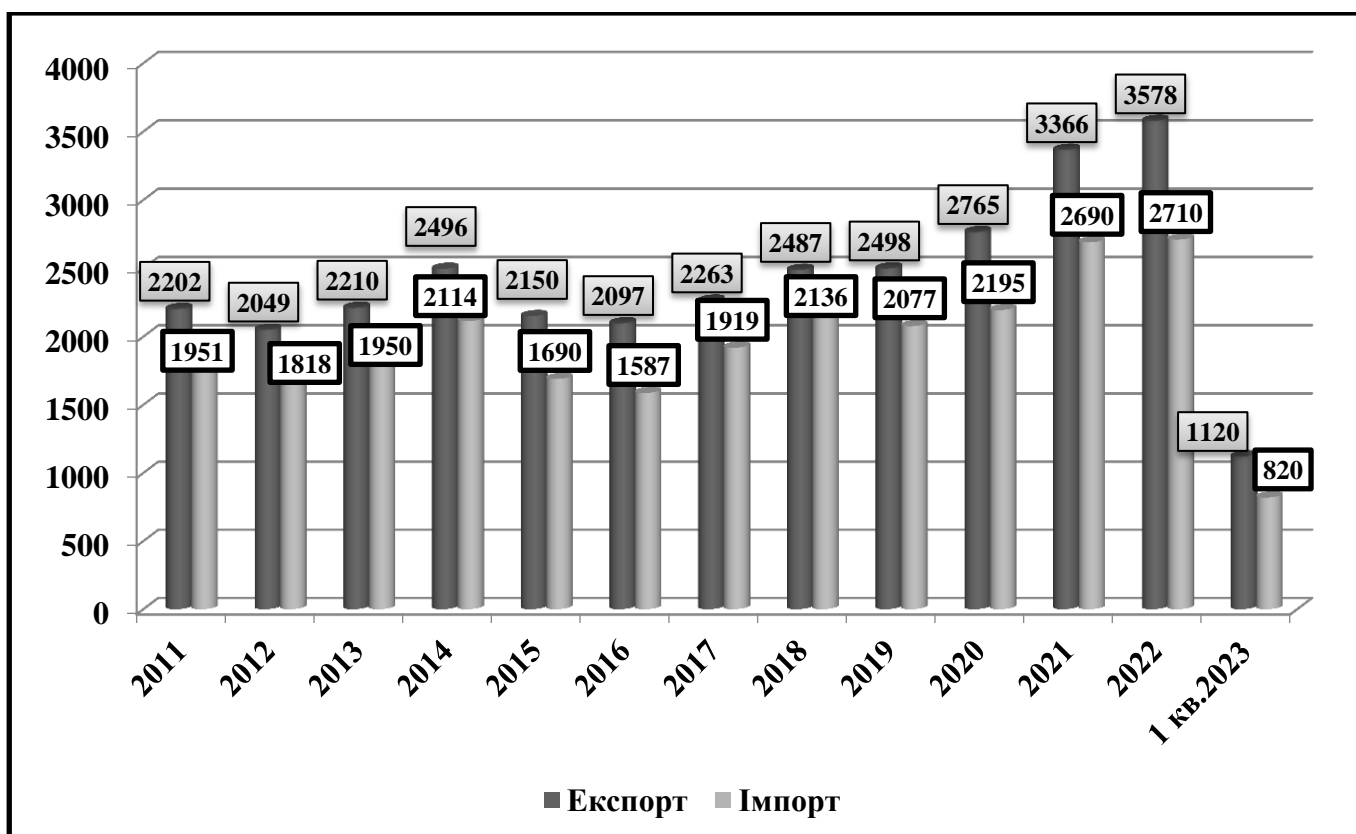

Рис. 2.2. Динаміка обсягів зовнішньої торгівлі КНР в період 2011-2023рр., (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Головного митного управління КНР.

Спад у зовнішній торгівлі товарами Китаю в січні – квітні 2023 року супроводжувався повільним зростанням експорту й різким падінням імпорту. Це один з індикаторів стану китайської економіки та вагомий чинник, що може певною мірою зашкодити економічному зростанню.

Зростання експорту Китаю в березні 2023 року, на думку світових аналітиків, відбувається через послаблення китайською владою жорстких протипандемічних обмежувальних заходів, що дало змогу постачальникам реалізувати невиконані минулорічні замовлення.

У 2021 році Китай зафіксував рекордний профіцит торговельного балансу обсягом 676,4 млрд. дол. США порівняно з 570 млрд. дол. США у 2020 році, який став історичним максимумом з початку підрахунків. Але в 2022 році позитивне сальдо торговельного балансу КНР оновило рекорд до 878 млрд. дол. США [77], (рис. 2.3.):

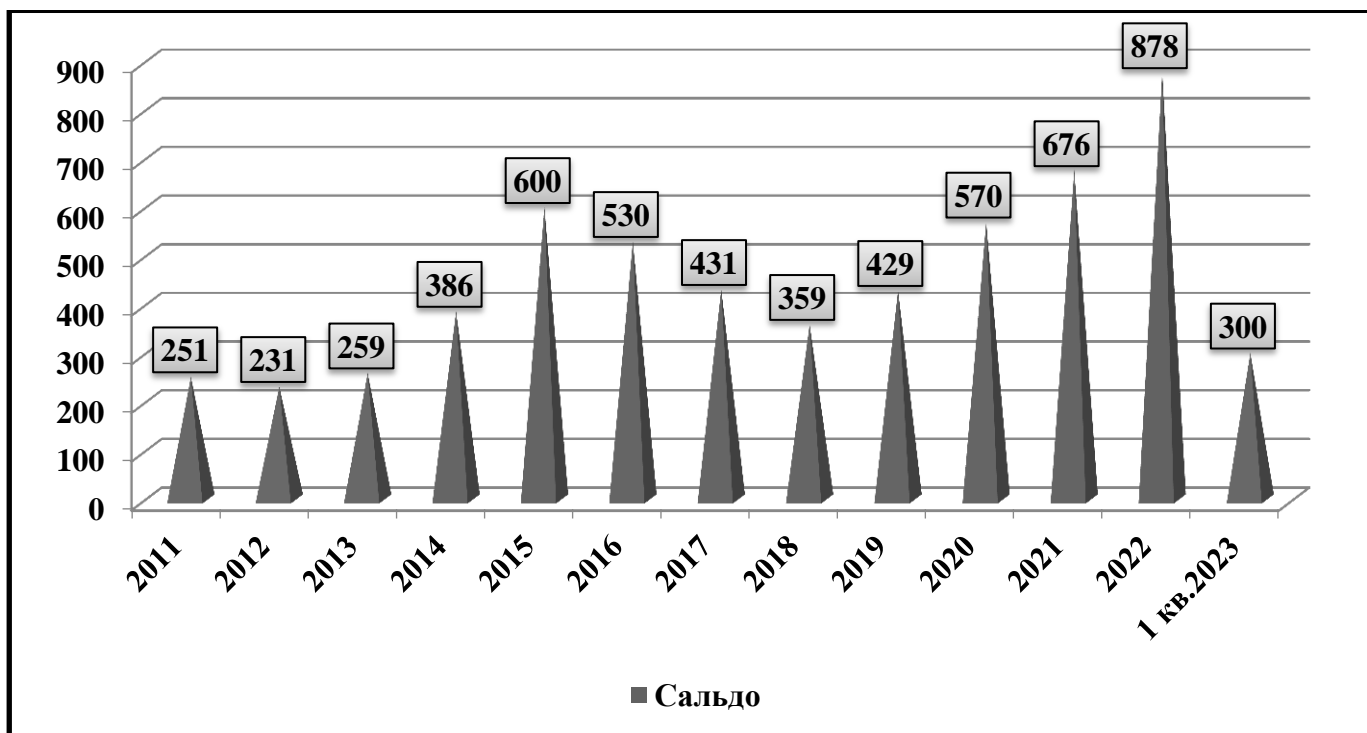

Рис. 2.3. Динаміка сальдо зовнішньої торгівлі КНР в період 2011-2023рр., (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Головного митного управління КНР.

Економіка КНР сильно інтегрована зі світовою та залежить від зв'язків із західними країнами, зокрема США та ЄС, які, незважаючи на посилення експортного контролю та обмеження щодо технологічного експорту, залишаються найбільшими торговими партнерами КНР. Попри скорочення взаємної торгівлі протягом січня – квітня 2023 р. на 11,2 % – із США та 3,5 % – із ЄС товарообіг залишається на високому рівні та становить 480,5 млрд дол. США (із країнами АСЕАН – 304,6 млрд дол. США). Зберігається висока ймовірність посилення політики КНР щодо нарощування залежності інших держав, зокрема Глобального Півдня, від китайського експорту та інвестицій.

Нижче наведені дані, які наглядно демонструють значний приріст експорту КНР за період 1970-2022 роки. Так в 1970 році експорт КНР становив 2,4 млрд. дол. США, що в понад 1500 разів менше показника 2022 року [77], (рис. 2.4.):

Рис. 2.4. Динаміка обсягів експорту КНР в період 1970-2023рр. та його частка у світовому експорті, (млрд. дол. США; %).

Примітка. Побудовано автором за даними Головної митної адміністрації КНР.

У середині країни зовнішня торгівля зробила важливий внесок у загальне відновлення економіки, збільшивши зростання ВВП на 0,5 процентних пункти у 2022 році. У міжнародному плані Китай допоміг стабілізувати виробництво та експорт на тлі нестабільної світової економічної та торгової обстановки, забезпечивши безперебійну роботу глобального промислового ланцюга та ланцюга постачання. Минулого року обсяг китайського імпорту досяг 2,71 трлн. дол. США, зробивши значний внесок у розвиток світової економіки та торгівлі.

Пекін прагнуче використати переваги свого величезного ринку та збільшуватиме імпорт з-за кордону, щоб стабілізувати глобальний ланцюг поставок у 2023 році. У 2023 році уряд Китаю гарантує, що уважно обслуговуватиме зовнішньоторговельні підприємства, оптимізуватиме і впроваджуватиме нову торговельну політику, допомагатиме підприємствам знижувати витрати і підвищувати ефективність, а також постійно підвищуватиме всебічну конкурентоспроможність зовнішньої торгівлі країни.

Китай залишається найбільшою економікою торгівлі товарами вже 6 років поспіль, згідно з даними Міністерства фінансів КНР. Двостороння торгівля Китаю з основними торговими партнерами у 2022 році продовжувала зростати, включаючи 15% зростання з блоком АСЕАН, 5,6% з ЄС та 3,7% із США. Електромобілі, фотоелектрична продукція та літєві батареї стали новими драйверами зростання експорту. У доларах США експорт підскочив на 7% 2022 року, а імпорт збільшився на 1,1%. Це означає позитивне сальдо торгового балансу у розмірі 877,6 млрд. доларів, що перевищує рекорд 2021 року в 676 млрд. доларів.

Торгівля Китаю з країнами «Одного поясу, одного шляху» зросла на 19,4% і склала 32,9% від загальної зовнішньої торгівлі, тоді як торгівля з іншими членами Регіонального всеосяжного економічного партнерства зросла на 7,5%.

У 2022 році Китай був третім за величиною торговим партнером США після Канади та Мексики. Проте Китай залишався найбільшим джерелом імпорту для США.

Застосовуючи континентальний об'єктив, майже половина (47,4%) експорту материкового Китаю за вартістю була доставлена до сусідніх азійських країн, тоді як 20,7% було продано імпортерам у Європі. Китай відправив 19,9% товарів покупцям у Північній Америці.

Менший відсоток пішов у Латинську Америку (4,8%), за винятком Мексики, але включно з Карибським басейном, Африкою (4,6%) та Океанією (2,6%) на чолі з Австралією та Новою Зеландією [98], (рис. 2.5.):

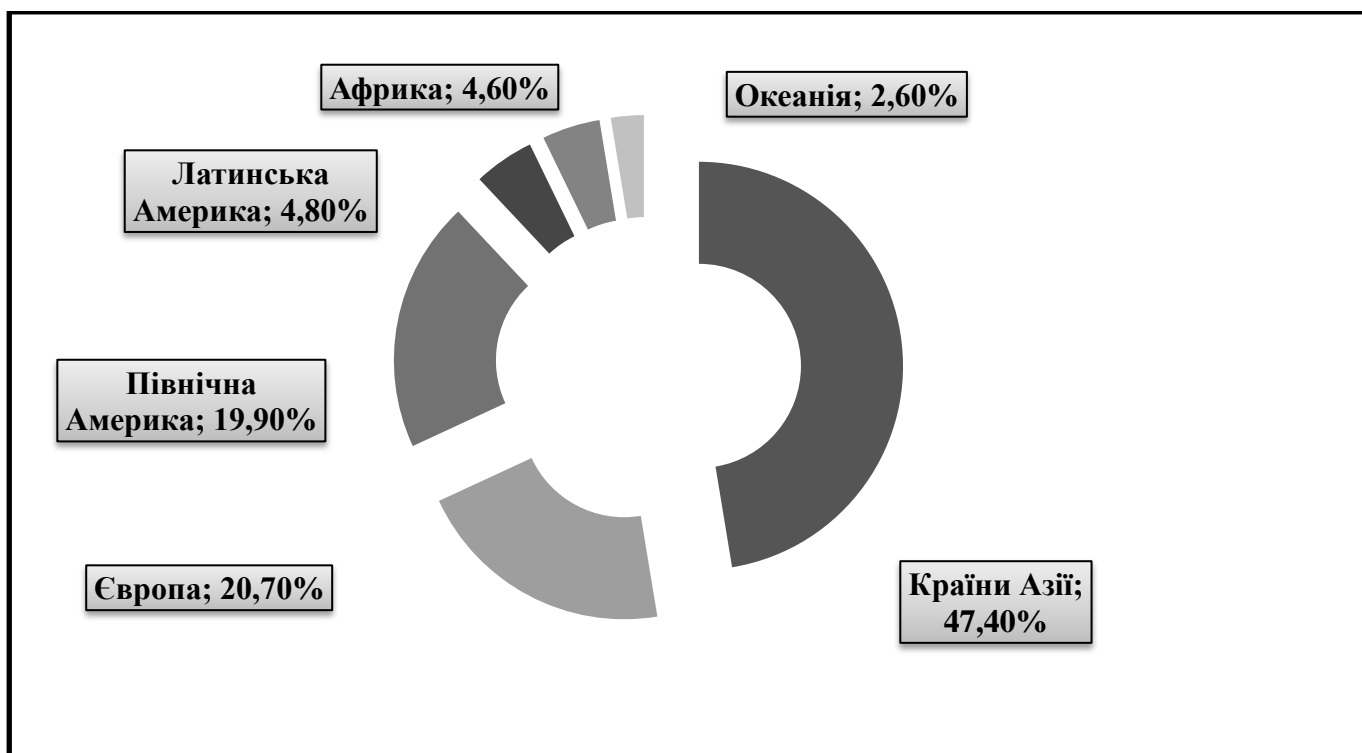

Рис. 2.5. Регіональна структура експорту КНР в 2022 році, (%).

Примітка. Побудовано автором за даними World's Top Exports.

Нижче наведено список 15 провідних торговельних партнерів Китаю з точки зору експортних продажів. Тобто ці країни імпортували найбільше китайських поставок у доларовому розрахунку протягом 2022 року. Також показано відсоток кожної країни-імпортера в загальному китайському експорті [98].

Зосереджуючись на цих 15 найбільших споживачах, Сінгапур збільшив імпорتنі закупівлі з материкового Китаю найшвидшими темпами, збільшившись на

47% з 2021 по 2022 рік. На другому місці були імпортери в Індії завдяки приросту на 21,5%, відстаючи від Малайзії (зростання на 19,1%), Австралія (зростання на 18,7%), Мексика (зростання на 15%), Нідерланди (зростання на 14,9%), потім Таїланд (зростання на 13,2%), [98].

Близько двох третин (63,7%) китайського експорту в 2022 році було поставлено до вищевказаних 15 торгових партнерів [98], (рис. 2.6.):

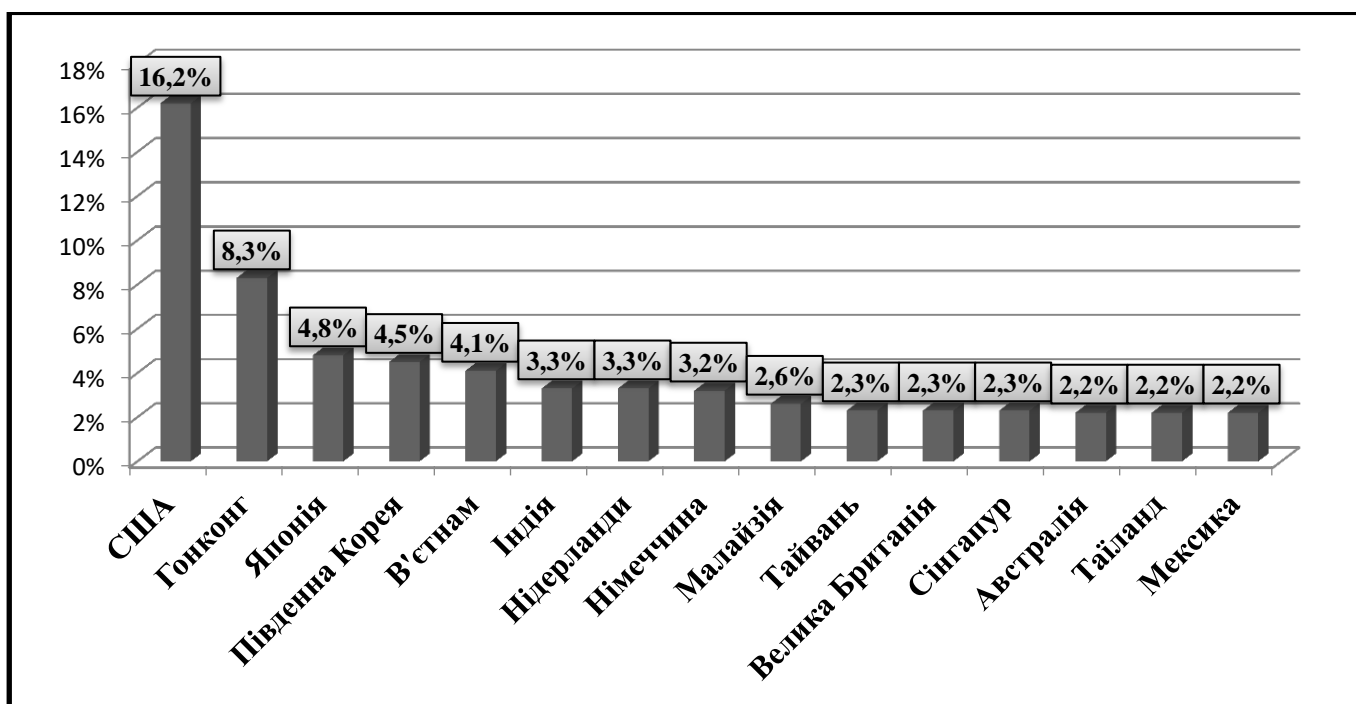

Рис. 2.6. Основні торговельні партнери КНР в 2022 році, (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними World's Top Exports.

У порівнянні з минулим роком спостерігалось 2 падіння, а саме Гонконг (зниження на -14,7%) і Велика Британія (зниження на -6,3% порівняно з 2021 роком).

Розширивши сферу охоплення до 100 найбільших клієнтів китайського експорту, найшвидше зростаючими покупцями стали Киргизстан (зростання на 106,3% порівняно з 2021 роком), Демократична Республіка Конго (зростання на 85,6%), Ліван (зростання на 66,8%), Ангола (зростання на 64,4%).), Сінгапур (зростання на 47%), Йорданія (зростання на 43%) і Лаос (зростання на 40,4%), [98].

Було 4 двозначних зниження. Це Україна (-64,9%), Шрі-Ланка (-28,5%), Гонконг (-14,7%) і Чилі (-14,3%).

Для будь-якої країни-експортера було б нереалістично очікувати загального позитивного торгового балансу з усіма її партнерами-імпортерами. Подібним чином ця країна-експортер не обов'язково має від'ємний торговий баланс з кожним окремим партнером, з яким вона обмінюється експортом та імпортом.

Найбільший дефіцит торговельного балансу Китай отримав з наступними країнами.

Тайвань: -156,5 млрд. дол. США (торговельний дефіцит окремої країни у 2022 році);

Австралія: -63,3 млрд. дол. США;

Бразилія: -47,6 млрд. дол. США;

Швейцарія: -42,2 млрд. дол. США;

Саудівська Аравія: -40,1 млрд. дол. США;

росія: -38 млрд. дол. США;

Південна Корея: -37 млрд. дол. США;

Оман: -32 млрд. дол. США;

Ірак: -25,4 млрд. дол. США;

Чилі: -22 млрд. дол. США.

Серед торговельних партнерів Китаю, які спричиняють найбільше від'ємне сальдо торгівлі, китайський дефіцит із росією (зростання на 259%), Чилі (зростання на 66,8%) та Іраком (зростання на 59,1%) з 2021 по 2022 рік зростав найшвидшими темпами.

Ці недоліки грошових потоків чітко вказують на недоліки Китаю в конкурентній боротьбі з вищевказаними країнами, але також представляють ключові можливості для Китаю розробити стратегії для конкретних країн, щоб зміцнити свою загальну позицію в міжнародній торгівлі.

У 2022 році під сильним керівництвом Центрального комітету Комуністичної партії Китаю (КПК) на чолі з товаришем Сі Цзіньпіном Китай пам'ятав про наші

внутрішні та міжнародні вимоги та координував протидію епідемії з економічним і соціальним розвитком, а також балансував розвитку та безпеки в умовах складної та важкої внутрішньої та міжнародної ситуації. Незважаючи на несподівані труднощі, обсяг зовнішньої торгівлі та імпорту Китаю досяг нових висот із постійним покращенням їх якості. Згідно зі статистичними даними GACC, обсяг зовнішньої торгівлі Китаю у 2022 році склав 42,07 трлн юанів, що на 7,7% більше, ніж у минулому році. Експорт зріс на 10,5% до 23,97 трлн юанів, а імпорт зріс на 4,3% до 18,1 трлн юанів. Зокрема, було п'ять основних функцій:

По-перше, імпорт та експорт Китаю є стійкими та великими за масштабами. Обсяг зовнішньої торгівлі Китаю вперше перевищив 40 трильйонів юанів у 2022 році, продовжуючи зростати з високої бази, встановленої в 2021 році, і досягнувши нового рекордного рівня. Шість років поспіль Китай був найбільшою у світі країною з торгівлі товарами. У першому та другому кварталах 2022 року загальна вартість імпорту та експорту перевищила 9 трлн юанів та 10 трлн юанів відповідно. У третьому кварталі загальна вартість імпорту та експорту зросла до 11,3 трлн юанів, що є новим квартальним рекордом. У четвертому кварталі загальна вартість імпорту та експорту залишилася на рівні 11 трлн юанів.

По-друге, торгові партнери Китаю добре розподілені та мають потужний потенціал зростання. У 2022 році імпорт і експорт Китаю з АСЕАН, Європейським Союзом і Сполученими Штатами досягли 6,52 трлн юанів, 5,65 трлн юанів і 5,05 трлн юанів відповідно, збільшившись на 15%, 5,6% і 3,7% відповідно. За той самий період торгівля Китаю з країнами, розташованими вздовж «Один пояс, один шлях», зросла на 19,4%, що становить 32,9% від загальної зовнішньої торгівлі Китаю, що на 3,2 відсоткових пункти. Товарообіг країни з іншими учасниками Регіонального всеосяжного економічного партнерства (RCEP) зріс на 7,5%.

По-третє, загальна торгівля швидко зростає і її частка збільшується. У 2022 році загальна торгівля Китаю досягла 26,81 трлн юанів, збільшившись на 11,5%. Він становив 63,7% загального обсягу зовнішньої торгівлі, що на 2,2 процентного пункту більше. Серед загальної торгівлі експорт зріс на 15,4% до 15,25 трлн юанів, а

імпорт збільшився на 6,7% до 11,56 трлн юанів. За той же період торгівля обробкою досягла 8,45 трлн юанів, що становить 20,1% від загального обсягу зовнішньої торгівлі.

По-четверте, збільшується кількість суб'єктів зовнішньої торгівлі, які мають потужну життєздатність. У 2022 році кількість підприємств, які займаються експортом та імпортом, зросла на 5,6% до 598 тис. Серед них 510 тис. приватних підприємств, що на 7% більше. Їхній імпорт та експорт досяг 21,4 трлн юанів, збільшившись на 12,9%, що становить 50,9% від загального обсягу зовнішньої торгівлі, збільшившись на 2,3 процентних пункту. Між тим, підприємства з іноземними інвестиціями та державні підприємства зафіксували 13,82 трлн юанів та 6,77 трлн юанів у зовнішній торгівлі відповідно, що становить 32,9% та 16,1% загального обсягу зовнішньої торгівлі.

По-п'яте, основні продукти мали стабільний попит і пропозицію, а також численні переваги. У 2022 році імпорт та експорт електромеханічної продукції Китаєм сягнув 20,66 трлн юанів, збільшившись на 2,5% і склавши 49,1% від загальної вартості імпорту та експорту. Зокрема, експорт сонячних батарей, літєвих батарей і автомобілів зріс на 67,8%, 86,7% і 82,2% відповідно. За той же період експорт трудомісткої продукції склав 4,28 трлн юанів, збільшившись на 8,9% і склавши 17,9% від загальної вартості експорту. Зокрема, експорт сумок і валіз, взуття та іграшок зріс відповідно на 32,6%, 24,4% та 9,1%.

2022 рік став переломним в історії партії та країни. Було успішно скликано 20-й Національний з'їзд КПК, який накреслив амбітний план побудови сучасної соціалістичної країни в усіх відношеннях. Незважаючи на потрійний тиск скорочення попиту, шоку пропозиції та ослаблення очікувань, а також багато великих викликів і труднощів, Китай усе ще досяг видатних досягнень у зовнішній торгівлі, що багато в чому говорить про його стійкість. Протягом останнього року, зосереджуючись на вітанні 20-го національного з'їзду КПК, а також на вивченні, оприлюдненні та впровадженні його керівних принципів, митні органи глибоко усвідомили вирішальне значення встановлення Товариша Сі Цзінь.

2.2. Аналіз сучасних тенденцій розвитку торговельно-економічного співробітництва між Україною та КНР в довоєнний період

Широкомасштабна війна, розв'язана росією проти України, змінила картину світу, зумовила низку ризиків і загроз, спричинила турбулентні процеси в політичному, економічному, безпековому середовищах, наслідки яких нині важко спрогнозувати. російська агресія поглибила протиріччя сучасного світу, погіршила соціально-економічну ситуацію на регіональному і глобальному рівнях. Зокрема, зростання вартості енергоресурсів, спровокована криза на ринку продуктів харчування спричинили подорожчання споживчих товарів і відповідно масштабний вплив на рівень добробуту громадян багатьох країн світу. Паралельно в різних регіонах світу з початку 2022 року прискорились інфляційні процеси.

Після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 року публічну позицію Китаю щодо війни можна назвати майже нейтральною. Пекін, з одного боку, підтримав росію нарощенням імпорту енергоносіїв і не приєднався до антиросійських санкцій, а з іншого – зменшив експорт до рф технологічної продукції, побоюючись потрапити під вторинні обмежувальні заходи. Ще однією неприємністю для Москви стало рішення Пекіна зупинити фінансування деяких спільних багатомільярдних інвестиційних проектів [83].

Риторика Китаю також амбівалентна: лідер КНР Сі Цзіньпін каже, про необхідність якомога швидше зупинити війну та разом з президентом Франції Макроном закликає поважати територіальну цілісність України та вирішувати конфлікт шляхом перемовин. Але одночасно Пекін голосує на користь росії в ООН, а китайські державні медіа цілковито підтримують позицію Москви.

Результат голосування щодо резолюції Генеральної Асамблеї ООН за засудження вторгнення росії в Україну на екрані під час засідання в Нью-Йорку, 24 березня, 2022 року Китай утримався від засудження росії.

Насправді ж Пекін уже визначився з пріоритетом – за його зовнішньо розпливчатою позицією щодо російсько-української війни стоїть конкретна

стратегія КНР на просування саме своїх довгострокових інтересів на тлі геостратегічної конфронтації між Китаєм і США. Співпрацюючи з рф, керівництво Китаю не націлене проти України та дійсно воліє завершення війни, але вважає, що росія зараз важлива для досягнення Пекіном власних цілей – послаблення США.

При цьому Китай зазнав болісних фінансових втрат через глобальну кризу, а напруження у відносинах із західними країнами та їхніми азійськими союзниками безпрецедентно зросло. Відтак КНР опинилася перед політичним вибором у холодній війні 2.0, від якого залежатиме її майбутній розвиток [83].

Але у 2022 році Китай знову опинився в епіцентрі кризи – по-перше, через негативні наслідки пандемії COVID-19 і постійну практику локдаунів; по-друге, інвестиції перестали бути надійним джерелом розвитку для китайської економіки – фінансова бульбашка будівельної індустрії КНР луснула у 2021 році; по-третє, російсько-українська війна різко підвищила глобальні ціни на ресурси (від імпорту яких залежний Китай) і вдарила по обсягах світової торгівлі.

Зовнішня торгівля будь-якої країни, з одного боку, є своєрідним втіленням сформованих відносних, конкурентних переваг у результаті економічних, політичних та будь-яких трансформацій у суспільстві, які реалізуються на зовнішніх ринках. З іншого боку, це спосіб просування національних інтересів на міжнародній арені, посилення позицій у світовій економіці та політиці, зміни світового порядку.

Проаналізуємо торговельно-економічне співробітництво в довоєнний період, так як дані обмежені періодом з 2011 по 2021 роки, але видно, що динаміка як імпорту з Китаю в Україну, так і українського експорту в КНР мала тенденції до зростання.

Торговельно-економічна співпраця між Україною та КНР регулюється Угодою між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про торговельно-економічне співробітництво (1992 року), згідно з якою встановлено режим найбільшого сприяння щодо стягнення мита на експортні та імпорتنі товари двох країн, податків та інших внутрішніх зборів [21].

Починаючи від 1992 року, торгівля між Китаєм та Україною характеризується значними підйомами і спадами, частота та ступінь яких помітно вирізняється серед інших країн, що набули незалежність внаслідок розпаду СРСР. 2011 року Китай та Україна встановили взаємовідносини стратегічного партнерства та підписали угоду про реалізацію низки великих спільних проектів, що, в свою чергу, стимулювало значне зростання товарообігу між двома країнами, який у 2013 році сягнув найвищого показника – 11,12 млрд. дол. США. Після вибуху кризи в Україні реалізація великої кількості спільних проектів торговельно-економічного співробітництва зазнала невдачі, двосторонній товарообіг знову знизився [57, с. 84].

За підсумками 2021 року Китай третій рік поспіль зберіг за собою статус головного торгового партнера України: його частка в експорті досягла 11,8%, а в імпорті – 15,1%. За даними Державної служби статистики України, за 2021 рік український товарний експорт в Китай виріс на 12,7% у порівнянні з попереднім роком і досяг 8 млрд дол. США, тоді як імпорт китайських товарів за рік виріс на 31,9% і досяг 10,9 млрд дол. США. Негативне сальдо для України склало 2,9 млрд дол. США [63].

За статистичними даними України, за період січень-травень 2022 року двосторонній товарообіг склав 4 млрд. дол. США (за результатами 2021 року Китай посів перше місце серед усіх торговельних партнерів України, за 2021 рік товарообіг склав 18,97 млрд. дол. США).

При цьому, експорт товарів з України до Китаю за період січень-травень 2022 року склав 1,5 млрд. дол. США (за 2021 рік - 8 млрд. дол. США), імпорт китайських товарів в Україну склав 2,85 млрд. дол. США (за 2021 рік - 10,97 млрд. дол. США). Негативне сальдо для України за цей період склало -1,308 млрд. дол. США [64].

Двосторонній товарообіг між Україною та КНР склав 18,97 млрд. дол. США (15,42 млрд. дол. США в 2020 році) та збільшився на 20% у порівнянні з 2020 роком [63], (табл. 2.1):

Динаміка двосторонньої торгівлі між Україною та КНР в 2011-2021рр.

Рік	Експорт, млрд дол. США	Імпорт, млрд дол. США	ЗТО, млрд дол. США	Сальдо, млрд дол. США	Коефіцієнт покриття Експорту імпортом
2011	2,18	6,27	8,45	-4,09	0,35
2012	1,78	7,9	9,68	-6,12	0,22
2013	2,73	7,9	10,63	-5,18	0,35
2014	2,67	5,41	8,08	-2,73	0,49
2015	2,4	3,77	6,17	-1,37	0,64
2016	1,9	4,7	6,7	-2,86	0,4
2017	2,04	5,65	7,69	-3,61	0,36
2018	2,31	7,79	10,09	-5,48	0,30
2019	3,61	9,28	12,89	-5,66	0,39
2020	7,1	8,32	15,42	-1,22	0,85
2021	8	10,97	18,97	-2,97	0,73

Примітка. Складено автором за даними Державної служби статистики України.

При цьому експорт товарів з України до Китаю склав 8 млрд. дол. США (7,1 млрд. дол. США в 2020 році), що на 12,7% більше попереднього року, імпорт китайських товарів в Україну склав 10,97 млрд. дол. США (8,32 млрд. дол. США в 2020 році), що на -31,9% менше попереднього року. Негативне сальдо для України за цей період -2,97 млрд. дол. США (-1,2 млрд. дол. США в 2020 році).

Торгівля товарами має довгострокову тенденцію до збільшення як експорту, так і імпорту. В 2021 році на торгівлю з Китаєм припадає 10,9% ВВП і 15,1% загального зовнішньоторговельного обороту, тоді як 20 років тому ці частки становили 1,9% і 2,3% відповідно [63].

Торгівля України з Китаєм характеризується значним дисбалансом. За останні 10 років український експорт товарів жодного разу не переважав імпорт із Китаю. Навпаки, закупівлі в КНР, як правило, щонайменше вдвічі переважають постачання з України.

Торгівля з КНР залишається стратегічно важливим напрямом для України. Але, починаючи з 2004 року, зберігається тенденція зростання від'ємного сальдо торгівлі товарами між Україною та КНР. Водночас у торговельних відносинах

спостерігається суттєвий дисбаланс між обсягами експортних й імпортних поставок. Протягом 2011-2021рр. експорт українських товарів і послуг до Китаю перебував у межах 0,5-8 млрд. дол. США, тоді як відповідні обсяги китайського імпорту сягали майже 11 млрд. дол. США (10,97 млрд. дол. США в 2021 році), [63], (рис. 2.7.):

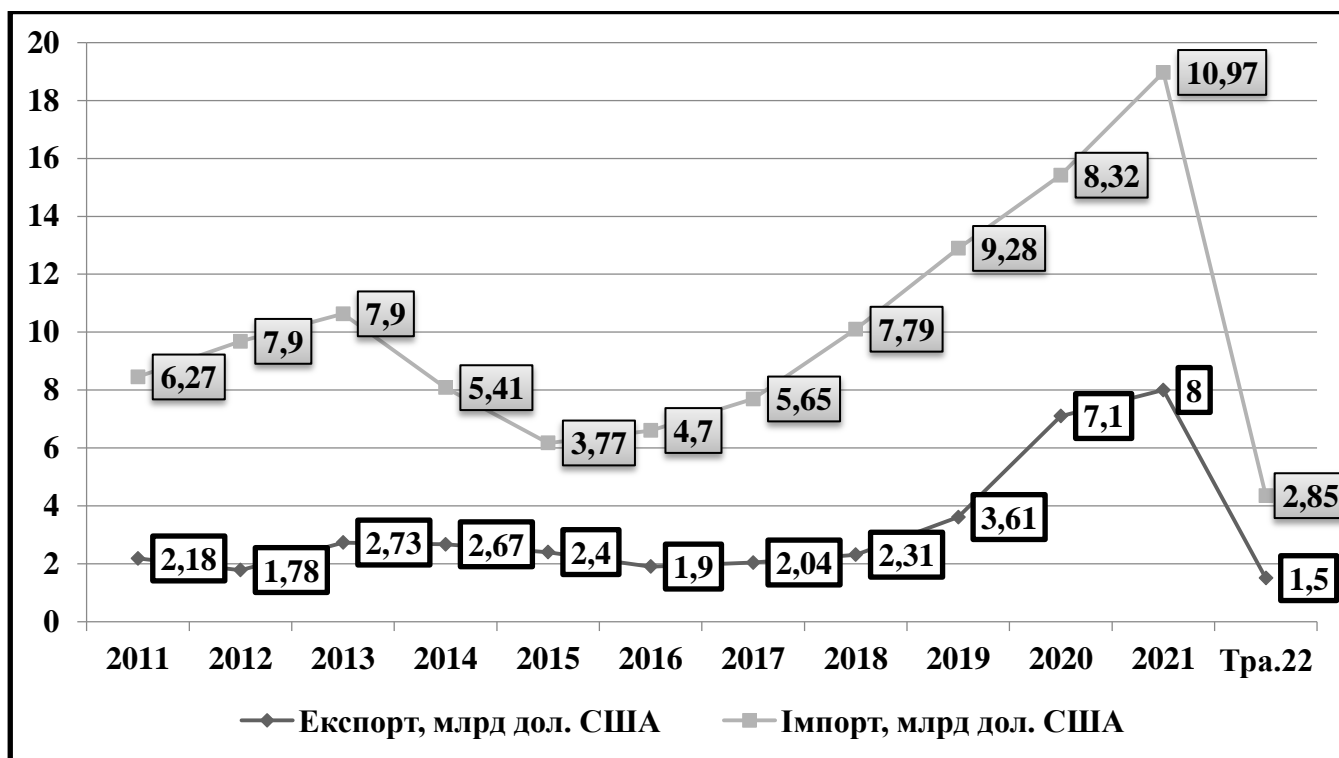

Рис. 2.7. Обсяг торгівлі товарами України та КНР в 2011-2022рр., (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

За винятком перших кількох років, щодо яких наявні статистичні дані, і 2021 року, в торгівлі переважав китайський експорт, який у середньому майже втричі перевищував український, а в 2008 році – майже в дев'ять разів. Причина в тому, що Китай є найбільшим у світі виробником споживчих і багатьох проміжних товарів. Це простежується у структурі китайських поставок в Україну.

Між Китаєм та Україною встановилися рівноправні взаємовигідні партнерські стосунки. КНР залишається провідним торговельним партнером України серед країн Азії. Темпи росту китайсько-української торгівлі з 2001 року демонструють щорічні

позитивні зрушення у бік ефективного розвитку експортно-імпортних відносин. Якщо зовнішньоторговельний оборот в 2001 році становив 680 млн. дол. США, то в 2020 році вже 15,42 млрд. дол. США. А у 2021 році товарообіг між Києвом і Пекіном сягнув більше 18,97 млрд. дол. США [63], (рис. 2.8.):

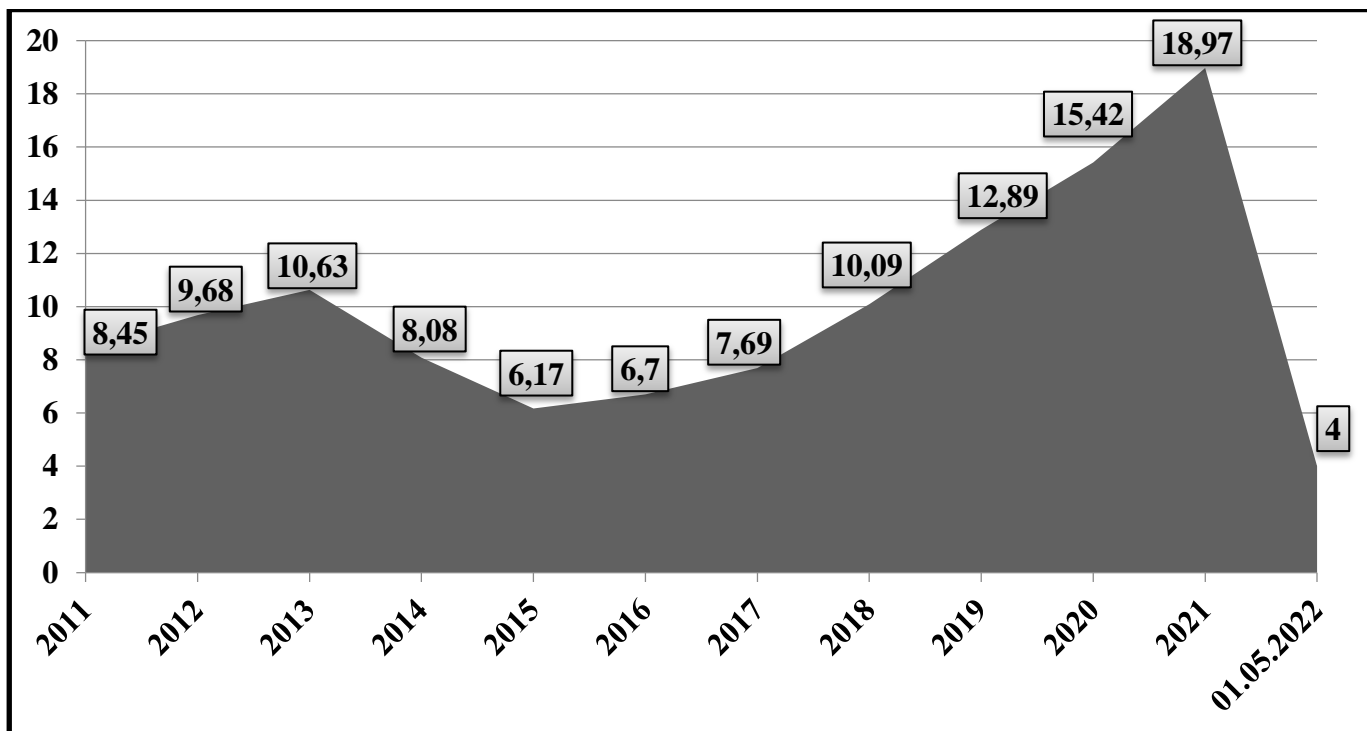

Рис. 2.8. Зовнішньоторговельний оборот між Україною та Китаєм в 2011-2022рр., (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Досліджуючи ретроспективу українсько-китайських торговельних відносин, слід зазначити, що в період з 1995 по 2004рр. сальдо було позитивним. Однак, у структурі українського експорту в КНР переважала продукція з низькою доданою вартістю та низькотехнологічна, тобто сировинна продукція та металобрухт. І з 2005 року і до сьогодні сальдо зовнішньоторговельних відносин між Україною та КНР носить негативний характер [63].

Негативне максимальне сальдо в період 2011-2021рр. в торгівлі України з Китаєм було у 2012 році і становило 6,12 млрд. дол. США, а протягом 2005-2021рр. воно перебувало в межах 1,1-6,12. Варто зазначити, що лише три роки (2005, 2009 та

2015, 2020) негативне сальдо зовнішньоторговельних відносин між Україною та КНР було менше 2 млрд. дол. США, а в 2008, 2013 та 2018, 2019 роках перевищило позначку 5 млрд. дол. США (5,05, 5,18 та 5,483, 5,662 відповідно), [63], (рис. 2.9.):

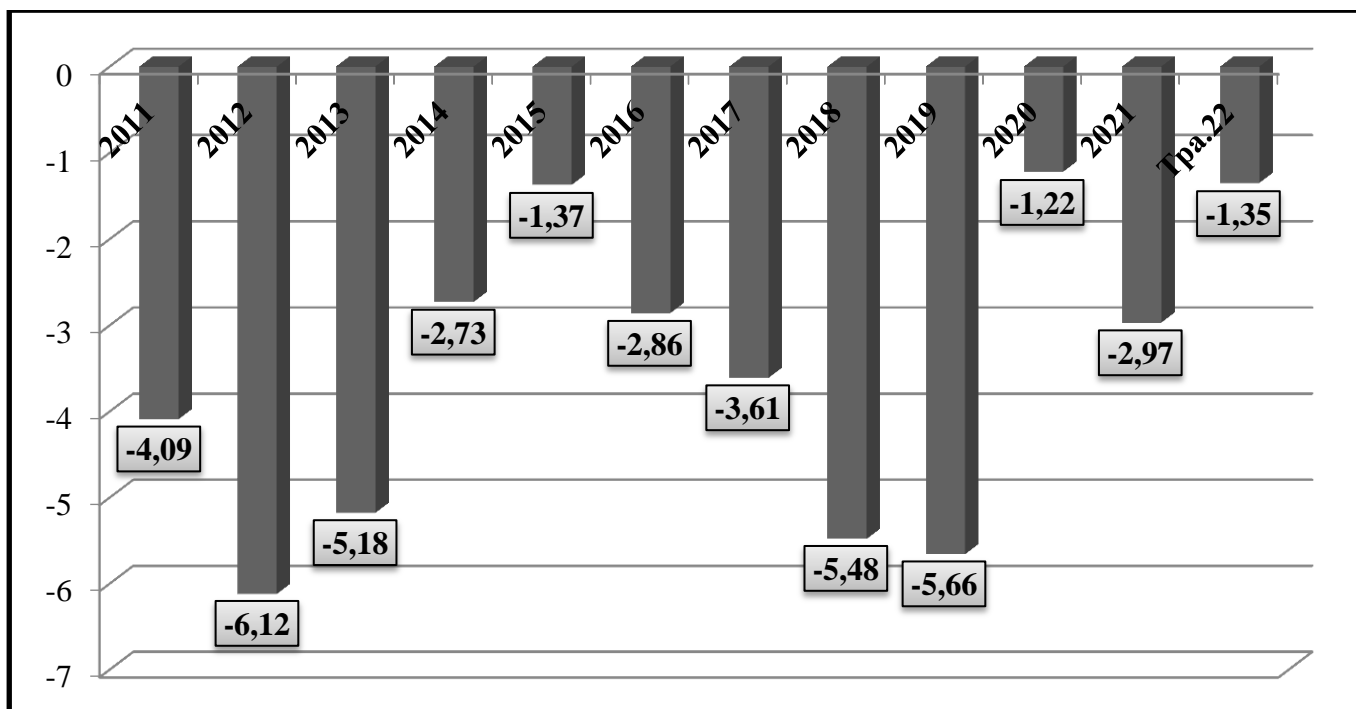

Рис. 2.9. Сальдо зовнішньоторговельного балансу України та КНР в 2011-2022рр., (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Тенденція зростання від'ємного сальдо торгівлі товарами між Україною та КНР обумовлено такими причинами: сировинною структурою українського експорту, на вартість якого впливає кон'юнктура світових сировинних ринків; наявністю вхідних бар'єрів на китайський ринок (висока конкуренція на внутрішньому ринку, кількісні та якісні обмеження); низькою активністю українських підприємств на міжнародних виставках та ярмарках із метою просування їхньої продукції [32, с.9].

Однак, частка України у структурі торгівлі КНР є незначною та становить 1% від зовнішньоторговельного обігу. Це і обумовлює від'ємне сальдо торговельного балансу. Китай є першим найбільшим торговельним партнером України в 2019, 2020

році та в 2021 році, водночас Україна є 56-м торговельним партнером Китаю, але існують перспективи збільшення товарообігу між країнами до 20 млрд. дол. США.

Починаючи з 2005 року коефіцієнт покриття експортом імпорту нижчий одиниці (у 2018 році – 0,3, у 2019 – 0,39, у 2020 – 0,83, у 2021 – 0,73) і лише в 2009 та 2015 та 2020, 2021 роках перевищив позначку 0,5, тобто 0,52 та 0,64 та 0,83, 0,73 відповідно, а сальдо зовнішньоторговельного обороту від’ємне, що не відповідає пороговим значенням зовнішньоекономічної безпеки держави [63], (рис. 2.10.):

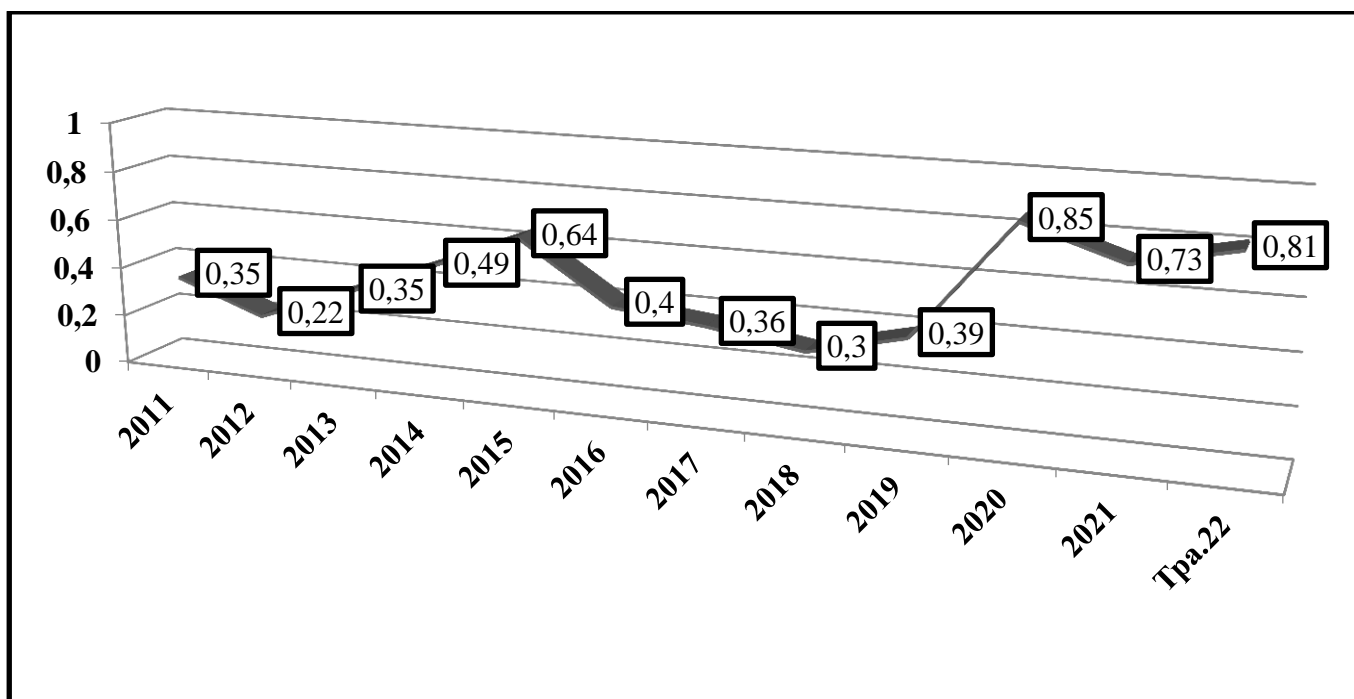

Рис. 2.10. Коефіцієнт покриття експортом імпорту України та Китаю в 2011-2022рр., (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Максимальне значення коефіцієнту покриття експортом імпорту України та КНР становило лише 2,48 та 2,58 у 2001 та 2002 роках відповідно, а мінімальне значення 0,13-0,1 у 2007 та 2008 роках відповідно. В 2020 та 2021 роках коефіцієнт покриття експортом імпорту України та КНР складав 0,85 та 0,73 відповідно [63].

Однак у 2021 році український експорт майже подвоївся до рекордних 8 млрд дол. США і практично наздогнав імпорт. Структура українського експорту сильно

зміщена в бік сировинних товарів. Основними статтями експорту є залізна руда, сільськогосподарська продукція і деякі види продукції з кольорових металів. Єдиними основними високотехнологічними виробами є турбореактивні двигуни, вироблені здебільшого компанією «Мотор Січ». Більшість промислових товарів Китай виробляє сам, а імпортує лише ті, які не в змозі виробляти.

Український товарний експорт в КНР є переважно сировинним. За даними Державної служби статистики України у 2021 році у топ-10 товарних груп входили руди та метали, жири та олії, деревина тощо. Єдина група, яку можна віднести до технологічного експорту – це ядерні реактори, котли та машини грошовим обсягом у 270 млн дол. США. Варто зазначити, що 10 найбільших товарних груп – це 98,6% всього експорту України до КНР.

Основними статтями українського експорту в Китай у 2021 році були руди (частка в загальному експорті – 36,7%, у грошовому вимірі – 2,9 млрд дол. США (у порівнянні з 2020 р. – плюс 17,3%), зернові (31,9%, 2,5 млрд дол. США, плюс 37,6% до 2020 року), жири та олії (12,3%, 0,98 млрд дол. США, мінус 10,2% до 2020 року), [63], (рис. 2.11.):

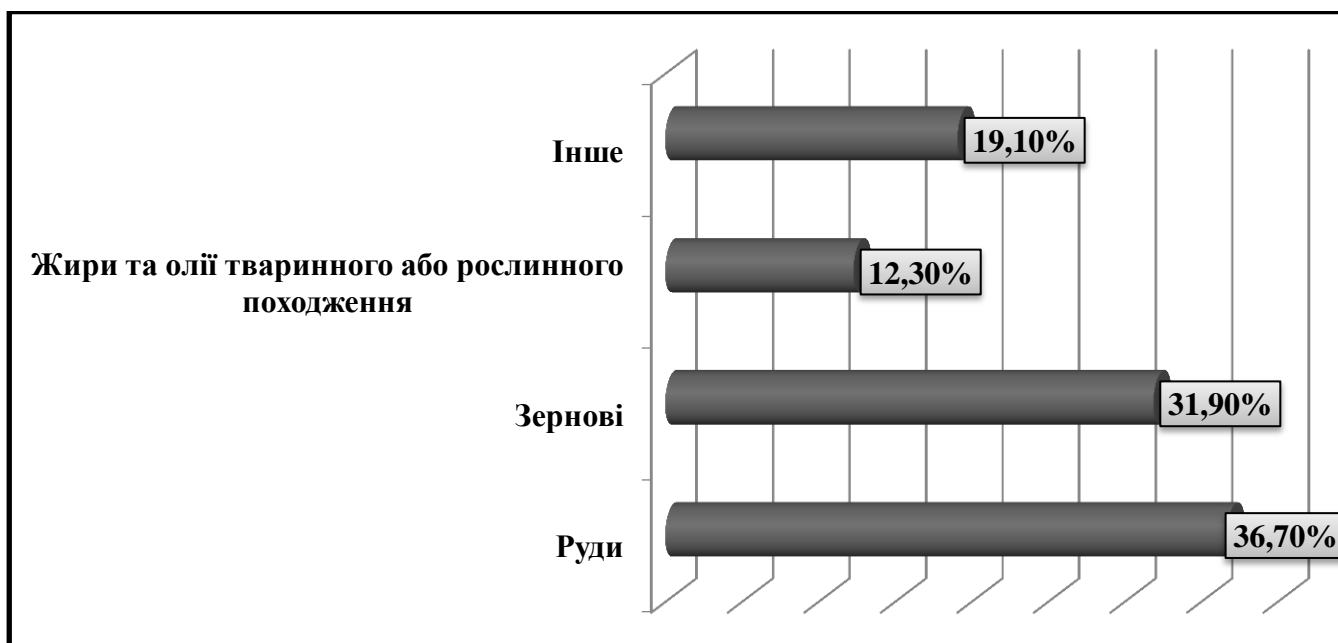

Рис. 2.11. Товарні групи українського експорту до КНР в 2021 році, (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Натомість Китай постачає в Україну високотехнологічну продукцію – електричні машини, котли, реактори, транспортні засоби, товари народного вжитку. На топ-10 товарних груп, що постачають китайські виробники, припадає 71,6% всього імпорту з КНР.

Основними статтями китайського імпорту в 2021 році була продукція машинобудування: «електричні машини» (частка в загальному імпорті – 25,5%, у грошовому вимірі – 2,8 млрд. дол. США, у порівнянні з 2020 роком – плюс 25,6%) та «реактори ядерні, котли, машини» (19,2%, 2,1 млрд дол. США, плюс 38,9% до 2020 року).

За деякими товарами Китай домінує над іншими постачальниками. Це переважно споживчі товари, як-от текстиль та взуття, велосипеди та кухонне начиння. Китай також домінує на ринку фотоелектричних приладів для сонячних електростанцій. Антибіотики є єдиною критичною з точки зору національної безпеки статтею в цьому переліку [63], (рис. 2.12.):

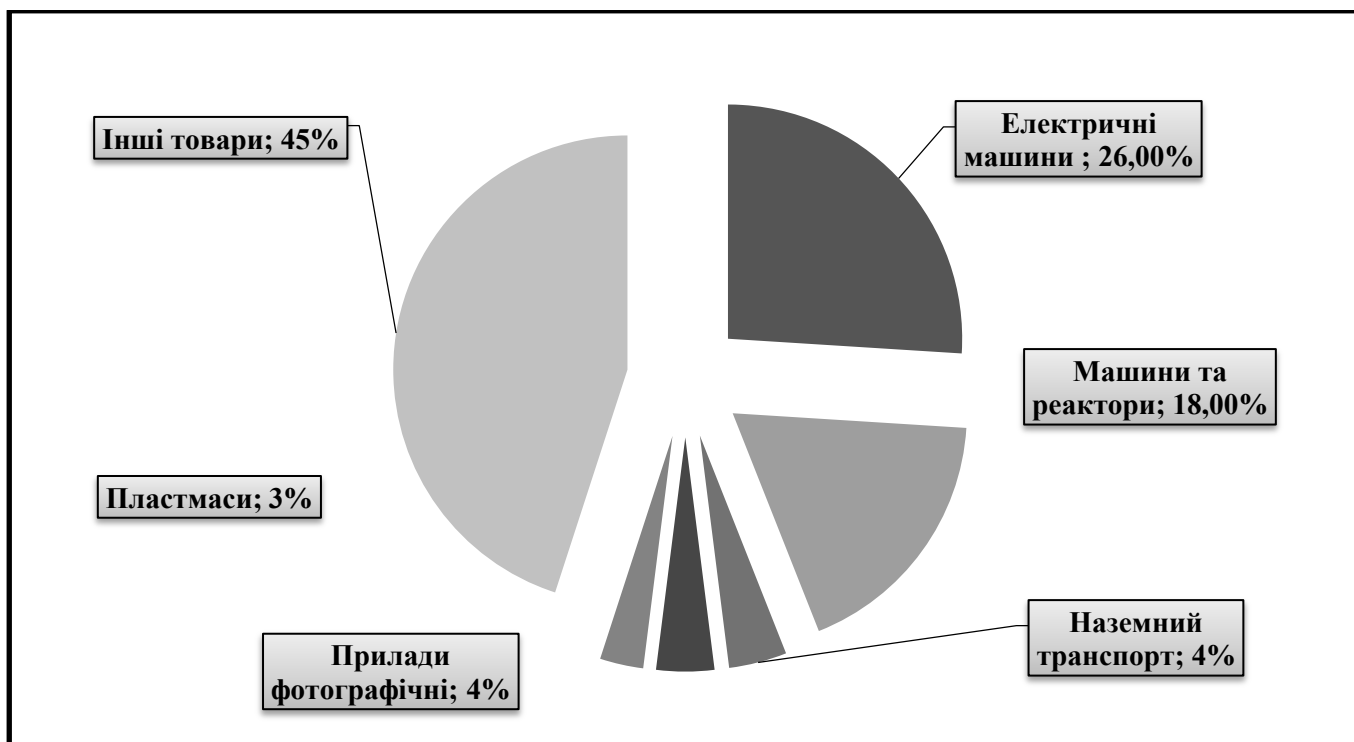

Рис. 2.12. Товарні групи китайського імпорту в Україну в 2021 році, (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

З точки зору доданої вартості український експорт сильно програє китайському імпорту. Більше того, Україна залежна від Китаю в багатьох статтях. Україна, напевно, не зможе відшукати альтернативні канали постачання гаджетів або одягу за такою ж низькою ціною, за якою їх пропонує Китай.

Таким чином, за технологічним складником торгівлі з КНР, Україна залишається експортером переважно сировинної продукції з низькою доданою вартістю та імпортером технологічної готової продукції з відносно вищою доданою вартістю, переважно товарів споживання. Подібна тенденція спостерігалася й у сфері послуг. За винятком 2012 року Україна завжди витрачала більше КНР.

За 2021 рік обсяг торгівлі послугами склав 387,2 млн. дол. США. Експорт послуг з України до Китаю склав 88,5 млн. дол. США (-28,7%), імпорт китайських послуг в Україну склав 298,7 млн. дол. США (+51,5%). Негативне сальдо для України за цей період склало - 210,2 млн. дол. США. В обох випадках основною статтею стали транспортні послуги [63], (рис. 2.13.):

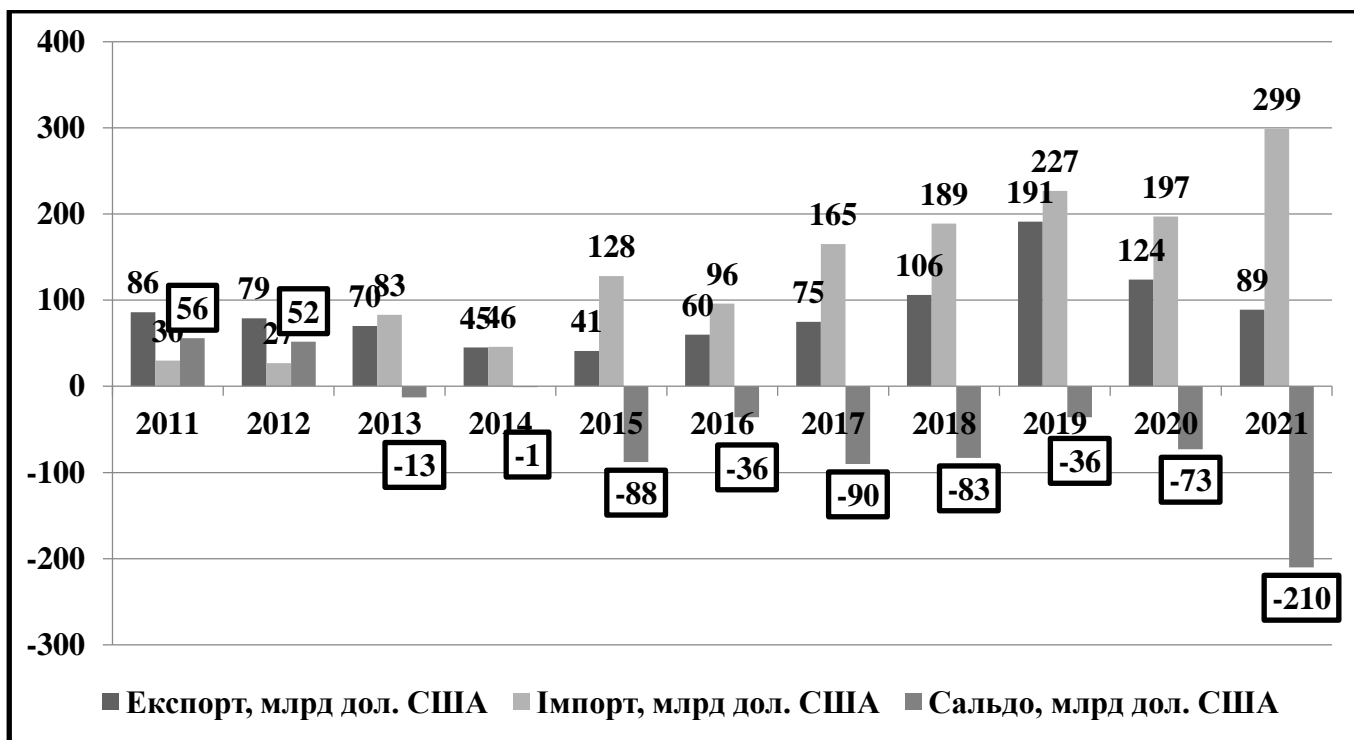

Рис. 2.13. Обсяг торгівлі послугами України та Китаю в 2011-2022рр., (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Згідно з даними Державної служби статистики України, за 2021 рік обсяг торгівлі послугами склав 387,2 млн. дол. США. Експорт послуг з України до Китаю склав 88,5 млн. дол. США (28,7%), імпорт китайських послуг в Україну склав 298,7 млн. дол. США (+51,5%). Негативне сальдо для України за цей період склало -210,2 млн. дол. США [63].

У структурі українського експорту послуг до Китаю домінували: ділові послуги; транспортні послуги; послуги, пов'язані з подорожами; послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій; послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги.

У структурі імпорту послуг з Китаю домінували: транспортні послуги; послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю; послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги; роялті; ділові послуги.

Китайська народна республіка – найбільший торговий партнер України. За 2021 рік товарообіг між країнами досяг 18,97 мільярдів доларів США. При негативному для України сальдо в 2,97 мільярда. Цей, показник став можливий завдяки зростанню світових цін на основні товарні групи українського експорту, що більш ніж на 80% складається з чотирьох сировинних груп [82].

Таким чином, в останні два роки в українсько-китайській торгівлі відбулися доволі істотні зміни, що обумовлено рядом чинників, у тому числі й глобальними подіями та пандемією COVID-19. Торгівля з Китаєм традиційно має негативне сальдо для України. Китай для України був стратегічним партнером. У 2021 році товарообіг між країнами збільшився більш ніж на 20%, причому за всіма напрямками відбувається динаміка до зростання. Половина українського експорту до Китаю - це аграрна продукція, і Україна зацікавлена в подальшому нарощенні торгових поставок та розширенні товарних позицій

У структурі українського експорту до Китаю домінували поставки: руд, шлаків і золи; зернових культур; жирів та олії тваринного або рослинного походження; залишків і відходів харчової промисловості; чорних металів; реакторів ядерних, котлів, машин; деревини і виробів з деревини.

У структурі імпорту китайських товарів до України домінували поставки: електричних машин; реакторів ядерних, котлів, машин; засобів наземного транспорту крім залізничного; приладів та апаратів оптичних, фотографічних; пластмас, полімерних матеріалів; взуття; чорних металів; різноманітної хімічної продукції; іграшок; органічних хімічних сполук; меблів; каучуку та гуми; фармацевтичної продукції тощо.

У структурі українського експорту послуг до Китаю домінували: ділові послуги; транспортні послуги; послуги, пов'язані з подорожами; послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій; послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги. У структурі імпорту послуг з Китаю домінували: транспортні послуги; послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю; послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги; роялті; ділові послуги.

В офіційних заявах з обох сторін практично зникли згадування про плани створення ЗВТ між КНР та Україною. Пріоритетними стали секторальні домовленості. Експорт до Китаю настільки ж цікавий для українських виробників та експортерів, наскільки й важкий у відкритті нових позицій. На сьогоднішній день збільшення поставок на експортному напрямі КНР є одним із пріоритетів для держави. Китай є лідером у порівнянні з іншими торговельними партнерами за кількістю товарних позицій, по яких ведеться робота щодо доступу українських виробників. Зокрема це борошно, риба та рибопродукти, яйця та яєчні продукти, пшениця, ріпак, сорго, шрот соєвий, яблука, лохина, м'ясо птиці, горох, квасоля, черешня, корми для домашніх тварин, солод, комбікорми для сільськогосподарських тварин, птиці та ставкових риб, яловичі колагенні оболонки, заморожені напівфабрикати, які містять продукти тваринного походження, рослинного походження та/або перероблені продукти тваринного походження, крупи, заморожена малина.

2.3. Роль китайських інвестицій в економічному розвитку України: зарубіжний досвід

Численні кризи на світовій арені – війна в Україні, ціни на продовольство та енергоносії, фінансові потрясіння та борговий тиск – неминуче вплинули на глобальні прямі іноземні інвестиції (ПІІ) у 2022 році. Кількість нових інвестиційних проєктів, у тому числі повідомлення про нові проєкти, міжнародні угоди з проєктного фінансування (IPF), а також транскордонні злиття та поглинання (M&As), усі змінились у зворотному напрямку після 1 кварталу 2023 року [91].

Проєктне фінансування та злиття та поглинання особливо постраждали від погіршення умов фінансування, підвищення відсоткових ставок і зростання невизначеності на фінансових ринках. Транскордонні M&A продажі були на 6% нижчими у всьому світі та більш ніж на 50% у США, найбільшому ринку M&A. Вартість міжнародного проєктного фінансування була більш ніж на 30% нижчою 2022 рік.

Китай повідомив про зниження кількості оголошень про нові проєкти з нуля на 31%, хоча показники фінансування міжнародних проєктів зросли (+11%).

В мовах глобальних перетворень та криз Китай поступово втрачає своє лідерство як локації для розміщення іноземних інвестицій. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) до Китаю скорочуються і інвестори дедалі більше стурбовані майбутнім Китаю, оскільки інші азійські країни стають дедалі привабливішими.

Згідно з «Оглядом іноземних інвестицій Китаю в першому кварталі 2023 року», опублікованому британською аудиторсько-консалтинговою компанією Ernst&Young, прямі інвестиції Китаю за кордоном /ODI/ склали 40,47 млрд дол. США, збільшившись на 18% порівняно з аналогічним періодом минулого року. Зокрема, обсяг прямих нефінансових інвестицій досяг 31,54 млрд дол. США, збільшившись на 17,2%, а ODI Китаю в країнах уздовж «Поясу та шляху» – 5,76 млрд дол. США, збільшившись на 9,5% річному обчисленні [70].

Порівняно з першим кварталом минулого року обсяг закордонних злиття та поглинання за участю китайських компаній впав на 26%, сума угод склала 3,49 млрд дол. США; кількість угод зменшилося на 4% у річному обчисленні до 116 оголошених угод.

Найбільший обсяг ОДІ Китаю припадає на обробну промисловість та транспортування, нерухомість, будівництво, а також сектор технологій, ЗМІ та телекомунікацій /ТМТ/, їхня частка становить 73% від загального обсягу прямих інвестицій Китаю за кордоном. Вперше за п'ять років обробна промисловість та транспортування посіли перше місце, обсяг інвестицій у ці галузі всупереч переважним тенденціям збільшився на 87%. За кількістю торгових угод у першу трійку входять ТМТ (Technology, Media&Telecom), обробна промисловість і транспортування, і навіть фінансові послуги, частку яких припадає 61% від кількості угод [70].

Азійський регіон, як і раніше, лідирує за обсягом прямих інвестицій Китаю та кількістю угод – чотири з десяти країн з найбільшим обсягом інвестицій знаходяться в Азії, серед них В'єтнам, Оман, Японія та Республіка Корея.

Крім того, сума нових контрактів, підписаних Китаєм за закордонними проектами, склала 43,15 млрд дол. США, що на 9% менше у порівнянні з аналогічним періодом 2022 року, а частка нових контрактів, підписаних з країнами «Пояси та шляхи», зросла на 7,2 п.п. в порівнянні з аналогічним періодом минулого року; товарообіг становив 31,66 млрд дол. США, збільшившись на 9,2% у річному обчисленні.

Кількість іноземних інвестицій, спрямованих на нові проекти в Китаї, різко скорочується. Загальна кількість нових проектів у 2022 році лише трохи вища за показник, досягнутий у 2020 році в розпал глобального карантину через COVID-19. Приплив інвестицій у 2022 році до Китаю становив лише 50% від показника 2019 року [84].

Іноземні інвестиції у Китай скоротилися у всіх секторах. ПІІ у сферу закордонного туризму скоротилися на 78%, тоді як ПІІ у секторі виробництва

продуктів харчування та фінансових послуг скоротилися на 66% та 63% відповідно. Така тенденція спостерігається у всіх секторах економіки. Це вказує на ширші макроекономічні проблеми, ніж на особливості та проблеми розвитку окремих галузей.

Щодо сфери ділових операцій, інвестори, як правило, створюють виробничі та торгові підрозділи в Китаї. На ці два напрямки припадає майже 50% проектів із притоку ПІ до Китаю. В обох випадках рівень ПІ у 2022 році становив удвічі менше, ніж у 2019 році.

Спад ПІ у Китаї не обмежується лише операціями в інвестиційні проекти з нуля. Злиття та поглинання були популярним інструментом, що використовується китайськими компаніями для організації операцій у Європі та Північній Америці. Однак посилення правил регулювання ПІ, особливо з боку європейських та північноамериканських урядів, знижує транскордонну активність Китаю по новим угодам злиття та поглинання.

Західні країни стурбовані китайськими інвестиціями у чутливі та стратегічні сектори економіки, такі як телекомунікації, аерокосмічна промисловість та оборона. Китайські злиття та поглинання зарубіжних компаній скоротилися більш ніж на одну п'яту у 2022 році, тоді як іноземні придбання китайських компаній також демонструють тенденцію до зниження. Китайський уряд відповів взаємністю та ускладнив іноземні угоди, тоді як уповільнення китайської економіки та політика країни щодо боротьби з коронавірусом також знизили інтерес до угод М&А.

Є кілька причин, з яких іноземні компанії зменшили зацікавленість щодо ведення бізнесу в Китаї.

1. Збільшення вартості робочої сили в Китаї.

По-перше, економічна ефективність Китаю знижується. Вартість робочої сили в Китаї зростала набагато вищими темпами порівняно з регіональними конкурентами, такими як Малайзія та В'єтнам.

Середньорічні витрати на заробітну плату у Китаї становлять близько 16 798 доларів (115 167 юанів). Це майже вдвічі перевищує середню зарплату в Малайзії (8

627 доларів) і майже вп'ятеро дорожче, ніж у В'єтнамі (3 427 доларів). Тому інтерес інвесторів зміщується до інших ринків [84].

2. Уповільнення економіки Китаю.

Двозначні цифри економічного зростання Китаю колись викликали заздрість майже в усіх країнах світу. Тим не менш, у Китаї відзначається перше уповільнення темпів зростання економіки більш як за 30 років.

У період з 2010 по 2021 рік економіка Китаю зростала вищими темпами, ніж більшість щодо азійських сусідів. Порівнянною була лише Індія. Однак, за даними МВФ, у 2022 році зростання реального ВВП Китаю сповільнилося до 3,2%. Це вдвічі менше, ніж у В'єтнамі, Індії та на Філіппінах, і нижче, ніж у Малайзії та Індонезії. Поточні п'ятирічні прогнози МВФ також припускають, що Китай зростатиме повільнішими темпами, ніж його найближчі конкуренти [73].

Житловий бум у Китаї був ключовим фактором високого економічного зростання. Однак останнім часом сектор нерухомості став перегрітим. Зростання цін на енергоносії, підвищення вартості життя, зростання приватного боргу та зміна демографічної ситуації є одними із ключових проблем для сектора нерухомості. Ходять чутки, що на сектор нерухомості припадає від 15 до 30% ВВП країни; тому він значно впливає на економічне зростання Китаю [84].

Крім того, продуктивність праці в Китаї (виробіток на одного працівника) відносно низька, а економічне зростання слабшає. За даними Міжнародної організації праці, продуктивність праці в Китаї в 2022 році склала 21 715 доларів США - нижче, ніж у 72 інших країнах.

Уповільнилося і зростання продуктивності праці. У період з 2012 по 2020 рік зростання продуктивності праці в Китаї складало в середньому близько 7% на рік. У 2021 та 2022 роках швидкість сповільнилася до 3,6% та 3,4% відповідно. Нездатність підвищити продуктивність праці гальмує економічні показники [84].

3. Торгова напруженість та порушення ланцюжків поставок.

Зростаюча роль Китаю у світовій економіці викликала занепокоєння США — найбільшої економіки світу. Крім того, США прагнуть зменшити свою надмірну

залежність від Китаю. Зростання позитивного сальдо торговельного балансу Китаю (порівняно зі США), яке в 2022 році склало 397 млрд дол. США, щорічно збільшуючись на 1,9%, викликає занепокоєння у американських компаній.

Пандемія COVID-19 продемонструвала проблеми з ланцюжками постачань при доставці сировини та комплектуючих товарів до США.

Крім того, уряди ввели заходи (включаючи субсидії), щоб спонукати вітчизняні компанії виробляти продукцію вдома та ігнорувати виробничі бази у таких країнах, як Китай. Прикладом цього є Закон США про чіпи, який спрямований на заохочення американських компаній із виробництва напівпровідників у США. Цей закон також має на меті заманити інших світових виробників чіпів для відкриття заводів у США.

Хоча риторика у ЗМІ дозволяє припустити, що США та Китай скоро припинять торгувати один з одним, реальність дуже відрізняється.

Поточна торгівля між США та Китаєм знаходиться на рекордному рівні, і США є основним напрямом експорту з Китаю. За даними Головного митного управління Китаю, у 2022 році на частку США припадало 16,2% китайського експорту (або 582 млрд доларів). США також є четвертим за величиною ринком імпорту для Китаю після Тайваню, Південної Кореї та Японії, на які припадає 6,5% всього китайського імпорту (178 млрд. доларів), [77].

Китай є третім за величиною експортним партнером США після Канади та Мексики. За американськими методами обліку, 2022 року США експортували до Китаю товарів на суму 154 млрд дол. США, або 7,5% від загального обсягу експорту. Китай був провідним ринком імпорту США з обсягом імпорту 537 млрд дол. США [84].

Проте зростання торгівлі між двома країнами уповільнюється порівняно з торгівлею з іншими країнами. Експорт США до Китаю зріс лише на 1,6% у 2022 році, тоді як зростання експорту США до всіх інших країн зросло на 19,1%. Так само імпорт США з Китаю зріс на 6,3% порівняно з річним зростанням на 16,5% з усіх інших країн [77].

Оскільки майже неможливо запровадити повну заборону торгівлі, очікується лише уповільнення зростання торгівлі, що є ознакою зростання напруженості у відносинах між США та Китаєм. І незабаром ми можемо наблизитись до піку рівня торгівлі між США та Китаєм.

4. Геополітична нестабільність.

Китай є авторитарною однопартійною державою, і вона зазнала ретельної перевірки через екологічні проблеми та нерівність. Крім того, напруженість виникла в деяких районах Китаю, таких як Сіньцзян, зі звинуваченнями в нападах на уйгурську етнічну групу та інших тюркських мусульман у регіоні, а також висунули звинувачення в утиску тибетської культури. Крім того, військові навчання Китаю поблизу Тайваню викликали занепокоєння у всьому світі.

Декілька європейських країн запровадили суворіші правила регулювання ПІІ, щоб запобігти придбанню іноземними компаніями (насамперед китайськими компаніями) вітчизняних компаній.

Крім того, у центрі уваги виявилися особливі відносини Китаю з росією після того, як остання вторглася до України у лютому 2022 року. Китай - одна з 35 країн, які утрималися під час голосування в ООН, яке засуджує вторгнення росії до України.

Тисячі компаній сьогодні розглядають можливість перенесення своїх операцій з Китаю в інші країни.

Sony перенесла виробництво камер, що продаються в Японії, США та Європі, з Китаю на завод у Таїланді. Заводи Sony у Китаї виробляють продукцію лише для Китаю, що становить лише 10% від загального обсягу виробництва корпорації. Sony заявляє, що хоче уникнути можливих збоїв у ланцюжках поставок.

Dell планує припинити використання чіпів китайського виробництва до 2024 року. Компанія також хоче, щоб її постачальники скоротили кількість компонентів, виготовлених у Китаї, у своїх продуктах. Компанія заявляє, що це робиться для диверсифікації ланцюжків постачання [84].

НР також оцінює можливість зміни постачальників продукції із Китаю.

Японська компанія Daikin, постачальник кондиціонерів також відмовляється від використання китайських деталей у своїх кондиціонерах з 2024 року. Компанія розчарувалася у політиці Китаю щодо боротьби з коронавірусом, яка не дозволяла їй отримувати деталі з Китаю для свого виробничого процесу.

Так само японський виробник конденсаторів Murata планує відкрити новий завод у Таїланді в 4 кварталі 2023 року. Компанія прагне зменшити залежність своїх ланцюжків поставок від Китаю та розраховує на ринки Індонезійсько-Тихоокеанського регіону для майбутнього зростання.

У рівній мірі південнокорейські Samsung і LG розглядають Індію як ринок, що швидко зростає. Обидві компанії прагнуть зменшити свою залежність від Китаю у виробництві та продажах.

Попередні дані ЮНКТАД показують, що Азійсько-Тихоокеанський регіон буде найпривабливішим регіоном для притоку ПІІ у 2023 році. Очікується, що приток ПІІ зростатиме щороку приблизно на 30%. Хоча Китай, як і раніше, займає четверте місце в регіоні за обсягом ринку (після Індії, Австралії та Сінгапуру), він є однією з небагатьох країн, у яких спостерігається зниження рівня ПІІ [74].

Рушійною силою внутрішніх інвестицій у регіон є Індія, яка вперше стала третім за величиною світовим напрямом із залучення інвестицій у 2022 році. Однак в інших азійських країнах, таких як Філіппіни, Малайзія, В'єтнам, Тайвань та Індонезія, також спостерігатиметься значне зростання ПІІ.

Щоб запобігти подальшим втратам іноземних компаній, Китай повинен вирішити ключові питання, що обговорюються в цій статті. Він має спробувати відновити відносини із США. Це впливає не тільки на інвестиції американських компаній у Китай, а й на більшість його союзних країн (таких як Велика Британія та Японія).

Поліпшення бізнес-середовища, у тому числі усунення бюрократії, а не її інтенсифікація, є обов'язковою умовою, при цьому ключовою умовою є прислуховування до глобальних проблем, а не лише внутрішніх. До них відносяться проблеми клімату, політика Covid, збої в ланцюжках поставок та інших областей.

Крім того, Китай має стати більш відкритим з іншими країнами щодо вирішення ключових проблем, пов'язаних з безпекою.

Якщо Китай хоче продовжувати бути світовим економічним центром, він має вирішити ці проблеми якомога швидше.

Далі проаналізуємо інвестиційне співробітництво України та КНР в довоєнний період, так як дані після початку повномасштабного вторгнення росії на територію України відсутні.

Китай є найбільшим торговим партнером України. Загальний товарооборот зріс з 2% українського ВВП у 2001 році до 11% у 2021 році [63].

За даними Центру економічної стратегії обсяг китайських інвестицій в Україну з 2016 року збільшився вп'ятеро до 260 млн дол. США, такі інвестиції здійснюються державними підприємствами і можуть мати політичні цілі [71].

Протягом 2016-2021 років обсяг інвестицій Китаю в Україну з 50 млн дол. США злетів до 260 млн дол. США. Попри невелику частку загального обсягу ПІІ (прямих іноземних інвестицій), 0,5%, темпи їхнього зростання значно випереджають зростання ПІІ загалом.

Високий рівень товарообігу, позитивна динаміка торгівлі створюють прекрасну базу для зростання інвестиційної активності. Однак, реальні цифри більш ніж скромні. Україна не є популярною серед іноземних інвесторів, і китайські інвестори не є виключенням. Обсяг інвестицій в економіку України з КНР протягом 2015-2022 років з 50 млн. дол. США злетів до 260 млн. дол. США. Незважаючи на невелику частку загального обсягу ПІІ (прямих іноземних інвестицій), 0,5%, темпи їх зростання значно випереджають зростання ПІІ загалом. Згідно даних Державної служби статистики України, в Україні зареєстровано понад 1100 підприємств з китайським капіталом. Це становить понад 1% від загальної кількості підприємств в Україні.

Двостороннє інвестиційне співробітництво поки що не відповідає можливостям Китаю і потребам України. За даними Державної служби статистики України, на початок 2021 року сукупний обсяг прямих китайських інвестицій в

акціонерний капітал України становив 40 млн. дол. США (0,1% обсягу накопичених прямих іноземних інвестицій в Україну). Інвестиції в акціонерний капітал з України в китайську економіку становили 0,6 млн. дол. США (0,09% обсягу прямих іноземних інвестицій в акціонерний капітал). Понад 40% сконцентровано переважно в переробній промисловості [63].

За даними Державної служби статистики України на 01.10.2021р. в економіку України було вкладено 2836 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій, що на 3704 млн. дол. США більше в порівнянні з попереднім періодом. За три квартали 2021 року Україна отримала рекордний рівень прямих іноземних інвестицій у 4,8 млрд. дол. США.

За даними НБУ, станом на 01.01.2022 року в економіку України залучено 111 млн. дол. США прямих інвестицій з Китаю (з початку року цей показник збільшився на 36,6 млн. дол. США), [63], (рис. 2.14.):

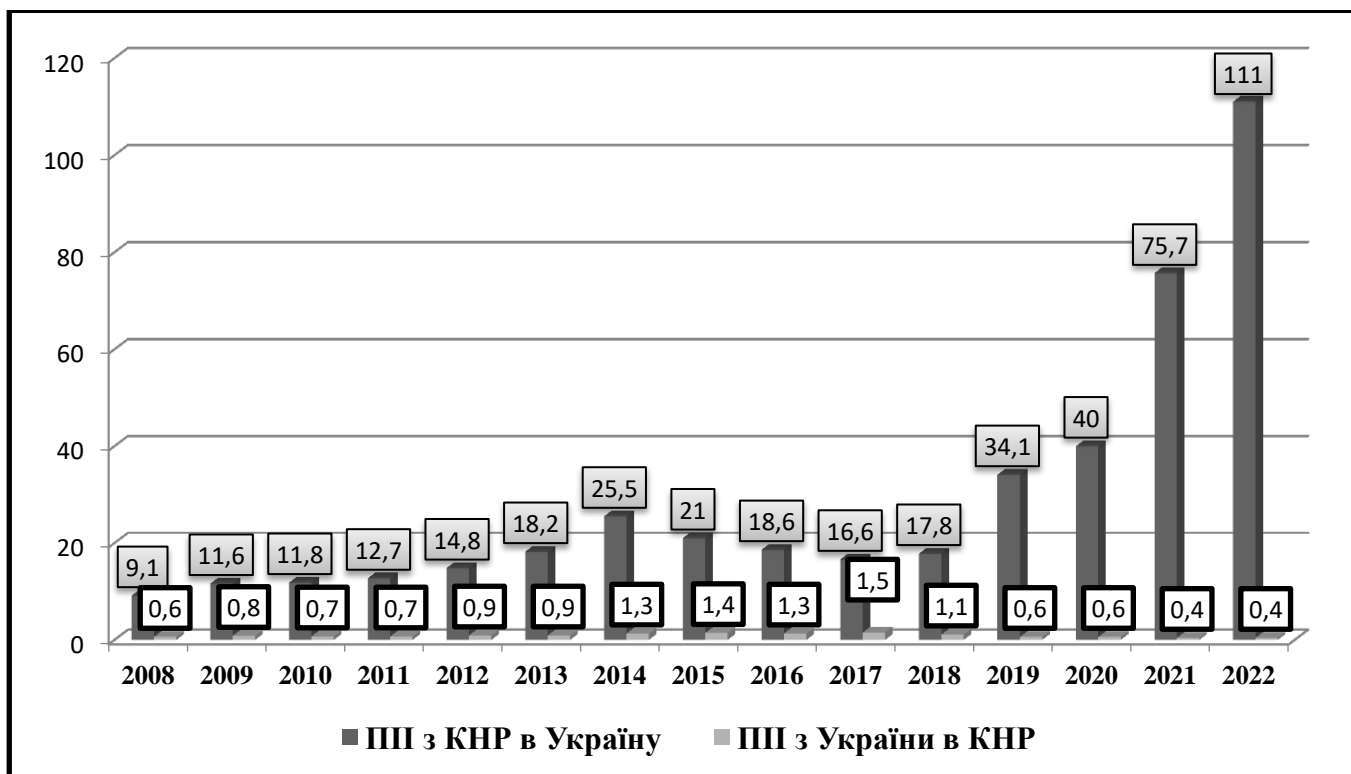

Рис. 2.14. Динаміка потоку ПІІ між Україною та Китаєм на 01.01.2008-2022рр., (млн. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Китай значно домінує у сфері інвестиційного співробітництва з Україною. Частка іноземних інвестицій у економіку України є порівняно незначною і за 2008-2021рр. коливається навколо позначки 0,03 - 0,1%. Натомість частка українських інвестицій в економіку Китаю у 2008-2021рр. складала всього 0,01 %. Така динаміка обумовлюється нижчою інвестиційною активністю України порівняно з Китаєм. Також, інвестиції Китаю в Україні перевищували інвестиції України в Китаї в 15-20 разів (у 2019-2020рр. році аж у 60 разів). Переважна кількість китайських інвестицій спрямовувалась на отримання контролю над родовищами українських природних ресурсів.

Головним чином китайські інвестиції в економіку України в 2021 році вкладені в: галузі української промисловості – 43,5%; сільське, лісове та рибне господарство – 12,3%; оптову та роздрібну торгівлю, ремонт транспортних засобів – 10,2%; професійну, наукову та технічну діяльність – 19,7%; операції з нерухомим майном – 3,6%; транспорт, складське господарство, поштову та кур'єрську діяльність – 3,4%; будівництво – 3,4% тощо [63], (рис.2.15.):

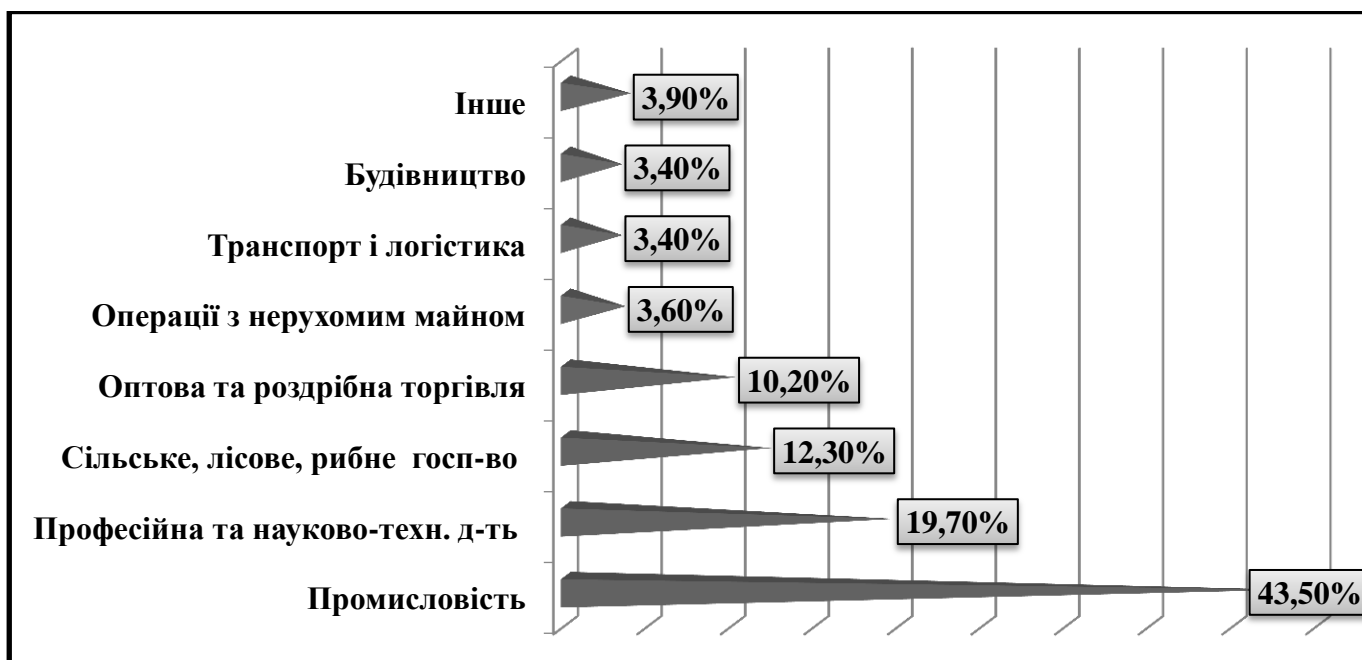

Рис. 2.15. Галузевий розподіл ПІІ КНР в акціонерний капітал України на 01.01.2022р., (млн. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

У період 2015-2021рр. на українському ринку М&А між китайськими та українськими компаніями було укладено три угоди в енергетичному, металургійному й банківському секторах: придбання сонячних станцій «Схід Солар», «Нептун Солар» (обидві в Миколаївській обл.), «Дунайська СЕС-1», «Дунайська СЕС-2», «Франко Солар», «Франко Піві», «Приозерна-1», «Приозерна-2», «Лиманська Енержі 1», «Лиманська Енержі 2» (усі в Одеській обл.); покупка гірничорудної компанії Consolidated Minerals з активами в Австралії і Гані; покупка 99,99% акцій Українського банку реконструкції та розвитку.

Статистичні дані підкреслюють, що інвестиційний потенціал не використовується на повну потужність. Це обумовлено певними чинниками низької інвестиційної активності. Найбільший негативний вплив здійснюють: корупція, податкове навантаження, нестабільне та надмірне регулювання, нечітка правова система, мінливість політичного та економічного середовищ. Однак до факторів, що позитивно впливають на інвестиційну привабливість України, належать: геополітичне положення, кваліфікована та дешева робоча сила, низькі витрати на ресурси.

Інфраструктура, енергетика, сільське господарство - пріоритетні сектори для китайських інвесторів. Україна цікава для китайських інвесторів як один з найбільших у світі експортерів продовольства, тоді як Китай - найбільший у світі імпортер аграрної продукції. Пріоритет для Китаю - зернові та олійні культури з України, на першому місці - кукурудза. Цікавим також може бути виробництво сільськогосподарської техніки. Як правило, Китай інвестує у великий аграрний бізнес, а найбільш активними є саме зернотрейдери з Китаю.

Зростання інвестицій з Китаю має бути під пристальною увагою, адже такі інвестиції часто здійснюються державними підприємствами та мають не лише комерційні, але і політичні цілі.

Так, з Китаю інвестують переважно державні компанії в українські держкомпанії. Кредити зазвичай також надають державні банки. Китайські компанії

найчастіше працюють з українськими, передусім в енергетиці та сільському господарстві.

Обсяг саме прямих іноземних інвестицій (ПІІ) Китаю – це лише 0,5% від загального обсягу ПІІ в Україні, однак вони зростають значно швидше, ніж загальних обсяг іноземних інвестицій в державі. До того ж, такі інвестиції здійснюються державними підприємствами і можуть мати політичні цілі, відтак українська влада мала б тримати їх «під пильною увагою».

Стрімке зростання спричинили лише кілька «точок росту», однак до них невдовзі додадуться й нові проєкти. Динамічне зростання інвестицій в останні роки насправді пов'язане лише з кількома угодами, такими як отримання компанією CNBM сонячних електростанцій групи Active Solar та придбання компанією COFCO низки активів, які займаються логістикою сільськогосподарської продукції. Інші інвестиції теж переважно пов'язані з відновлювальною енергетикою та сільським господарством. Зараз говорять про активізацію в сфері будівництва інфраструктури, але це не будуть класичні інвестиції, радше кредити та власне участь (Китаю) в реалізації відповідних проєктів.

COFCO – китайська державна агропромислова компанія та світовий зернотрейдер, а також один з найбільших гравців на українському ринку агропродукції та продовольства. В Україні вона має власні елеватори, переробні комплекси та портові термінали. На неї припадає половина експорту кукурудзи з України.

CNBM – найбільша китайська державна будівельна компанія, підприємства якої виробляють низку матеріалів і обладнання: від цементу і до сонячних панелей. Окрім численних китайських підприємств, має низку активів за кордоном: крім України – в Єгипті, Іспанії, Монголії та інших країнах.

За повідомленнями посадовців обох країн, а також недержавних експертів, Китай цікавлять такі напрямки інвестування в Україні:

1. Сільське господарство.
2. Переробка аграрної продукції.

3. Портова інфраструктура.
4. Залізнична інфраструктура.
5. Відновлювана енергетика.
6. Авіаційна галузь.

Іноземні інвестиції КНР в інші країни, особливо у молоді демократії – мають свою специфіку, яка суттєво відрізняє їх, наприклад, від того, як вкладає кошти Захід. Про це говорять експерти та свідчать профільні дослідження.

Експерти виділяють такі особливості китайських іноземних інвестицій в країни що розвиваються:

1. Інвестиційні (кредитні) угоди з Китаєм часто побудовані на неопублічних домовленостях між посадовцями двох країн, можуть мати приховані умови, як економічні, так і політичні.

2. Деякі інвестиції Китаю зазвичай ідуть не напряму, а через Сингапур, Нідерланди та інші офшори.

3. Китай активно використовує боргові інструменти: багато китайських проєктів у світі передбачали позику значної суми грошей, і Україна тут не є винятком. Кредити зазвичай надають державні банки.

4. Найбільшими інвесторами є китайські державні підприємства, й такі інвестиції відбуваються лише зі згоди уряду КНР. Китайські компанії найчастіше працюють з українськими державними підприємствами, передусім в енергетиці та сільському господарстві.

5. Іноземні інвестиції Китаю мають не лише комерційні, а й політичні цілі.

6. Китай зазвичай не готовий брати на себе ризики. Більшість угод передбачають участь українського уряду і державні гарантії. Також не практикується пряма участь у галузях, які дуже сильно регулюються.

7. Більшість китайських інвестицій створюють незначну додану вартість. Існує «мало нових проєктів, які створюють робочі місця і приносять користь ланцюжкам доданої вартості» – так оцінюють китайські інвестиції в «Центрі

економічної стратегії». Найбільші китайські активи в Україні були створені іншими компаніями, а потім куплені або отримані як застава.

8. Багато оголошених проєктів і угод так і не були реалізовані: або через мінливість умов для бізнесу в Україні, або через те, що Україна та Китай не змогли погодитися щодо умов співпраці.

9. Китай часто намагається включити у контракт пункт про передачу інтелектуальної власності, а якщо цього немає – орієнтується на копіювання потрібного обладнання, намагається провести «зворотню розробку», забезпечити перенесення важливого виробництва до Китаю тощо.

10. Китай виставляє більші відсотки, ніж західні донори, але натомість не вимагає проведення реформ.

Китай, на відміну від ЄС, США, МВФ, Світового банку, не виставляє абсолютно ніяких умов для отримання грошей. Його не цікавлять розвиток і реформи, прозорість і моніторинг використання коштів, екологічні та інші стандарти. І тим паче його не цікавить, чи зможе країна повернути позичене. Навіть навпаки: якщо не поверне – то й добре. Наступний крок – вимагати передачі критичної інфраструктури держави-боржниці Китаю або ж розміщення в країні власної стратегічної інфраструктури. Цей стиль ведення зовнішніх зносин називають *debt trap diplomacy* – боргова дипломатія.

На відміну від України, низка країн Європи та Азії пішла значно далі у процесі залучення китайського капіталу. В багатьох випадках це спричинило фінансові проблеми. Є дещо спільне: сьогодні всі країни, які брали участь в ініціативі «Один пояс – один шлях» – мають багатомільярдні борги. І ці країни не можуть самостійно з ними впоратися. Цей досвід Україні варто враховувати.

Вона наводить кілька прикладів:

Австралія. Австралійці досить успішно вели справи з китайцями, доки не віддали в оренду Китаю один зі своїх портів.

Декларувалося, що порт використовується суто для комерційних цілей. Насправді, він має надважливе військово-стратегічне розташування – на межі

Тихого та Індійського океанів. А після того, як Австралія почала вимагати розслідування причин виникнення COVID-19, Китай у відповідь почав впроваджувати мито на австралійські товари, і спробував затягнути кілька менш розвинених штатів Австралії в ініціативу «Один пояс – один шлях».

Чорногорія – отримала кредит у розмірі 944 мільйонів доларів на будівництво автошляху. Через низку причин дорога досі не побудована, термін повернення боргу наближається, а через пандемію доходів Чорногорії від туризму недостатньо для цього.

Шрі-Ланка. На місцеве «велике будівництво» влада країни не могла знайти кредитора. Погодився лише Китай, який перший транш кредиту надав під 1-2% річних, а другий – під понад 6% річних. Порт, який будували в кредит, став збитковим. Шрі-Ланка повернути кредит не могла – Китай отримав порт в оренду на 99 років.

Бангладеш. Китайська компанія China Harbor намагалась підкупити міністра інфраструктури для отримання преференцій за своїми інфраструктурними проектами.

У схожі ситуації потрапляли **Греція, Киргизстан, Пакистан, Філіппіни** та країни Африки, стверджують експерти та низка західних медіа.

Україна нарощує економічне співробітництво з Китаєм на тлі погіршення стосунків між КНР та США і низкою країн Заходу. Вашингтон звинувачує Пекін у створенні загроз для країн Тихоокеанського регіону, у викраденні технологій та в порушенні прав людини.

Також низка країн Заходу об'єднали зусилля для протидії китайському проекту «Один пояс – один шлях», який вони оцінюють як економічну експансію.

І США, і Китай є стратегічними партнерами України.

21 травня 2023 року президент США Джо Байден в рамках саміту "Великої сімки" заявив про те, що G7 не прагне "відокремитися від Китаю", але прагне "усунути ризики та диверсифікувати відносини з Китаєм". Лідери "Великої сімки" також заявили про те, що Китай повинен натиснути на росію, щоб вона вивела свої

війська з України. У МЗС рф заявили, що зустріч G7 носила антиросійський і антикитайський характер.

23 травня 2023 року Китай обмежив продаж чіпів США. В адміністрації Байдена припускають, що це може бути відповіддю Китаю на позицію, яку лідери країн G7 зайняли на саміті в Японії.

Ризики інвестування в акції Піднебесної:

Політичні ризики: у Китаї багато підприємств залежать від держави або мають близькі зв'язки з урядом. Тож політичні рішення можуть вплинути на фінансові результати компаній. Холодна війна, що набирає обертів між США та Китаєм, є саме одним із непередбачуваних чинників, котрі можуть мати вкрай негативні наслідки для прибутків китайських компаній.

Регуляторні ризики: китайський уряд, зазвичай, має суворі вимоги до іноземних компаній, які збираються входити на китайський ринок. Крім того, він може змінювати правила гри без попередження.

Економічні ризики: Китай має багато проблем зі стабільністю внутрішнього ринку, таких як високий рівень боргу, зменшення населення, та посилення конкуренції з іншими країнами.

Валютні ризики: китайський юань має керований курс, тому його зміни можуть бути непередбачуваними. Це може вплинути на прибутковість інвестицій. Маємо свіжий приклад 7 березня 2023 року, коли відбулася адміністративна революція у Народному банку Китаю. З його складу буде виділено головне держуправління з фінансового регулювання та нагляду — окреме відомство з нагляду за фінансовими ринками, підпорядковане безпосередньо держраді КНР та віце-прем'єру. Таким чином, позиції НБК будуть ослаблені, а політична влада отримає нові повноваження. До яких наслідків приведуть ці зміни — невідомо.

Ризики, пов'язані зі структурою компаній: деякі китайські компанії мають нестандартні структури власності, що може зробити інвестування в них складнішим і ризикованішим.

Крім вищеперерахованих ризиків, є ще дещо, про що знає обмежена кількість інвесторів. А саме — ризик купити акції компанії зі змінними інтересами.

Таким чином, після детального аналізу притоку ПІ КНР в Україну в довоєнний період варто зазначити, що за даними НБУ, станом на 31.12.2021 року в економіку України залучено 111 млн. дол. США прямих інвестицій з Китаю (з початку року цей показник збільшився на 36,6 млн. дол. США). Головним чином китайські інвестиції вкладені в галузь української промисловості; професійної, наукової та технічної діяльності; сільського, лісового та рибного господарства; оптової та роздрібною торгівлі, ремонту транспортних засобів; операцій з нерухомим майном; транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності; будівництва тощо.

Сьогодні є підстави стверджувати, що Україна однозначно та остаточно визначилася у власних стратегічних пріоритетах, у найголовніших партнерах, у цінностях, які допомагають країні вистояти під військовим тиском російського агресора.

Тому, крім чіткого розуміння власних напрямів соціально-економічних і суспільно-політичних реформувань, Україна має враховувати геополітичні та геоекономічні інтереси країн стратегічних партнерів в умовах поляризації світового простору. Тобто вкрай обережно ставитися до економічних пропозицій, які виходять з країн, яких наші головні партнери — США, Велика Британія, Канада, ЄС та інші — не бачать як союзників.

Не виключено, що серед вітчизняного політикуму знову знайдуть ті, хто закликатиме до відновлення економічних контактів з Китаєм, який докладає нібито політичних і дипломатичних зусиль на припинення війни. Однак Україна у жодному разі не повинна піддаватись примарі швидких вигод від розширення торгівлі чи кооперативу. Спочатку Китай має визначитись у рівні підтримки України, наскільки його інтереси в Україні співвідносяться з інтересами чинних стратегічних партнерів.

Висновки до розділу 2

Таким чином, в останні два роки в українсько-китайській торгівлі відбулися доволі істотні зміни, що обумовлено рядом чинників, у тому числі й глобальними подіями та пандемією COVID-19. Торгівля з Китаєм традиційно має негативне сальдо для України. Китай для України був стратегічним партнером. У 2021 році товарообіг між країнами збільшився більш ніж на 20%, причому за всіма напрямками відбувається динаміка до зростання. Половина українського експорту до Китаю - це аграрна продукція, і Україна зацікавлена в подальшому нарощенні торгових поставок та розширенні товарних позицій

У структурі українського експорту до Китаю домінували поставки: руд, шлаків і золи; зернових культур; жирів та олії тваринного або рослинного походження; залишків і відходів харчової промисловості; чорних металів; реакторів ядерних, котлів, машин; деревини і виробів з деревини.

У структурі імпорту китайських товарів до України домінували поставки: електричних машин; реакторів ядерних, котлів, машин; засобів наземного транспорту крім залізничного; приладів та апаратів оптичних, фотографічних; пластмас, полімерних матеріалів; взуття; чорних металів; різноманітної хімічної продукції; іграшок; органічних хімічних сполук; меблів; каучуку та гуми; фармацевтичної продукції тощо.

У структурі українського експорту послуг до Китаю домінували: ділові послуги; транспортні послуги; послуги, пов'язані з подорожами; послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій; послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги. У структурі імпорту послуг з Китаю домінували: транспортні послуги; послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю; послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги; роялті; ділові послуги.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ УКРАЇНСЬКО-КИТАЙСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СПІВПРАЦІ В УМОВАХ ВІЙНИ

3.1. Тенденція російсько-української війни та її вплив на міжнародний порядок

Вторгнення росії в Україну навряд чи було сюрпризом для КНР. Але його масштаб, а згодом і провал російського блицкригу та потужні міжнародні антиросійські санкції стали для Пекіна неприємною несподіванкою. До певної межі російсько-українська війна була політично вигідною Китаю – він ставав ще більш значущим партнером, як для росії, так і для Заходу. Однак затягування війни, не кажучи вже про її подальшу ескалацію, несло для нього суттєві виклики – принаймні у збереженні внутрішньоекономічної стабільності, а у подальшому – у питаннях продовольчої безпеки, а також для його зовнішньополітичної репутації як надійного стратегічного партнера. Крім того, вже зараз очевидно, що зусилля та ресурси, вкладені КНР у розвиток ініціативи «Поясу і Шляху» через території росії та Білорусі, стали марними. З іншого боку, Україна навпаки може виступити перспективним партнером, але нинішня позиція Китаю щодо російського вторгнення навряд чи додасть аргументів щодо інтенсивного співробітництва у післявоєнний період [26, с.130].

Від початку російського вторгнення Китай посів пасивну позицію і демонстрував, що не готовий брати на себе значну відповідальність за ситуацію у Східній Європі. Це проявилось в удаваному нейтралітетові, який безумовно грав на користь росії. Така позиція викликала підозру, що Пекін може надати військово-технічну допомогу Москві, а також сприяти обходу нею міжнародних санкцій.

У міру того, як росія демонструвала свою військову безпорадність в Україні та занурювалася в соціальноекономічну кризу, Пекін змінив свої геополітичні ставки з

«перемоги Москви» на «поганий мир» у Східній Європі. Це, ймовірно, стало відображенням бачення бажаного майбутнього – отримувати зиск із росії, яка буде роками, якщо не десятиліттями перебувати у міжнародній ізоляції, й одночасно сподіватися узяти участь у масштабному післявоєнному відновленні української економіки. На рівні політичної риторики підтримуючи росію, КНР вичікував та не поспішав з наданням їй реальної економічної підтримки.

Певний оптимізм щодо «поганого миру» у Східній Європі дали Китаю російсько-українські переговори у Стамбулі 29 березня 2022 р. Однак за два тижні Київ фактично вийшов з переговорного процесу, оскільки попередньо досягнуті домовленості не були прийнятні для українського суспільства, особливо після викриття російських злочинів проти мирного населення. Після цього Пекін зробив додаткові кроки з дистанціювання від російсько-української війни і проголосив «ініціативу про глобальну безпеку», яка акцентувала важливість багатосторонніх форматів вирішення міждержавних конфліктів. Згідно такого підходу, Китай став більш наполегливо закликати Захід сісти за стіл переговорів з росією і домовитися про нову архітектуру безпеки. Проявом нової китайської нейтральності стало уникнення (принаймні у травні 2022 р.) двосторонніх публічних форматів у офіційних відносинах з росією та Україною. Натомість з росією зберіглася інтенсивна взаємодія в багатосторонніх організаціях. Однак повернення до двосторонніх форматів комунікації Пекіну та Москви, очевидно, це справа часу.

Така ситуація, вочевидь, збережеться, допоки між Москвою та Києвом не буде досягнуто домовленості хоча б про стале перемир'я. Це буде означати зменшення ймовірності нових хвиль міжнародних антиросійських санкцій, що дасть можливість Пекіну визначитися, у яких секторах отримувати зиск з росії [26, с.132].

Станом на початок червня 2022 року позиція, яку зайняв Китай, видається мінімально прийнятною для України. Однак якщо Пекін сподівається на те, що Київ у післявоєнний період забуде про його «занепокоєність російськими безпековими інтересами» та «історичну складність українського питання», Китаю варто скорегувати своє відношення щодо російського вторгнення в Україну та щодо

відкритої підготовки Росією анексії нових українських територій. Це дасть можливість КНР дійсно опинитися на вірній сторінці української історії.

російсько-українська війна стала найважливішою міжнародною подією після «холодної війни», вона завершила період після «холодної війни» та відкрила новий міжнародний порядок.

1. Позиція росії у цій війні стає дедалі пасивнішою та несприятливішою, і вона демонструє ознаки провалу.

Основними причинами провалу росії є наступні [26, с.194].

По-перше, після розпаду Радянського Союзу росія завжди перебувала в історичному процесі безперервного занепаду. Цей занепад є насамперед продовженням занепаду Радянського Союзу до розпаду, а також пов'язаний з помилками російської правлячої кліки у внутрішній і зовнішній політиці. Західні санкції активізували цей процес. Так зване відродження чи пожвавлення росії під керівництвом Путіна є хибним уявленням, якого взагалі не існує. Занепад росії проявляється в її економіці, військовій сфері, науці та техніці, політиці, суспільстві та інших сферах, він також справив серйозний негативний вплив на російську армію та її бойову міць.

По-друге, провал російського бліцкригу, нездатність ухвалити швидке рішення свідчать про те, що росія починає зазнавати невдачі. Економічними та фінансовими ресурсами, які надзвичайно непропорційні її статусу так званої військової наддержави, дійсно важко підтримувати високотехнологічну війну, яка коштує сотні мільйонів доларів на день. Скрутне становище поразки російської армії через бідність можна побачити всюди на полі бою. Кожен день затягування війни є важким тягарем для Росії.

По-третє, переваги росії над Україною щодо військової та економічної потужності були компенсовані рішучим і завзятим опором України та величезною, безперервною та ефективною допомогою Україні західних країн. Відмінності поколінь між росією та Сполученими Штатами Америки та іншими країнами НАТО

в галузі технологій зброї та обладнання, військових концепцій та способів бою зробили переваги та недоліки обох сторін більш помітними.

По-четверте, сучасна війна має бути гібридною війною, що охоплює військову, економічну, політичну, дипломатичну, громадську думку, пропаганду, розвідку, інформацію та інші сфери. Росія не лише пасивна на полі бою, але й програла на інших полях. Це означає, що остаточна поразка Росії – лише питання часу.

По-п'яте, коли і як закінчиться ця війна, не залежить від Росії. Бажання Росії якнайшвидше завершити війну, забезпечивши при цьому основні корисні надбання, провалилося. У цьому сенсі Росія втратила своє стратегічне лідерство та ініціативу [26, с.195].

2. Інтенсивність протистояння на наступному етапі цієї війни може ще більше посилитися. Не можна виключати можливість розширення та оновлення. Це відбувається тому, що цілі сторін діаметрально протилежні одна одній. Забезпечення права власності на Крим та окупація Донбасу є очевидною базою для Росії. Україна не піде на поступки Росії в питаннях суверенітету та територіальної цілісності і налаштована повернути український схід і Крим воєнним шляхом. Сполучені Штати, НАТО та Європейський Союз неодноразово підтверджували свою рішучість перемогти Путіна.

Салліван, радник президента США з національної безпеки, нещодавно наголосив на трьох цілях, яких Сполучені Штати хочуть досягти у війні між Росією та Україною:

- по-перше, незалежна і вільна Україна;
- по-друге, ослаблена та ізольована Росія;
- по-третє – сильний, єдиний і рішучий Захід.

Для досягнення цих цілей Сполучені Штати та країни ЄС не лише значно збільшили допомогу Україні, а й вперше після Другої світової війни для України прийняли Акт про ленд-ліз. Сполучені Штати зробили допомогу інтернаціональною та інституційною, та інституціалізували допомогу Україні через нараду міністрів

оборони 41-єї країни. Що ще важливіше, пряма участь США, Великобританії та інших країн у війні поглиблюється, а масштаби розширюються. Усе це говорить про те, що війна триватиме доти, доки росія не буде переможена і покарана [26, с.196].

3. російсько-українська війна і новий міжнародний порядок. російсько-українська війна повністю поклала край Ялтинській системі та пережиткам «холодної війни», і світ почав рухатися до нової моделі та порядку міжнародних відносин. Після розпаду Радянського Союзу росія успадкувала статус Радянського Союзу як постійного члена Ради Безпеки ООН і військової наддержави; росія продовжує та зберігає багато спадщини та впливу колишнього Радянського Союзу у внутрішній політиці, економіці, суспільстві, культурі та ідеології; зовнішня політика росії – це суміш колишнього Радянського Союзу та царської імперії.

Основний напрям зовнішньої політики путінського режиму – розглядати колишній Радянський Союз як свою виключну сферу впливу та відновити імперію, спираючись на механізм інтеграції в різних сферах, де домінує росія.

З цієї причини росія є дволикою та порушує свої обіцянки, вона ніколи посправжньому не визнавала незалежність, суверенітет і територіальну цілісність інших колишніх радянських країн та часто порушує їх території та суверенітет. Це найбільша загроза миру, безпеці та стабільності в Євразійському регіоні.

російсько-українська війна різко змінила цю ситуацію. Після здобуття Україною незалежності, особливо з 2000 року, дві фракції, які виступали за схід і захід в Україні, були в основному рівноправними, і по черзі керували шляхом виборів. Після того, як росія анексувала Крим та окупувала схід України в 2014 році, антиросійські настрої в Україні зросли, а проросійські сили почали скорочуватися. Більшість українців не лише на заході, а й на сході підтримують вступ країни до ЄС та НАТО.

Після початку війни ситуація в Україні зазнала принципових змін: в Україні немає політичної партії, регіону, класу, а країна єдина у справі боротьби з росією та порятунку країни. Можна сказати, що росія повністю втратила Україну. У той же час країни колишнього Радянського Союзу, за винятком Білорусі, у тому числі

учасники Договору про колективну безпеку та Євразійського економічного союзу, відмовилися від підтримки росії. Поразка росії повністю виключить можливість відбудови «старих гір і річок» і відновлення імперії.

Щоб отримати міжнародний статус і вплив російської імперії чи колишнього Радянського Союзу, зламати існуючий міжнародний порядок та змінити геополітичну карту Євразії та світу, росія наполегливо прагне возз'єднання колишніх радянських держав і відновлення союзу або імперії. Це породило фундаментальне протистояння та конфлікт із американським Заходом. Це головне протиріччя і суть відносин росії із США та Заходом.

Конкуренція і боротьба між двома сторонами в цьому питанні є значною мірою продовженням і відголоском «холодної війни» між США та Радянським Союзом, а також має певне ідеологічне забарвлення. Через цю війну протистояння і конкуренція між росією і Заходом на чолі із США закінчилися повним провалом росії. І нарешті закінчилася постхолодна війна або продовження «холодної війни» [26, с.197].

(2) Кілька можливих точок еволюції міжнародного порядку після російсько-української війни:

1. росія буде суттєво ослаблена, ізольована та покарана з точки зору політики, економіки, військової сфери та дипломатії. російська влада буде ще слабшою. Вони можуть бути виключені з деяких важливих міжнародних організацій і міжнародний статус буде значно знижений.

2. Україна відірветься від російської орбіти та сфери впливу (якщо росія все ще має сферу впливу) і стане членом європейської сім'ї, тобто членом Заходу.

3. Інші країни колишнього Радянського Союзу можуть зазнати нового та різного ступеня дерусифікації, а деякі країни активніше рухатимуться на захід.

4. Японія і Німеччина активізуватимуть прагнення до статусу політичних держав, коли повністю позбавляться обмежень переможених у Другій світовій війні країн і прискорять розвиток свого озброєння. Але вони не відірвуться повністю від західного табору і повністю не відмовляться від політики мирного розвитку.

5. Сполучені Штати та інші західні країни будуть енергійно просувати суттєву реформу ООН та інших важливих міжнародних організацій. Якщо реформа буде заблокована, вона також може початися заново. Вони можуть провести межу з так званою демократичною і вільною ідеологією і виключити деякі країни, наприклад, росію [26, с.198].

Військовий конфлікт між російською федерацією (рф) та Україною, який розпочався в 2014 р. після захоплення рф території Криму та частини східних територій України, 24 лютого 2022 р. переріс у повномасштабну війну між двома країнами, коли російські військові формування вторглися на територію України. Аналіз цієї війни свідчить, що успіх військової кампанії залежить не тільки від перемоги на фронтах бойових дій, а й значною мірою і від успіху на дипломатичному фронті. Відтак політичне керівництво України значно активізувало міжнародну діяльність і застосовує різні формати дипломатичного впливу на світову спільноту та рф, що у більшості випадків приносить очевидні результати. Завдяки успішним діям українських політиків та дипломатів на міжнародному напрямі світове співтовариство рішуче засудило військову агресію Кремля і виявляє широкомасштабну підтримку України. Більшість країн засуджують дії політичного та військового керівництва Росії та виступають за притягнення винних осіб до Міжнародного кримінального суду. Однак російські керівники не відмовляються від своїх намірів окупувати Україну і військова ескалація триває й понині.

3.2. Проблеми розвитку економічних відносин між Україною та КНР в воєнний період

Тема китайського посередництва у припиненні військових дій в Україні сприйнялась з обережністю як українським суспільством, так і Західним. Офіційно нейтральний Пекін вийшов з тіні лише в лютому 2023 року, опублікувавши на сайті МЗС свою Позицію щодо врегулювання української кризи, яку назвали мирним

планом Китаю. Понад рік наші дипломати, говорячи словами Андрія Мельника, «не втрачали надії достукатися як до розуму, так і до сердець китайського керівництва». Довгоочікувана розмова очільників двох держав поки має єдиний конструктивний наслідок: призначення Лі Хуея, спеціального представника уряду КНР у справах Євразії, який направлений особисто Сі Цзіньпінем з важливою миротворчою місією [82].

Лі Хуея, який розпочав свою дипломатичну кар'єру ще в Радянському Союзі та очолював посольство в Москві протягом 10 років, багато хто назвав «троянським конем» у важкому переговорному процесі між Україною та росією, який до цього вели лише країни Заходу. Однак, офіційний Київ так не думає. Щонайменше, не висловлюється категорично. Нарешті, після тривалого очікування у нас з'явився механізм донесення інформації в Піднебесну, інструмент для перемовин, який сприймають однаково позитивно як в Києві, так і в Москві.

Побудова маршруту для першого турне була логічна та не викликала запитань. Візит Лі Хуея до Києва був насичений зустрічами як в офісі президента, так і в українському МЗС. Для китайської делегації організували брифінг, де українські високопосадовці, включаючи Андрія Єрмака, Дмитра Кулебу, Кирила Буданова, Олександра Кубракова, Дмитра Лубінця, Дар'ю Герасимчук, мали нагоду детально ознайомити китайського посланця в рамках своїх професійних повноважень з поточною ситуацією в Україні.

З візитом Лі Хуея в китайській риторичі з'явилися нові наративи: китайська сторона бажає просувати найбільших спільний консенсус, сформований міжнародною спільнотою або Китай шукає спільний знаменник політичного вирішення кризи. Тому очевидно, що в майбутньому слід очікувати на нові візити та обговорення. Як зазначають китайські експерти, Позиція Китаю з 12 пунктів ще потребує дипломатичних зусиль та консультацій з міжнародною спільнотою задля отримання результату. Водночас Україні не варто піддаватись на провокації та маніпуляції, проявляти стриманість і розсудливість. Як приклад, нещодавня публікація в WSJ викликала шквал критики Китаю в українському медійному

просторі. Однак, невдовзі пан Кулеба спростував інформацію щодо того, що Лі Хуей наполягав поступитися українськими територіями задля припинення війни.

Україна поступово стає глобальним гравцем, спілкуючись з лідерами держав на різних міжнародних майданчиках, в тому числі в Азії. Нещодавно президент Зеленський мав нагоду зустрітися в Хіросімі на саміті G7 з очільниками Індії та В'єтнаму, які мають тісні стосунки з росією. Таку взаємодію важливо продовжувати, зважаючи на те, що погляди країн Глобального Півдня на війну в Україні різняться. росія все ще має позитивний імідж в Азії та продовжує вишукувати собі прибічників. Тому на Саміт миру, анонсований паном Зеленським на липень 2023 року, необхідно запрошувати представників офіційного Пекіну. Бо Китай – це глобальний гравець, який має вплив на так званий Глобальний Південь, тобто на більшість населення світу [82].

23 травня 2023 року відбувся міжнародний круглий стіл на Українській платформі із сучасного Китаю «Китайсько-російське співробітництво в контексті війни в Україні». Організатори події: Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України, Національний Інститут стратегічних досліджень, Українська асоціація китаєзнавців та видавничий дім «Гельветика» [80].

На заході обговорювали 4 ключові питання:

1. Чи мирний план Китаю знаменує кінець його дипломатичного ігнорування України?
2. Чи китайська «дружба без кордонів» з росією досягла своєї межі в Україні?
3. Які економічні важелі мають США та Європа щодо зближення Китаю та Росії?
4. Які потенційні наслідки китайсько-російської співпраці для глобальної безпеки?

Серед інших питань, обговорювали миротворчу місію Китаю в українському питанні. Більшість експертів висловились скептично щодо успіху так званого «мирного плану» Китаю, бо навіть росія не сприймає його як готовий до виконання.

Експерти дійшли висновку, що миротворчі зусилля КНР варто розглядати не з точки зору російсько-української війни, а з точки зору його глобальних амбіцій та з метою стабілізувати відносини з Європою. Китайсько-російські відносини не вплинуть на глобальну архітектуру, але посилюватимуть тиск щодо стратегічної автономії Європи від США та витіснення США з Індо-Тихоокеанського регіону. Несиметричність китайсько-російських та китайсько-українських відносин на користь перших схиляє до думки про наявність китайсько-російського альянсу. Однак експерт з Китаю Гун Цзюнь це заперечив, пояснюючи збільшення економічної співпраці лише комерційним зиском. Підтримку росії зброєю експерт назвав тією червоною лінією, яку Китай ніколи не перетинатиме. Це збігається з риторикою офіційного Пекіну. Багато лімітів у китайсько-російській дружбі було встановлено в тому числі завдяки тиску Заходу [82].

Вартий уваги перший саміт Китай–Центральна Азія, який щойно завершився в Сіані. Формат зустрічі Китаю з п'ятьма пострадянськими країнами говорить про китайське лідерство в регіоні, яке втратила послаблена росія. Окрім активізації торгової та інвестиційної діяльності в цьому форматі, Китай активно розвиватиме міжнародний транспортний коридор через Каспійське море для вантажних потягів Китай–Європа, як альтернативу північному через росію та білорусь, який стабільно не працює з моменту російського вторгнення. Європейський Союз вітатиме стабілізацію ланцюгів постачання через налагодження маршрутів без участі країн-агресорів. Окрім ефективної медіації в українському питанні, налагоджений Китаєм коридор через Каспій може бути ще одним позитивним моментом у світі погіршення китайсько-європейських відносин.

Через війну в Україні світ розділився на тих, хто підтримує нас зброєю, фінансами, гуманітарно та дипломатично, на тих, хто стоїть на стороні агресора (п'ять країн, що голосують разом з РФ в ООН), та на нейтральні країни. Саме ці нейтральні країни, серед яких офіційно знаходиться Китай, і є об'єктом українських дипломатичних зусиль. Майже усі нейтральні країни так званого Глобального Півдня знаходяться в зоні впливу Китаю. Це його значне досягнення, з яким треба

рахуватися, вибудовуючи подальший переговорний процес з Піднебесною. Більшість з цих країн схвально ставляться до мирної ініціативи КНР та надалі з тих чи інших причин будуть залучатись до медіації задля припинення військових дій в нашій країні [82].

Відновлення американо-китайського діалогу могло б позитивно вплинути на глобальну безпекову ситуацію загалом. Однак, через загострення конкурентної боротьби поки не видно ознак покращення стосунків, а країни світу мають обирати сторону як у період Холодної війни. Про китайські цінності мало хто знає на Заході, навіть в інтелектуальних спільнотах, а китайські глобальні ініціативи та складна дипломатична риторика важкі для розуміння та мають релятивний характер. Висунуті Сі Цзіньпінем «Чотири необхідних кроки», «Чотири принципи спільної роботи», «Три моменти до міркувань» щодо врегулювання «української кризи» навряд чи будуть активно обговорюватись учасниками Саміту миру. Однак, деякі пункти китайського позиційного документа, як то продовольча безпека, гуманітарна допомога, захист військовополонених та протидія ядерній загрозі, мають бути взяті за основу, бо вони збігаються з «формулою миру» президента Зеленського та у відповідь на бажання Китаю зіграти конструктивну роль.

Нещодавно на саміті G7 президентка Єврокомісії Урсула Фон дер Ляєн вчергове говорила про необхідні зміни в Європейській політиці щодо Китаю, в тому числі через китайсько-російське зближення. Європейський Союз готовий підтримувати тісні зв'язки з Піднебесною у таких напрямках, як зміна клімату, протидія пандеміям, фінансова стабільність, нерозповсюдження ядерної зброї, але інші сфери піддаватимуться політиці зниження ризиків. В цьому контексті, очевидно, будуть будуватись майбутні українсько-китайські відносини, які потребують перезавантаження [82].

Проте, якщо провести детальний аналіз візиту представника КНР у справах Євразії Лі Хуей з китайської сторони, то матимемо зовсім іншу риторику.

2 червня 2023 року спеціальний представник КНР у справах Євразії Лі Хуей провів пресконференцію для представників медіа, на якій розповів про деталі свого візиту в Україну, росію та інші п'ять країн [83].

Україна була першою зупинкою під час візиту. За час перебування в Україні, він зустрівся з президентом Володимиром Зеленським, провів зустрічі з керівником офісу президента України Андрієм Єрмаком та міністром закордонних справ Дмитром Кулебою, а також взяв участь у брифінгах очільників міністерств інфраструктури, енергетики, оборони та інших відповідних відомств.

Під час візитів до Польщі, Франції, Німеччини та штаб-квартири ЄС Лі Хуей провів зустрічі із заступником державного секретаря МЗС Польщі Войцехом Гервелем, генеральним директором з питань політики та безпеки МЗС Франції Фредеріком Мондолоні, державним секретарем МЗС Німеччини Андреасом Міхаелісом, керівником кабінету президента Європейської ради Шарля Мішеля Фредеріком Бернаром та заступником генерального секретаря Європейської служби зовнішніх дій Енріке Мора відповідно. росія була останньою зупинкою.

Під час спілкування з усіма сторонами докладно була представлена позиція та пропозиції Китаю, поглиблений та відвертий обмін думками з усіма сторонами, тим самим було досягнуто очікуваних цілей візиту.

Китай вперше спеціально направив дипломатичну місію до відповідних країн для проведення дипломатичної роботи з політичного розв'язання кризи в Україні. Під час цього візиту, завдяки поглибленому спілкуванню та обміну думками з усіма сторонами, сформувався наступні позиції [83].

По-перше, всі сторони позитивно оцінюють зусилля Китаю та сподіваються на мирне вирішення кризи. Усі сторони – Україна, росія, європейські країни та ЄС – визнають зусилля Китаю у просуванні миру, підтримують політичне вирішення кризи в Україні, сподіваються, що Китай відіграватиме активну роль, і всі готові до поглибленого спілкування та обміну думками з Китаєм.

Українська сторона подякувала Китаю за активну роль у сприянні миру та просуванні переговорів, високо оцінила віданність й повагу до суверенітету та

територіальної цілісності, а також дотримання принципів Статуту ООН. Українська сторона підкреслила, що багато пунктів позиційного документу Китаю щодо політичного врегулювання української кризи співвідносяться з формулою миру президента Зеленського, яка складається з десяти пунктів, а також українська сторона сподівається на те, що Китай продовжить відігравати конструктивну роль.

Польща, Франція, Німеччина та ЄС очікують, що Китай продовжить відігравати позитивну роль в українському питанні, сприятиме мирному врегулюванню кризи, шляхом діалогу вирішить розбіжності заради досягнення міцного та справедливого миру в Європі. Ці заяви ще раз демонструють, що позиція Китаю щодо української кризи є об'єктивною, справедливою та неупередженою, а також високо оцінюється міжнародною спільнотою.

По-друге, ризик ескалації війни залишається високим. Наразі війна затягується та загострюється. За три дні перебування в Києві щодня лунала сирени протиповітряної оборони, та було здійснено дві масштабні повітряні атаки. Ситуація на полі бою перебуває у глухому куті й повній невизначеності, що викликає занепокоєння. Історично битви та конфлікти закінчувалися досягненням миру. А розповзання війни приносить лише нові лиха та страждання. Поки є надія на мир, необхідно активно докладати зусиль, а не дозволяти конфлікту затягуватися, не кажучи вже про те, щоб підливати масла у вогонь та провокувати переростання локальних конфліктів у великомасштабні війни. Наразі, можливо, сторонам все ще важко сісти за стіл переговорів і дійти згоди, але важливо, щоб є ті, хто готові взяти на себе ініціативу сприяти консолідації консенсусу, досягнути найбільшого спільного знаменника та поступово створити умови для остаточного вирішення кризи. Якщо це сприятиме розрядці ситуації та просуванню переговорів, Китай готовий це робити.

По-третє, всі сторони вкрай стурбовані ризиком поширення наслідків кризи, особливо щодо ядерної безпеки, гуманітарних питань та продовольчої безпеки.

Усі сторони приділяють серйозну увагу безпеці ядерних об'єктів в Україні. Офіційні особи України неодноразово висловлювали мені свою стурбованість щодо

безпеки Запорізької атомної електростанції, так само як і польські офіційні особи. У разі ядерної катастрофи ніхто не зможе залишитися осторонь. Фундаментальне вирішення проблеми ядерної безпеки полягає в тому, щоб усі сторони взяли на себе відповідальність за забезпечення безпеки ядерних об'єктів та вжили практичних дій для забезпечення деескалації ситуації.

Багато країн стурбовані гуманітарними проблемами, що спричинені кризою. Китай також надає великого значення цьому питанню та у свій спосіб відіграє конструктивну роль у полегшенні гуманітарної ситуації в Україні, підтримуючи всі ініціативи та починання, що сприяють полегшенню гуманітарної кризи. Було висунуто ініціативу із шести пунктів щодо гуманітарної ситуації в Україні та інші, а також надали українській стороні низку партій гуманітарної допомоги. Водночас, найбільш гуманним є припинити підливати масло у вогонь і сприяти якнайшвидшій деескалації ситуації, аби зменшити кількість жертв [83].

У ході візиту всі сторони також висловили своє занепокоєння впливом кризи в Україні на світовий продовольчий ринок, від якого залежить виживання та добробут народів світу. Росія та Україна є важливими виробниками продовольства у світі, і реалізація «Ініціативи з безпечного транспортування агропродукції через Чорне море» має велике значення для забезпечення глобальної продовольчої безпеки. Китай вважає, що Ініціатива має й надалі реалізовуватись збалансованим, всеосяжним та ефективним шляхом. Китай виступив з міжнародною ініціативою співробітництва у галузі продовольчої безпеки та готовий зміцнювати зв'язок та співпрацю з усіма сторонами щодо цього, сприяти формуванню більшого міжнародного консенсусу, аби зробити позитивний внесок у забезпечення світової продовольчої безпеки [83].

Позиція Китаю щодо сприяння миру та просування переговорів, а також сприяння деескалації є послідовною. КНР продовжуватиме реалізовувати позиції та пропозиції Голови Сі Цзіньпіна, а саме «Чотири необхідних кроки», «Чотири принципи спільної роботи» та «Три моменти до міркувань», зміцнюватимемо діалог і обміни з усіма сторонами, продовжуватиме закріплювати консенсус та взаємну

довіру, сприятиме формуванню спільного знаменника та буде робити свій внесок задля просування політичного вирішення кризи в Україні.

Зрештою, криза в Україні може бути вирішена лише шляхом діалогу та переговорів. Під час цього візиту усі сторони підтримують політичне вирішення кризи в Україні. Можливо, для сторін все ще існує багато труднощів, аби сісти за стіл переговорів, але сторони мають певний консенсус. російська сторона заявила, що вона ніколи не виступала проти мирних переговорів та завжди підтримувала політичне рішення; українська сторона також заявила, що вона цінує та прагне миру. Обидві сторони не зачинили двері для мирних переговорів.

Як бачимо, маємо різні позиції як української сторони, так і західних партнерів щодо миротворчої місії Китаю та посередництва у припиненні військових дій в Україні. 23 травня 2023 року на Українській платформі з сучасного Китаю був проведений міжнародний круглий стіл, присвячений китайсько-російському співробітництву в контексті війни в Україні. Більшість експертів висловились скептично щодо успіху так званого «мирного плану» Китаю та дійшли висновку, що миротворчі зусилля КНР варто розглядати не з точки зору російсько-української війни, а з точки зору його глобальних амбіцій.

Висновки до розділу 3

Як бачимо, маємо різні позиції як української сторони, так і західних партнерів щодо миротворчої місії Китаю та посередництва у припиненні військових дій в Україні. 23 травня 2023 року на Українській платформі з сучасного Китаю був проведений міжнародний круглий стіл, присвячений китайсько-російському співробітництву в контексті війни в Україні. Більшість експертів висловились скептично щодо успіху так званого «мирного плану» Китаю та дійшли висновку, що миротворчі зусилля КНР варто розглядати не з точки зору російсько-української війни, а з точки зору його глобальних амбіцій.

ВИСНОВКИ

Таким чином, військова агресія РФ проти України вже давно вийшла за рамки двосторонніх відносин. Наслідки цієї агресії негативно вплинули на всі сфери життя світового співтовариства.

В умовах глобалізації межа між цими статусами учасників міжнародних відносин дуже умовна і часто ситуативна. Досягнення Китаєм реноме другого центру сили в світовій політиці без підтвердження глобального статусу своєї економіки, що досягається шляхом збереження найбільших ринків збуту своєї численної продукції, категорично неможливе. Тому керівництву Росії не варто сподіватися на сліпу підтримку китайських партнерів будь-яких спонтанних актів агресії в процесі агонії чинного керівництва Кремля. Росія цікава Китаю доти, доки приносить прагматичну користь як джерело дешевих енергоресурсів і володарка значного збройного потенціалу.

Україні також необхідно продемонструвати Китаю бажання зміцнювати політичну співпрацю на самому високому рівні, підтвердити готовність до реалізації, визначених програмами та договорами, напрямів співпраці на державному рівні. І саме активне співробітництво між Україною та Китаєм може сприяти переходу Піднебесної на більш чіткі позиції щодо ефективного використання свого впливу у справі припинення російської агресії та відновлення територіальної цілісності Української держави.

ВВП Китаю зріс на 3,0% у 2022 році. Поява нового штаму вірусу COVID-19, продовження динаміки уповільнення ринку нерухомості, швидке підвищення процентних ставок Федеральної резервної системи США та геополітична нестабільність ускладнили розвиток економіки Китаю минулого року. Попри уповільнення економічного зростання, обсяг ВВП Китаю досяг 18 трлн. дол. США, що підкреслює важливість Китаю для світової економіки. Уряд намагається відновити та розширити внутрішнє споживання.

За будь яких умов один з найбільших ключів до розгадки сценарію подальшого розвитку подій в історії сучасного світового геополітичного протистояння, побудови нового світоустрою (як і перспектив російсько-китайських відносин) знаходиться на полях фронтів в Україні. Це добре розуміють не лише на Заході, але й в Пекіні та Москві. Різними залишаються інтерпретації цього розуміння та підходи до реалізації власних інтересів. Для України важливо надалі дотримуватися обраної стратегічної лінії на інтеграцію в західні економічні та військово-політичні структури. Однак варто врахувати уроки східної дипломатії та взаємодії з нею, адже майбутнє світоустрою вже точно буде визначатися між Західним і Східним полюсами сили.

У цей складний час керівництво країни та дипломатичний корпус мають виявити найвищий рівень відповідальності та професійного ставлення до своїх обов'язків задля забезпечення як України, так і світу від гуманітарної катастрофи. Особливу роль у цьому питанні має відгравати Посольство України в Китаї.

Україні також необхідно продемонструвати Китаю бажання зміцнювати політичну співпрацю на самому високому рівні, підтвердити готовність до реалізації, визначених програмами та договорами, напрямів співпраці на державному рівні. І саме активне співробітництво між Україною та Китаєм може сприяти переходу Піднебесної на більш чіткі позиції щодо ефективного використання свого впливу у справі припинення російської агресії та відновлення територіальної цілісності Української держави.

Як бачимо, маємо різні позиції як української сторони, так і західних партнерів щодо миротворчої місії Китаю та посередництва у припиненні військових дій в Україні. 23 травня 2023 року на Українській платформі з сучасного Китаю був проведений міжнародний круглий стіл, присвячений китайсько-російському співробітництву в контексті війни в Україні. Більшість експертів висловились скептично щодо успіху так званого «мирного плану» Китаю та дійшли висновку, що миротворчі зусилля КНР варто розглядати не з точки зору російсько-української війни, а з точки зору його глобальних амбіцій.

СПИСОК БІБЛОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96–ВР.
2. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 № 1560–ХІІ.
3. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 № 959–ХІІ ІV.
4. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 01.07.2010 №2411–VІ.
5. Закон України «Про захист іноземних інвестицій на Україні» від 10.09.1991 № 1540а–ХІІ.
6. Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 № 93/96–ВР.
7. Закон України «Про інститути спільного інвестування» від 05.07.2012 № 5080–VІ.
8. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 № 40–ІV.
9. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003 № 964–ІV.
10. Закон про іноземні інвестиції Китайської Народної Республіки, прийнятий на другій сесії 13-го Національного народного конгресу 15 березня 2019 р.
11. Закон України “Про державну програму заохочення іноземних інвестицій в Україну” від 17.12.1993 р. № 3744–ХІІ.
12. Закон України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць» № 5205–VІ від 06.09.2012 р.
13. Меморандум про взаєморозуміння між Державним агентством з питань науки, інновацій та інформатизації України і Міністерством науки і техніки КНР

щодо надання підтримки у створенні українсько–китайського Інституту зварювання ім. Є.О. Патона від 20.06.2011 р. № 156–082.

14. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495–VI.

15. Постанова Кабінету Міністрів України «Про Програму розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні» № 389 від 02.02.2011 р.

16. Угода між Урядом України та Урядом КНР про науково–технічне співробітництво від 27.04.1992р.

17. Угода між Урядом України та Урядом КНР про заохочення і взаємний захист інвестицій від 30.05. 1993р.

18. Угода між Міністерством освіти і науки України і Міністерством освіти Китайської Народної Республіки про співробітництво в галузі освіти і науки від 18.06.2002 р. №156–043.

19. Угода між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про створення Міжурядової українсько–китайської комісії з питань торговельно–економічного співробітництва від 31.10.1992р.

20. Угода про співробітництво у сфері інтелектуальної власності між Кабінетом Міністрів України і Урядом Китайської Народної Республіки від 15.05.2003р. №156–001.

21. Угода між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про торговельно–економічне співробітництво від 23.08.1992р. № 1873.

22. Антонюк Л. Л., Гальперіна Л. П. Інноваційно–технологічні виміри стратегічного партнерства України та Китаю// Україна–Китай. – К.: «MyCityPrint», – 2018. – №13. –С. 46–53.

23. Баланчук І.С. Побудова інноваційної системи в Китайській Народній Республіці. Наука, технології, інновації. 2019. № 1. С.23–35.

24. Гандзюра А.В. Етапи становлення договірною механізму регулювання українсько-китайського стратегічного співробітництва. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія право. 2018. Вип. 48 (том 2). С. 165-168.

25. Гандзюра А.В. Особливості правових інструментів реалізації двостороннього стратегічного співробітництва між Україною та КНР. *European and Comparative law journal*. 2019. №10/1. С. 151-168.

26. Головка В. Україна та Китай: еволюція відносин (2021 – травень 2022). К.: Інститут історії України НАН України, 2022. – 199 с.

27. Гончарук А. Китай можна вивчати все життя, і все одно ти будеш чогось не знати/ А. Гончарук // *Україна – Китай*. – 2022. — №1 (23). – С. 12–19.

28. Дьомін О. Стратегічне партнерство зобов'язує партнерів бути більш щирими у стосунках / О. Дьомін // *Україна – Китай*. – 2022. — №1 (23). – С. 36–39.

29. Дайджест новин Україна-Китай (24.08.2020-30.08.2020) // *Україна – Китай*. – 2020. - 50 с.

30. Дайджест новин Україна-Китай (05.10.2020-11.10.2020) // *Україна – Китай*. – 2020. – 39 с.

31. Дроботюк О.В. Еволюція розвитку економічної моделі КНР: інклюзивні інновації / О.В. Дроботюк // *Україна–Китай*. – К.: 2019. – №3 (17). – С. 32–45.

32. Дроботюк О.В. Українсько-китайське економічне співробітництво: підсумки 2010-2018 рр./ О.В. Дроботюк // *Китаєзнавчі дослідження*. – К.: 2019. – Вип. 4. – С. 8–17.

33. Дроботюк О. В. Китайська економіка на порозі 2019 року: підсумки та прогнози/ О. Дроботюк // *Україна–Китай*. – №1 (15). – 2019. – С. 42–46.

34. Жибер Т.В. Пріоритети державного фінансового регулювання соціально-економічного розвитку Китайської народної республіки / Т.В. Жибер // *Китаєзнавчі дослідження*. – К.: 2018. – Вип. 1. – С. 23–35.

35. Єрмолаєв А.В. Україно–китайське стратегічне партнерство: співпраця зі створення спільного майбутнього для євро–азійського континенту /А.В. Єрмолаєв // *Україна–Китай*. – К.: – №13.– 2018. – С. 40–45.

36. Корж М.В. Стратегія міжнародного маркетингу в управлінні інноваційним розвитком/ М.В. Корж, Т.С.Чуніхіна, К.І.Маліношевська/ *Бізнес-навігатор*. Випуск 2 (51). – К., - 2019.- С. 119-125.

37. Кіктенко В. О. Семантика і прагматика концепту ініціатива «Один пояс, один шлях» / В.О. Кіктенко// Китаєзнавчі дослідження. – К.: 2018. – Вип. 1. – С. 58–68.

38. Китай очима Азії. Колективна монографія / Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України; Українська асоціація китаєзнавців. – Київ, 2017. – 316 с.

39. Коваль О. С. Потреби реіндустріалізації України в контексті виконання плану дій Україна–КНР з реалізації ініціативи спільного будівництва «Економічного поясу шовкового шляху» і «Морського шовкового шляху XXI століття»// Україна–Китай. – №13.– 2018. – С. 80–83.

40. Коваль О.А. Новий етап реалізації ініціативи «Поясу і шляху» /О.А. Коваль // Україна–Китай. –2019. – №2 (16). – С. 18–22.

41. Корольова С.Г., Скоробогатова Н.Є. Науково–технічне співробітництво України та Китаю в контексті індустрії 4.0. / Н.Є. Скоробогатова, С.Г. Корольова // Інфраструктура ринку. – Випуск 29. – 2019. – С. 38–43.

42. Макарчук К. О., Шуба М. В. Сучасний стан і перспективи залучення прямих іноземних інвестицій в економіку Китаю. Бізнес Інформ. 2019. №12. С. 45–50.

43. Михайленко О. Г., Дзяд О. В. Зовнішня торгівля товарами Китаю: відновлення після пандемії. Економіка та держава. 2022. № 3. С. 29–42.

44. Макогон Ю.В. Співробітництво України та Китаю на сучасному етапі/ Ю.В. Макогон // Економічний вісник НТУУ «КПІ». – 2019. – С.124–131.

45. Набок І.І. Особливості розвитку новітніх міжнародних фінансових центрів / Н.Р. Паньків, І.І.Набок // Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі: міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 26 травня 2022 р.: тези доп. – К., 2022. – С. 159-162.

46. Панікар Г.Ю. Державно-приватне партнерство як новітня форма соціалізації міжнародного бізнесу. Новітні форми міжнародного бізнесу в умовах глобальних інституційних та технологічних змін: Монографія / Д.П.Расшивалов,

В.А.Вергун, В.П.Мазуренко та ін.; за ред. Д.П.Расшивалова. – К.: ВАДЕКС, 2019. – 540 с. / 24 с.

47. Побоченко Л.М. Домінантні чинники та тенденції розвитку українсько–китайських торговельних відносин// Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). – 2019.– №1. – С. 77–83.

48. Побоченко Л.М. Внесок КНР в глобальні потоки прямих іноземних інвестицій// Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі: міжнародна науково–практична конференція, 10 квітня 2019 року: тези доп. – К., 2019.– С. 52–56.

49. Побоченко Л.М. Прогнози розвитку світової економіки та роль КНР в глобальному економічному зростанні. «Сучасні проблеми глобалізаційних процесів в світовій економіці»: XII міжнародна науково–практична конференція, 11 листопада 2019 року: тези доп. – К.: НАУ, 2019.– С.105–108.

50. Побоченко Л.М., Карташов Р.О. Соціально–економічний профіль КНР//Fundamental and applied science – 2019: XIV International scientific and practical conference, October 30 – November 7, 2019 Economic science.: ENGLAND, 2019. – Т.8. – С. 35–37.

51. Побоченко Л.М., Матияш В.Б. Економічне відновлення Китаю в контексті боротьби з пандемією COVID-19 / Л.М. Побоченко, В.Б. Матияш // Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі: XIII міжнар. наук-практ. конфер., м. Київ, 26 травня 2022 р.: тези доп. – К., 2022. ФМВ НАУ. - стор. 172-175.

52. Романчукевич В. Основні елементи державної фінансової політики: науковий аналіз. Вісник Університету банківської справи. 2019. 1 (34). С. 10-20.

53. Соколова З., Набок І., Прокоп'єва А., Сидоренко К., Бойчук Д., Родіонов П. (2022). Аналіз ефектів утілення угоди про спільний авіаційний простір із ЄС для галузі пасажирських авіаперевезень України в довоєнний період//Financial and credit activity problems of theory and practice, 6(47), pp. 400-423.

54. Українець Л. А. Ініціатива «Пояс і шлях» як основа нарощування економічної експансії Китаю / Л.А. Українець // Науковий вісник Ужгородського

національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». – 2019. – Випуск 24, Частина 3. – С. 109–113.

55. Українська призма: Зовнішня політика 2021. Аналітичне дослідження // ГО «Рада зовнішньої політики “Українська призма”», Фонд ім. Ф. Еберта. ТОВ «Вістка» — Київ, 2022. — 328 с.

56. Horokhova Olena, Chmeruk Halyna, Storozhenko Oksana, Romanchukevych Vitaliy, Gromozdova Larisa. Modeling Structural Changes In The Industry And Their Impact On Financial Policy. International journal of scientific & technology research. 2020. Vol. 9, ISSUE 03. P. 3450- 3456.

57. Prokopieva A., Myslik A. The Influence of War in Ukraine on Global Trade. Fundamental shifts in geo-economic systems of the world : international collection of scientific works / National Academy of Sciences of Ukraine ; State Organization "Institute for Economics and Forecasting of the NAS of Ukraine". – Kyiv, 2023. – P.131-134.

58. A. Rumiantsev, L. Pobochenko, Z. Pichkurova, T. Tolpezhnikova, T. Kovbych, D. Lyashov. The impact of global digitalization on the ukrainian labor market development // Financial and credit activity: problems of theory and practice. Vol. 5, Nr. 45 (2022), pp. 44-58.

59. Sydorenko K. The main components of the formation of a modern innovation base of competitiveness in the context of globalization transformations / N. Skrypnyk, K. Sydorenko // Бізнес-Інформ. – 2019. – №4. – С. 115-123.

60. Understanding Chinese Consumers: Growth Engine of the World/ China consumer report 2021//Copyright © 2020 McKinsey & Company. – 2020. –158 p.

61. Ukrainets L.A. Strategic priorities of Ukrainian–Chinese foreign economic relations / L.A. Ukrainets // Sustainable development under the conditions of European integration / [editorial board Darko Bele, Lidija Weis, Nevenka Maher]. – Ljubljana: VŠPV, Visoka šola za poslovne vede = Ljubljana School of Business, 2019. – Part 1. P. 216–235.

62. <https://aucc.org.ua/zvit-nacionalnoi-sluzhbi-statistiki-kitaju/> офіційний сайт Асоціації українсько-китайського співробітництва.

63. <http://www.ukrstat.gov.ua> – офіційний сайт Державної служби статистики України.
64. <http://www.mfa.gov.ua/china> – офіційний сайт Посольства України в КНР.
65. <http://ua.chineseembassy.org/rus/> – офіційний сайт Посольства Китайської Народної Республіки в Україні.
66. <http://www.wto.org/> – офіційний сайт СОТ.
67. <https://www2.deloitte.com> – офіційний сайт компанії Deloitte.
68. <http://www.customs.gov.ua> – офіційний сайт Державної митної служби України.
69. <https://www.reuters.com/> – офіційний сайт Reuters.
70. https://www.ey.com/uk_ua – офіційний сайт Ernst&Young.
71. <https://razumkov.org.ua> - офіційний сайт Центру Разумкова.
72. <http://www.worldbank.org> – офіційний сайт Світового банку.
73. <http://www.imf.org> – офіційний сайт Міжнародного валютного фонду.
74. <http://unctad.org/en/> – офіційний сайт ЮНКТАД.
75. <https://www.PricewaterhouseCoopers> – офіційний сайт компанії PricewaterhouseCoopers (PwC).
76. <https://www.mckinsey.com> – офіційний сайт McKinsey & Company.
77. www.customs.gov.cn – офіційний сайт Головного митного управління КНР.
78. <https://www.bloomberg.com/europe> – офіційний сайт Bloomberg.
79. Велика гра КНР за глобальне лідерство: історичні корені, сучасні інструменти, майбутні наслідки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://razumkov.org.ua/statti/velyka-gra-knr-za-globalne-liderstvo-istorychni-koreni-suchasni-instrumenty-maibutni-naslidky>.
80. Міжнародний круглий стіл «китайсько-російське співробітництво в контексті війни в Україні». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sinologist.com.ua/mizhnarodnyj-kruglyj-stil-kytajske-rosijske-spivrobotnytstvo-v-konteksti-vijny-v-ukrayini/>.

81. Наміри дракона. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukrline.info/2023/03/30/namiry-drakona/>.

82. Турне Лі Хуея або як сприймати китайське посередництво у відновленні миру в Європі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sinologist.com.ua/turne-li-hueya-abo-yak-spryjmaty-kytajske-poserednytstvo-u-vidnovlenni-myru-v-yevropi/>.

83. Пресконференція спеціального представника КНР у справах Євразії Лі Хуея для представників медіа. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sinologist.com.ua/preskonferentsiya-spetsialnogo-predstavnyka-knr-u-spravah-yevraziyi-li-huejya-dlya-predstavnykiv-media/>.

84. Падіння інвестицій у Китай: чому іноземні компанії знижують свою залежність від азіатського гіганта? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://inventure.com.ua/uk/analytics/investments/padinnya-investicij-v-kitaj:-chomu-inozemni-kompaniyi-znizhuyut-svoyu-zalezhnist-vid-aziatskogo-giganta>.

85. Китай повертається в гру, світ все ще боїться рецесії, а Україна чекає на зброю: підсумки Давосу-2023 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/01/20/696199/>.

86. Економічне зростання Китаю у 2022 році було одним з найгірших за всю історію через COVID. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/01/17/696032/>.

87. China: Economic and Political Overview [Електронний ресурс] // Trading Economics. – 2022. – Режим доступу: <https://www.nordeatrade.com/en/explore-new-market/china/economical-context>.

88. IMD World Digital Competitiveness Ranking 2022 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [2022/imd-world-digital-competitiveness-rankings-2022.pdf](https://www.imd.com/~/media/World-Digital-Competitiveness-Ranking-2022.pdf).

89. Economic consequences of Covid-19: A counterfactual multi-country analysis [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://voxeu.org/article/economic-consequences-covid-19-multi-country-analysis>.

90. Easy of Doing Business 2022 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://openknowledge.worldbank.org>.
91. Global Investment Trend Monitor, №44. UNCTAD. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://unctad.org/system/files/official-document/diaeiainf2023d1_en.pdf.
92. Macroeconomic effects of Covid-19: an early review [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.bis.org/publ/bisbull07.pdf>.
93. The Global Competitiveness Report 2022 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.weforum.org/reports>.
94. The Global Innovation Index 2022 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2020.pdf.
95. The Legatum Prosperity Index 2022 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.prosperity.com/rankings>.
96. Trade Profiles. WTO. 2023. p. 79. — Режим доступа: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/trade_profiles21_e.pdf.
97. Trade Profiles: China Trade Policy // World Trade Organization. – 2022 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://stat.wto.org>.
98. World's Top Exports [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.worldstopexports.com/chinas-top-import-partners/>.
99. World Trade Statistical Review 2023 // World Trade Organization [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.wto.org>.
100. World Investment Report 2023: Special economic zones [Электронный ресурс]. – 2023. – Режим доступа до ресурсу: <http://unctad.org>.